

**T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

**SİNEMA TEMSİLLERİ ÜZERİNDEN 1968 SONRASI İŞÇİ
MÜCADELESİNİ KONU ALAN FİLMLERİN MEDYA POLİS
İŞÇİ VE GREV TEMSİLLERİ BAĞLAMINDA ANALİZİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ceren KILIÇ

Televizyon ve Sinema Anabilim Dalı

Televizyon ve Sinema Bilim Dalı

AĞUSTOS, 2022

T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

SİNEMA TEMSİLLERİ ÜZERİNDEN 1968 SONRASI İŞÇİ
MÜCADELESİNİ KONU ALAN FİMLERİN MEDYA POLİS
İŞÇİ VE GREV TEMSİLLERİ BAĞLAMINDA ANALİZİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ceren KILIÇ

(Y1912.380013)

Televizyon ve Sinema Anabilim Dalı

Televizyon ve Sinema Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Umur BEDİR

AĞUSTOS, 2022

ONAY FORMU

ONUR SÖZÜ

Yüksek Lisans tezi olarak savunduğum ‘’ Sinema Temsilleri Üzerinden 1968 Sonrası İşçiMücadelesini Konu Alan Filmlerin Medya Polis İşçi Ve Grev Temsilleri BağlamındaAnalizi’’ başlıklı bu çalışmamın bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın tarafımdan yazıldığını ve yararlandığım bütün kaynak ve eserlerin hem metin içinde hem de kaynakçada doğru yöntemle uygun biçimde gösterilenlerden oluştuğunu belirtir, bunu onurumla doğrularım. (10/07/2022)

Ceren KILIÇ

ÖNSÖZ

Yüksek Lisans eğitimimin tez aşamasındayken yollarımızın kesiştiği bu süreçte bana desteklerini hiç esirgemeyen tez danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Umur BEDİR'e, atölye derslerinde farklı vizyonu ile tanıştığım, diorama yöntemiyle denizden tren çıkarmama izin veren her zaman her sorumu cevapsız bırakmayan Prof. Dr. Sefa Çeliksap'a ve yüksek lisans öğrencisiyken makalemizin kitap bölümü olabileceğini bize öğreten sevgili hocalarım Dr. Öğr. Üyesi Naciye Beril EKŞİOĞLU SARILAR ve Dr. Öğr. Üyesi Ayşegül AKAYDIN AYDIN'a saygı ve teşekkürlerimi sunarım.

Tez sürecinde toplumsal gündemin ruhumu ezmesine izin vermeyen, beni sürekli destekleyen, benim kendime inanmadığım zamanlarda bile bana inanmaktan bir an bile vazgeçmeyen sevgili yol arkadaşım Ceyhun Gezer'e ve yüksek lisans eğitimine birlikte başladığım destekleri ile beni hayatın her alanında motive eden su perim Serenad Şiir Asena'ya teşekkürler ederim.

Son olarak eğitim öğretim hayatım boyunca emeğin ne derece kıymetli olduğunu, eylemde bulunma cesaretinin ise hayatta kim olduğumuzu belirlediğini bana öğreten canım aileme teşekkürleri bir borç bilip tezimi okyanusu düşlemeyi bana öğreten sevgili babam Ergün KILIÇ'a ithaf ediyorum.

Ağustos, 2022

Ceren KILIÇ

SİNEMA TEMSİLLERİ ÜZERİNDEN 1968 SONRASI İŞÇİ MÜCADELESİNİ KONU ALAN FİMLERİN MEDYA POLİS İŞÇİ VE GREV TEMSİLLERİ BAĞLAMINDA ANALİZİ

ÖZET

Bu çalışmada sinema temsilleri üzerinden 1968 sonrası işçi sınıfı mücadelesini konu alan filmlerde medya polis grev gibi olguların temsillerini eleştirel söylem analizi yöntemiyle değerlendirmek amaçlanmıştır. Bu bağlamda araştırma örneğine aynı dönemlerde çekilmiş üç farklı ülkenin üç farklı sinema filmi dahil edilmiştir. Araştırma toplamda dört bölümden oluşmaktadır. İlk bölüm araştırmanın genel hatlarının çizildiği ve genel özelliklerinin açıklandığı giriş bölümüdür. İkinci bölüm sınıf, işçi sınıfı, grev, medya, polis olgularının açıklandığı, araştırmanın kavramsal çerçevesinin aktırıldığı bölümdür. Üçüncü bölümde araştırmanın evrenine seçilen filmlerin özeti ve analizine yer verilmiştir. Dördüncü ve son bölümde ise araştırmanın varsayımları eleştirel söylem analizi yöntemiyle incelenmiştir. Araştırma sistematik bir hale getirilerek filmler de aktarılmak istenilen söylem analiz edilmiştir. Farklı ülke sinemalarında seçili olguların işçi sınıfı yansımaları üzerinden benzer şekillerde temsil edilip aktarıldığı görülmüş, bu bulgular sonuç bölümüne yansıtılmıştır.

Anahtar kelimeler: işçi sınıfı, emek, grev, sinema

ANALYSIS OF THE FILMS ABOUT THE PAST-1968 WORKERS STRUGGLE IN THE CONTEXT OF MEDIA, POLICE, WORKERS AND WALKOUT THEMES

ABSTRACT

In this study it is aimed to evaluate the representation of subjects like media, police, walkout etc. which movies about the struggle of worker class after 1968 as topic. Therefore three different cinema movies from three different countries shot at the same term are discussed in the research universe. The research has four chapters at total. First chapter is the intro part which the general lines and features of research are stated. Second chapter is the explanation part of this research's concept framework and subjects such as class, working class, walkout, media, police. In third chapter, analysis and reviews of the films selected for the research universe are taken place. In the fourth and also the last chapter, the assumptions of the research were examined with the critical discourse analysis method. The research was systematized and the discourses which are intended to be told in the movies were analyzed. It has been seen that the facts chosen from the different country cinemas were told and represented in similiar ways through the reflections of the working class and these findigs are reflected in the conclusion part.

Keywords: working class, labor, walkout, cinema

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ONUR SÖZÜ	i
ÖNSÖZ.....	ii
ÖZET.....	iii
ABSTRACT	iv
İÇİNDEKİLER	v
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	vii
I. GİRİŞ	1
A. Araştırmanın Problemi.....	4
B. Araştırmanın Amacı ve Önemi.....	5
C. Araştırmanın Evreni Örnekleme ve Sınırlılıkları	5
D. Araştırmanın Yöntemi	6
E. Araştırmanın Soruları	8
II. SINIF, İŞÇİ SINIFI, GREV MEDYA POLİS OLGULARI.....	1
A. Sınıf.....	1
B. İşçi Sınıfı.....	9
C. Grev	11
D. Medya	12
E. Polis	15
III. ‘TOUT VA BIEN’ ‘MADE IN DAGENHAM’ VE ‘ÇARK’	
FİLMLERİNİN FRANSA İNGİLTERE VE TÜRKİYE’NİN 1968 SÜREÇLERİ	
ETKİLERİYLE İNCELENMESİ	19
A. Fransa, İngiltere ve Türkiye’de 1968.....	19

B. İşçi Sınıfı ve Sinema.....	21
C. Tout Va Bien Film Özeti	26
D. Tout Va Bien Film Analizi	32
1. İşçi Sınıfı Nasıl Yansıtılmıştır?.....	32
2. Grev Nasıl Yansıtılmıştır?	34
3. Polis nasıl yansımıştır ?	35
4. Medya Nasıl Yansıtılmıştır?	36
E. Made in Dagenham Film Özeti	37
F. Made in Dagenham Film Analizi	41
1. İşçi Sınıfı Nasıl Yansıtılmıştır?.....	41
2. Grev nasıl yansıtılmıştır ?	42
3. Polis Nasıl Yansıtılmıştır?	45
4. Medya nasıl yansıtılmıştır ?	46
G. Çark Film Özeti	47
H. Çark Film Analizi	51
1. İşçi Sınıfı Nasıl Yansıtılmıştır ?.....	51
2. Grev Nasıl Yansıtılmıştır?	53
3. Medya Nasıl Yansıtılmıştır?	54
4. Filmde Polis Nasıl Yansıtılmıştır?.....	55
IV. ÖRNEKLEME SEÇİLEN FİMLERİN MEDYA POLİS GREV	
OLGULARI KAPSAMINDA KARŞILAŞTIRILMASI	57
A. Filmlerde İşçi Sınıfı Yansımalarının Grev Polis Medya Olguları Ekseninde	
Karşılaştırılması	61
V. SONUÇ.....	62
VI. KAYNAKÇA	69
ÖZGEÇMİŞ.....	76

ŞEKİLLER LİSTESİ

	<u>Sayfa</u>
Şekil 1. Lumiel Kardeşlerin İlk Filmi.....	21
Şekil 2. Yün Eğiren Kadınlar Filmi.....	22
Şekil 3. Metropolis Filmi.....	23
Şekil 4. Charlie Chaplin 'Modern Zamanlar'	24
Şekil 5. Modern Zamanlar: 'Ceketini al. Grevdeyiz.'"	25
Şekil 6. Tout Va Bien (1972)	26
Şekil 7. Afiş Asmış Grevdeki Çalışanlar.....	34
Şekil 8. Made in Dagenham (2010).....	37
Şekil 9. Made in Dagenham Filminde Rita'nın 'Herkes Dışarı' Dediği Sahne ...	43
Şekil 10. Çark Filmi (1987).....	47
Şekil 11. 'Bu iş yerinde grev vardır' yazılı pankart.....	54
Şekil 12. Kerim'in Cansız Bedeni Etrafında Grev Yapan İşçiler.....	56
Şekil 13. Made in Dagenham Filmi Basın Açıklaması Sahnesi.....	58
Şekil 14. Çark Filmi Rauf ve Leman Polis Misin Karım Mı Sahnesi	58
Şekil 15. Made in Dagenham Kadın İşçi Manken Sahnesi	59
Şekil 16. Tout va Bien Süpermarket Sahnesi	60
Şekil 17. Her Üç Filmin de 'Grev, Polis ve Medya' Olgularınca Kıyaslanması....	61

I. GİRİŞ

Toplumsal ilişkiler ekonomik yapı üzerinde her zaman etkili olmuş, kendi dinamiklerini bazen tepeden inme, bazense kendiliğinden oluşturmuş ve bu doğrultuda toplumlar değişip dönüşmüştür. Bütün bu süreci başlatan unsur nedir diye düşündüğümüzde karşımıza insan emeğinin yarattığı ve yaratabileceği değişim ve dönüşümler çıkmaktadır. Doğada her gün var olmak için emek veren milyonlarca hayvanın ne yuvalarını ne de izledikleri yolları tartışabiliriz. Bir kuşa yuvayı elektrik direğinin üzerine yaptığı için kızamaz, bir aslana neden doymak için geyik avladığını sormayız ancak hepsinde mevcut bir emek vardır. Karl Marx'ın Das Capital'in birinci cildinde uzun uzun anlattığı gibi, biz çalışmayı sadece insana özgü olan biçimiyle ele alıyoruz. İnsan emeğini diğerlerinden ayıran durumun ise insan zihni ve tasarı gücü olduğunu henüz daha işin başındayken sonucunda neler olacağını öngörebilen akıllarımıza borçluyuz. Bir iş için emeğini ortaya koymaya başlayan herkes sadece üzerinde çalıştığı nesneyi değil, etkinliği yapış ve yürütüş biçimiyle hayatını da değiştirmeye başlamıştır (Marx,1867:185-188). Bütün insanlık tarihinin dönüşümleri bir noktada insan emeğinin ürünüdür. Emek ise "Her şeyden önce, insan ve doğanın katıldığı ve insanın kendiliğinden kendisiyle doğa arasındaki maddi etki ve tepkileri başlattığı, düzenlediği ve denetlediği bir süreçtir"(Marx,2005:83).

İnsan emeğinin kapitalizmle birlikte uğradığı süreçler değişmiş, toplumsal ilişkiler ise bu süreçlerden etkilenmiştir. Farklı amaçlar için bir araya gelen insanların kolektif eylemleri ile toplumsal hareketler tarih sahnesindeki yerini almıştır; Sınıf, tabakalaşma, işçi sınıfı, grev gibi olgular endüstriyelleşen toplumsal gerçeklikte gündelik hayatın içinde görünümelerini sürdüren olgulara dönüşmüştür. Bu dönüşüm her toplumsal süreç değişikliğinde olduğu gibi çatışmayı ve değişimi de beraberinde getirmiştir.

Kapitalizmin erken dönemlerindeki sınıf çatışmaları sınıf bilincinden uzak toplumsal yapının kendisine ya da sermayenin yöneticilerine yönelik değil, üretim araçlarına karşı saldırılardır. Çünkü işçi, yerini alanın makine olduğu

kanısında. Bilinen ilk işçi eylemi bu sebeplerle makine kırma eylemidir. Bu reaksiyonel tavır 19. yüzyılda tekstil işçilerinden biri olduğu rivayet edilen Ned Ludd'un dikiş makinelerini kırmasıyla gerçekleşir. 20. yüzyılın ikinci yarısında ludist benzeri eylemler Nottingham'da başlayıp İngiltere'ye yayılmış, ludist eylemlerin önü bu şekilde açılmıştır (Gültekin,2021:5). Ludist eylemlerin yayılımını önlemek için birçok girişimde bulunulmuş, sermayedarlar cezalandırma yöntemine başvurmuşlardır. 1813 Yılında Ludist eylemleri sırasında yakalanan 17 eylemcinin idam edildiği kayıtlara geçmektedir (Arif, 2015). Sermayedarların makineleri için aldıkları önlemler ve uyguladıkları yaptırımlar işçileri hayatından edecek noktadadır. Zaman ilerledikçe sermayenin yoğunlaşması büyük ölçekli endüstrileri ortaya çıkartmıştır. Kapitalizmin üretim ilişkileri tüm toplumsal sistemi belirleyecek kadar olgunlaştığında, eylemlerin boyutu da üretim araçlarından, üretim araçlarını elinde bulunduran sermaye sahiplerine yönelmiştir. Kapitalizmin ilerlemesi ile birlikte dönüşen eylemlerde sömürüye örgütlü ilk tepkileri "birlikler" ve ardından "sendikalar" sağlamıştır (Aydoğanoglu,2007: 14).

Karl Marx, sermaye ile emek arasındaki toplumsal ilişkilerin odağına "artı değer" olgusunu yerleştirmektedir. Marx'ın yapıtlarında açıkça tanımlanmış bir sınıf kavramına rastlanmamaktadır (Öngen,2014: 42). Karl Marx ve Marx Weber'in paradigmasından hareketle sınıflar çalışmamızda incelenmiştir.

Kapitalizmin ilk dönemlerinden günümüze kadarki süreçte, sınıf mücadelesinde emekçilerin saflarında farklı sınıflar da bulunmuştur. Bu gruplardan biri de üniversite veya lise öğrencileridir. Özellikle 1968 mücadelelerinde öğrenci gruplarının işçi sınıflarına desteği önemli bir yer tutmakta, meydanlarda öğrenci ve işçiler birlikte eylem yaparken görülmektedir.

1960'lı yıllar bütün bu sınıfların dünyanın farklı yerlerinde de olsa kendi toplumsal dinamikleri odağında bir araya geldiği ve eylemsellikten kaçınmadığı bir dönemdir. 1968 Yılı ise dünya tarihinde başkaldırı yılı olarak geçmektedir (Gülbay,2017:160). Bunun yanı sıra Vietnam Savaşı, çevreci hareketler, aya seyahat, Martin Luther King ve Robert Kennedy'nin suikastları, Prag'da Sovyet tankları, hepsi 1968 yılında yaşanmış toplumlara yön veren olaylardır. Çalışmamız kapsamında, 1968 olayları İngiltere, Türkiye ve Fransa özelinde işçi sınıfı bağlamında ve seçilen sinema filmleri üzerinden incelenmiştir.

1968 Mayıs'ı, Fransa'nın medeniyet tarihinde önemli dönüşüm noktalarından biridir. 1968 Olayları genellikle şöyle sınırlandırılıp sıralanmaktadır; Öncelikle öğrenci hareketleri yaşanmış, ardından işçi sınıfı eylemlere destek vermiş, öğrencilerin yanlarında olmuş ve son olarak siyasi yaptırımlar ve etkiler görülerek sonuçlanmıştır. Dünyanın değişik coğrafyalarında 1968 Mayısı öğrenci ve işçi hareketlerinin görüldüğü bir dönemdir. 60'lı yılların başında öğrenci hareketleri yoğun bir şekilde görülmeye başlanmış, eylemlere işçi sınıfı da destek verdiğinde eylemler toplumsal ve siyasi dönüşümler sağlamıştır.

Fransa'daki gibi 1968 olayları İngiltere ve Türkiye de de aynı şekilde yaşanmıştır. Öğrenci hareketleri işçi sınıfı ile buluşmuş ve büyük grevlere dönüşmüştür. İngiltere'de de durum benzerdir. Halk 1968 yılında işsizlikle mücadele ederken bir yandan da aldıkları ücretlerle geçinemez haldedir. Halk uzun soluklu grevlere gitmekte, dönemim maliye bakanı grevle kaybedilen işçi gücü süresinin ekonomide kötü geri dönüşlere sebebiyet verdiğini açıklamaktadır.

Türkiye de ise İstanbul üniversitesi ve İstanbul teknik üniversitesi öğrenci hareketlerinin yoğun yaşandığı okullar olmuş boykot ve işgaller yaşanmış, öğrenciler daha sonrasında işçi grevlerine destek vermişlerdir. Genel olarak 1968 dönemi işçi sınıfının eylemliliğinin yoğun olduğu ve eylemlilik sonrasında talep ettiği hakları, siyasi yaptırımlarla kazanıp yasallaştırabildiği bir dönem olmuştur.

Çalışmada Kellner ve Ryan'nın "Filmler toplumsal yaşamın söylemini kendi sinemasal kurgularıyla topluma sinemasal anlatılar biçiminde sunarlar. Filmlerde kullanılan temsili anlamak için toplumsal yaşamın filmlerde nasıl şekillendiğine bakmak gerekmektedir." (1997: 35) söyleminden hareketle film okumaları yapılmıştır. Söylem (discourse), hiçbir temele dayanmayan ya da dayandırılmaz bir şeydir. "Etimolojik olarak söylem Latince "*discurrere*" (oraya buraya koşturma, gidiş gelişler) ve "*discursus*" (uzaklaşma, eritme, yayılma) kelimelerinden türemiştir." Fransız sosyolog Roland Barthes'e göre "metin bir gösterilenler yapısı değil, bir göstergeler galaksisidir". "Bundan dolayı metne yorum ile yaklaşılır; bir metni anlamak, onun söylemini ortaya çıkarmak değildir." Bir metni söylem gibi görmek gerekmektedir. "Bir metnin söylemi, konuşan-işiten, yazan-okuyan arasında gerçekleşen bir dinamik süreç, bir metinlerarasılıktır." (Sözen, 1999). Bu bağlamda çalışmada sınıf, işçi sınıfı, grev,

medya ve polis olgularının örnekleme dahil edilen üç filmde nasıl temsil edildiği Teun van Dijk'in geliştirdiği eleştirel söylem analizi yöntemiyle incelenmiştir.

Çalışmamıza seçilen Fransız yapımı "Tout Va Bien" (Her şey Yolunda) filmi 1972 yapımıdır. Film bir fabrikaya grev esnasında yanlışlıkla girip kapatılan reklamcı ve gazeteci bir çiftin hikayesini, işçi sınıfı sorunları ile birlikte aktarmaktadır. Çalışmamıza seçilen bir diğer film ise "Made in Dagenham" (Kadının Fendi) filmidir. İngiltere yapımı film, grev hakkını ilk defa kullanan kadınların eşit hak ve eşit ücret mücadelesini konu almaktadır. Film 2010 yapımıdır ancak yarı belgesel niteliği taşımakta ve 1968 Mayıs sürecini perdeye yansıtmaktadır. Toplumsal cinsiyet normları göz önüne alınsa da kadınlar çalışmamızda işçi hakları arayışları bağlamında kadın hakları kapsamında değil, işçi sınıfı ekseninde incelenmiştir. Türkiye yapımı diğer film ise 1987 yapımı "Çark" filmidir. Cam fabrikası işçilerinin işsizlikle mücadelelerini, grev koşullarını ve fabrikalardaki yoğun çalışma temposunun hayatlarını nasıl etkilediğini aktaran film, 1968 sonrası değişim ve dönüşümleri de aktarmaktadır. Örnekleme seçilen filmlerin grev polis ve medya olgularını barındırmasına özellikle dikkat edilmiş seçilen filmlerde bu olgulara nasıl bir işlevle yaklaşıldığı sistematik bir şekilde analiz edilmeye çalışılmıştır.

A. Araştırmanın Problemi

İşçi sınıfı her zaman toplumların değişim ve dönüşümlerine maruz kalmış ve ülkelerinin dönüm noktalarını belirlemiştir. Çünkü işçi sınıfı, halkın belirgin çoğunluğunu oluşturmaktadır. Bu araştırmanın temel problemi, işçi sınıfı yapısının 1968 sonrası süreçteki görünümünü, grev, medya ve polis olgularına bakışı sinema temsilleri üzerinden ortaya çıkarmaktır.

Araştırma, toplumsal dinamiklerin her zaman odağında olan işçi sınıfı ile genelde iktidarın baskı ve ideolojik aygıtları olarak tanımlanan polis ve medya olgularının, işçilerin emeklerinin karşılığını almak için başlattıkları grev örgütlenmelerine yaptırımları üzerinden kurgulanan anlatıları, üç farklı ülkenin üç farklı sinema filmi üzerinden analiz ederek, benzer olayların farklı ülke sinemalarına yansımalarını ortaya çıkarmaktadır.

B. Araştırmanın Amacı ve Önemi

“Toplumsal hareketler” günümüzde değişime uğramış olsa da en genel anlamıyla ortak amaç için bir araya gelen insanların “kolektif eylemleri” olarak tanımlanabilmektedir. İlk olarak toplumsal hareketler kavramı Lorenz Von Stein’in 1987 yılında yayınlanan 1789’dan Günümüze Fransız Toplumsal Hareketleri’nin Tarihi adlı eserinde geçmektedir. Eserde “toplumsal hareketler” kavramı “işçi sınıfı mücadelesi” kapsamında kullanılmıştır (Tilly, 2008:20). Çalışmamızın amacı işçi sınıfının toplumsal hareketler bağlamında gerçekleştirdiği grev olgusunun sinemaya yansımalarını, 1968 dönemini derin etkilerle aktarmış üç farklı ülke üzerinden analiz ederken, işçi sınıfı yapısının sinema filmlerine yansımalarını karşılaştırmak ve medya, polis, grev gibi toplumsal olgulara bakışlarını ortaya çıkarmaktır.

C. Araştırmanın Evreni Örnekleme ve Sınırlılıkları

Araştırma evreninin belirlenebilmesi için 1968 yılında toplumsal hareketlerin etkilerini doğrudan yaşamış ve sosyal eylemlerden etkilenmiş ülkelere odaklanmak tercih edilmiştir. Bu bağlamda öncelikle 1968 Haziran olaylarında tarih sahnesinde yerini almış üç ülke; Fransa, İngiltere ve Türkiye olarak belirlenmiştir. Ayrıca seçilen filmlerin aynı dönemi anlatmasına dikkat edilmiştir. Örnekleme seçilen filmlerin hepsinde işçi sınıfı mücadelesinin grev süreci ile birlikte yer almasına dikkat edilmiştir. Filmlerde polis ve medya temsillerinin bulunması ise tesadüf değildir. Bu bağlamda Made in Dagenham filmi İngiliz yapımı olup film Türkçeye ‘Kadının Fendi’ olarak çevrilmiş bir işçi sınıfı mücadelesi serüvenidir. 2010’da çekilmiş olsa da anlatısı 1968 yılında geçmektedir. Fransız yapımı Tout Va Bien filmi ise Türkçeye ‘Her Şey Yolunda’ olarak çevrilmiştir. Film 1968 mayıs ayından 1972 yılına geçiş yapmaktadır. Örnekleme için ideal özellik olan grev, işçi, polis ve medya bağlantılarını taşımaktadır. Ayrıca filmin yönetmenleri, işçi sınıfı filmleri yönetmeni olarak da bilinen Jean-Luc Godard ve Jean-Pierre Gorin’dir. Türkiye’den seçilen film ise Çark’tır. 1987 Yapımı olan Çark filmi, 1970 sonrası işsizlik, çalışma yasası ve işçi haklarına değinmesi bağlamında önemlidir. Örnekleme seçilen bu filmde işçi sınıfı üyesi karakterin eşinin polis olması, örneklem için önem teşkil etmektedir. Bu bağlamda araştırmada amaçlı örnekleme yöntemlerinden, benzeşik örnekleme

yöntemi kullanılmıştır. Ağırlıklı olarak nitel araştırmalarda kullanılan benzeşik örnekleme yöntemi, araştırmanın problemiyle ilgili olarak evrende yer alan küçük ve homojen bir alt grubu ele almak ve bunun üzerine detaylı olarak çalışılmaya dayanır. Bu yönüyle araştırmamız için elverişli bir örnekleme tekniğidir (Baltacı, 2018: 250).

D. Araştırmanın Yöntemi

Araştırmada örnekleme dahil edilen filmlerde işçi mücadelesinin ve bahsi geçen unsurların nasıl temsil edildiğini karşılaştırmalı olarak incelemek amacıyla eleştirel söylem analizi yöntemi kullanılmıştır. Yapılan araştırmada ‘eleştirel söylem analizi’ yöntemiyle toplumsal olarak yaratılan söylem ve anlamın analiz edilmesi amaçlanmaktadır. Van Dijk’e göre söylem “metinler takımıdır”. “Metin” yazılı olmak, “söylem” de sözlü olmak zorunda değildir (Sözen,1999). Söylem analizi “Kim ne söylüyor?” sorusunu araştırmaz, söylenen cümlenin gerçek değerini belirleyerek anlatılmak isteneni ortaya çıkarmayı hedefler (Heartfield, 1996:99’dan akt. Akturan vd., 2008).

Dil bilimci Norman Fairclough, söylemin yapılar aracılığıyla biçimlendirildiğini, aynı zamanda yapıların şekillendirilmesi ve yeniden biçimlendirilmesine, yeniden üretimine ve değişip dönüşmesine de katkıda bulunduğunu belirtir. Fairclough, eleştirel söylem analizini, dili ve göstergesel biçimleri, beden dili ve görsel imgeleri söylem ve toplumsal pratiklerin diğer öğeleri arasındaki diyalektik ilişkinin analizi olarak tanımlar (Fairclough, 2003:174 akt. Karaduman: 36). Foucault’a göre ise söylemin üretimi, birikimi, dolaşımı ve işleyişi olmadan iktidar ilişkileri ne yerleştirilebilir ne güçlendirilebilir ne de üretilebilir. Söylemi, bilgi ve iktidar ilişkilerinin iç içe geçtiği bir öge olarak tanımlayan Foucault, söyleme iktidarın bilgiyi ortaya çıkardığı, bilginin de bu iktidarı genişletip güçlendirdiği bir çark olarak da bakar (Canpolat, 2003: 106).

Bu bağlamda söylem, belirli bir zaman dilimi içinde belli insan grupları arasında olan ve diğer insan grupları ile ilişkili olarak geliştirilen fikirleri, ifadeleri ve bilgileri içerir; dolayısıyla iktidarın uygulanması böyle bir bilginin kullanımına içkindir (Çelik ve Ekşi, 2008:100). Çalışmamızın ana hatlarını oluşturan sinemaya yansımış işçi görünümünün medya ve polis gibi olguların

odağında yaratılan söylemi incelemek bu sebeple önem teşkil etmektedir. Çünkü eleştirel söylem analizi toplumsal sorunlara yönelik, ideolojik ya da politik bir çözümleme yapılmasını amaçlarken politikadan, ideolojiden, stratejik yönetime pazarlamaya kadar uzanan geniş bir konu yelpazesine sahiptir (Baş ve Akturan, 2008).

Teun Van Dijk tarafından geliştirilen eleştirel söylem analizi, en temelde tahakküm ilişkilerinin ve toplumsal eşitsizliklerin söylem yoluyla nasıl uygulandığını, yeniden üretildiğini ya da meşrulaştırıldığını inceler. Eleştirel söylem analizi her ne kadar ağırlıklı olarak haber metinlerinin incelenmesinde kullanılsa da “yöntemin tür odaklı değil metin odaklı olması ve katı kurallardan uzak olması çözümlemenin haber metinleri dışında farklı metin türleri üzerinde uygulanabilmesini de olanaklı kılmaktadır” (Çomu ve Halaiqa, 2014, 51). Eleştirel söylem çözümlemesinin uygulanmasının keskin hatlarla belirlenmiş tek bir yolu olmasa da genel hatlarıyla aşağıdaki özellikleri taşımaktadır;

- a) Söylemin bağlamını incelemek,
- b) Hangi grupların, iktidar ilişkilerinin ve ihtilafların bulunduğunu çözümlemek,
- c) Biz ve onlar hakkındaki olumlu ve olumsuz görüşleri ortaya çıkartmak,
- d) Ön varsayımları ve ima edilenleri açığa çıkartmak,
- e) Kutuplaşmış grup kanaatlerini vurgulayan tüm biçimsel yapıyı incelemek, (van Dijk'ten aktaran Çomu ve Halaiqa, 2014: 50).

Bu araştırmada eleştirel söylem analizinin uygulanmasında, söylemin makro yapısını ortaya koyabilmek açısından öncelikle örnekleme dahil edilen filmlerin künye bilgileri, ana hikaye örgüleri ve yönetmenleriyle ilgili temel bilgiler verilmiştir. Ayrıca filmlerin ortaya çıktığı ülkeye, tarihsel döneme ve 68 hareketlerine sürecine dair ara plan bilgileri verilmiştir. Son olarak filmlerin içeriğindeki yani mikro yapı içerisindeki, ideolojik göndermeler, alt metinler, kurulan karşıtlıklar ve ön varsayımlar, merkeze alınan işçi sınıfı, grev, polis ve medya temaları çerçevesinde derinlemesine analiz edilmiştir.

E. Araştırmanın Soruları

Araştırma farklı toplumlardaki sosyal ve ekonomik sorunların toplumsal gerçekçi sinema yapıtları üzerinden aktarıldığı filmlerde işçi sınıfının benzer zamanlarda farklı ülkelerde aynı sorunlarla karşılaşmış ve karşılaşmadığı sorgulamaktadır. Bu bağlamda sinemanın bir dışavurum aracı olarak kullanılmasından yararlanılarak söylemi derinleştirip aktardığı varsayımına dayanılmıştır. Seçilen filmlerde işçi mücadelesi ve bunun bir aracı olarak grev olguları ile ilgili nasıl bir söylem ortaya konulmuştur, sermayedarlar ve hükümetlerle daha yakından ilişki kurduğu düşünülen polis ve medyanın işçi sınıfı mücadelelerindeki rolü nasıl yansıtılmaktadır gibi sorulara yanıt aranmıştır. Bu anlamda araştırma, filmlerin işçi sınıfı ve burjuva arasındaki çatışmayı gözler önüne sermesi, işçi mücadelesine dair sinemasal temsillerin farklı ülkelerde nasıl bir benzerlik veya farklılık içerdiğinin ortaya konulması açısından önem arz etmektedir.

II. SINIF, İŞÇİ SINIFI, GREV MEDYA POLİS OLGULARI

A. Sınıf

Bir kavramı tanımlarken öncelikle bu kavramın belirlediği önceliklere işaret edilmeli. Sonrasında ise kavramın yarattığı olgu, içinde bulunduğu koşullar bağlamında analiz edilmelidir. Zira “Bir kavram basitçe, dikkate değer bazı olguları tespit eden tanımlar aracılığıyla oluşturulur.” (Öngen,2014: 56)

Sınıf kavramı Latince “classis” kökünden türemiştir. Eski Roma’da yurttaşları mal varlıklarına göre bölen çeşitli kategorileri tanımlar. “Sınıf” sözcüğü Latince’den İngilizce’ye (class) 16. yüzyılda, Fransızca’ya (classe) 14. yüzyılda girmiştir. Türkçede ise Arapça bir kökene sahiptir ve "zümre, aşiret, grup, kategori" anlamına gelmektedir. 1300 Yılından önce sınıf kelimesinin ünlü tefsir ve lügat âlimi Mahmûd bin 'Ömer ez-Zemahşerî'nin Mukaddimetü'l-Edeb'in Arapça öğretmeyi amaçlayan sözlüğünde rastlanmaktadır. Sınıf kelimesinin kullanıldığı ilk yazılı kaynak bu eserdir. Türk Dil Kurumu’nda ise bir toplumda, aynı görevi yapan, aynı yararı sağlayan, aynı şartlarda yaşayan büyük insan grubu, klas: sınıf olarak tanımlanır. İngilizce bir sözlükte sınıf terimini ilk kez “insanların çeşitli hiyerarşik derecelere göre dağılımını ya da sıralanmasını” anlatan bir kavram olarak kullanıldığı belirtilir. “1767 İskoç aydınlanmasının öncülerinden Adam Ferguson, sözcüğü ilk kez modern toplum içindeki bölünmeyi tanımlamak ve aristokrasi ile demokrasi arasındaki ayrımı belirtmek için kullanmıştır” (Öngen: 2014,42).

Yunancada bir araya gelme, tutma, bağlanma anlamına gelen *synaphe* kelimesi, Arapçaya tür, kategori anlamında *sinf* şeklinde geçmiştir. Türkçeye Arapçadan ulaşan bu kelime, eğitim hayatındaki yıllardan, biyolojik alt dallara kadar pek çok anlamda kullanılmaktadır. Çalışmada incelenecek olan sınıf kavramı, bir toplumda hemen hemen aynı zenginlik, statü ve gücü paylaşan bir grup veya kategori olarak tanımlanmaktadır(İnce, 2017: 300).

Durkheim toplumları analiz ederken öncelikle toplumların bireylerin aritmetik toplamından daha ziyade organik bütünlüğüne vurgu yaparak sonuçta kolektif bir bütünlük ve bilinç yarattığına dikkat çekmektedir (Durkheim,1986: 45) Sosyolojinin en temel kavramlarından biri olan sınıf yarattığı kolektif bilinç doğrultusunda analiz edilmelidir. Sosyolojik bir olgu olarak ‘‘sınıf’’ toplumun analiz edilebilmesi için kullanılan bir olgudur. Marx’ın kuramına göre sınıflı toplum, bir dizi belirli tarihsel değişimin ürünüdür (Giddens, 2009: 295).

‘‘Sınıfın, statü meslek ve gelir grubu gibi toplumsal birimlerle farkının ortaya çıkarılmasına ilişkin tam bir görüş birliği de yoktur. Toplum çözümlerinin temeline sınıf olgusunu yerleştiren Marx’ın yapıtlarında bile açıkça tanımlanmış bir sınıf kavramına rastlanmaz’’ (Öngen,2014: 42). Marx sınıf kavramsallaştırması konusunda titiz davranmamıştır. Yapıtlarında ‘‘sınıf’’ terimini kullanırken, diğer bir yandan zümre ve katman kelimelerini de sanki birbirlerinin eşitleriymiş gibi kullanarak terminoloji konusunda düzensizlik yaratmıştır. Marx, bölümleri olan gruplar için sınıf kavramını kullanır ve bu sınıfları kuramsal olarak parçalar. ‘‘Entelektüeller için ‘ideolojik sınıflar’, lümpen proletarya için ‘tehlikeli sınıf’, bankacı ve tefeciler için ‘parazit sınıfı’ vb. ifadelerini kullanmıştır’’ (Giddens, 2009: 296-297). Bu kavramsal belirsizliğe rağmen Marx’ın sınıf egemenliği ile ilgili soyut modelini yazılarının genelinden çıkarmak zor değildir.

Marx, sosyal sınıf yapısına olan ilgisini, toplumsal yapılanma biçimlerine proletarya ve burjuvazi üzerinden bakarak ortaya koymaktadır. Ona göre sınıflar dışsal ve zorlayıcı olmaktan öte üretim ilişkileri, üretici kitleyi sömürü ilişkisinde bulunan bir azınlık grup tarafından alıkonulacak bir üretim fazlasını mümkün kılan farklılaşmış iş bölümünü gerektirdiği zaman ortaya çıkmaktadır (Ritzer,1992 ; Giddens, 2009). Ona göre yanıtlanması gereken ilk soru bir sınıfı meydana getiren şey nedir sorusudur. Ancak bu soru ise beraberinde ücretli işçileri sermaye sahipleri ve toprak zenginlerini üç büyük toplumsal sınıf durumuna getiren şey nedir sorusunu getirir. Karl Marx sınıfları meydana getiren nedenlerin ilk bakışta her birinin gelirleri ve gelir kaynaklarının farklı olması olduğu düşünülse de aslında sınıf ayrımını yaratan durumun daha özelde kol güçlerini, yani emeğini satan ve toprak mülkiyetini kullanan ya da sermayesini kullanan olarak en genel şekilde ayırmaktadır (1867: 941-942)

Ayrıca birçok sosyolog, ekonomist ve düşünür sınıf olgusu hakkında görüş bildirmiştir. Sosyologlar, siyaset bilimciler, özellikle eşitsizlik problemi üzerinde durarak toplumların iktidar yapısı ve güç ilişkilerini anlamak için sınıf kavramına başvurmuşlardır (Başaran,2017: 217).

Sınıf kavramıyla sosyal tabakalaşma kuramı ilişkiseldir ancak sınıflar daha çok iktisadi temellerle bağlantılıyken tabakalaşma etnik, yöresel kültürel ve iktisadi olabilir. Bu bağlamda toplumsal tabakalaşma “insanların ayrı gruplanmaları arasındaki yapısal eşitsizlikler” olarak tanımlanabilir. Sosyolog Bottomore’a (1961:76) göre sınıfları kastlardan ve sosyal tabakalaşma kategorilerinden ayıran özellik sınıfların iktisadi gruplar olmalarıdır. Bu bağlamda sınıf kavramının görünürlüğünün sanayi devrimi ile yakından ilişkili olarak değiştiği söylenebilmektedir.

Giddens’a (2009: 295), göre en ilkel insan topluluklarında sınıf olgusu bulunmamaktadır. Kabile toplumlarında, Engels’in ifadesiyle ilkel komünizmde çok azami durumda iş bölümü görülmektedir. Varlık ve mülkiyet toplumun ortak aidiyetidir ve topluluğun ortak üyeleri tarafından paylaşılmaktadır. Kapitalizm öncesi dönemlerde de sınıf olgusu bulunmaktadır ancak orada kastedilen günümüz anlamındaki sınıf kavramsallaşmasından uzak, daha çok tabakalaşma olgusunu kapsayıcısı biçiminde bir nevi sosyal sınıf ayrımları olarak şekillenmiş, statü ile ilişkilendirilmiştir. Bu sebeple Giddens gibi bazı düşünürler sınıf olgusunun en ilkel kabilelerde olmadığına değinmişlerdir. Günümüzdeki anlamı ile sınıf ilişkileri üretim noktasından hareketle ele alınacak olursa Orta Çağ Avrupa’sındaki feodal yapı ile şekillendiği vurgulanmaktadır (Başaran,2017: 219).

Feodal yapı, feodal beylerin namıdiğer lordların egemen olduğu sınıftır. Bu sınıf grubu gücünü topraktan almaktadır. Toprak mülkiyetine sahip olmak senyörlük sınıfına dahil olmayı da beraberinde getirmektedir. Feodal dönem tarıma, toprağa bağımlı bir dönemdir. Toprağı işleyen köylüler, diğer bir adlarıyla selfler feodal beylerine bağımlıdır. Bu anlamda onlardan istenildiği doğrultuda, istenilen saatlerde ve talep edilen zaman aralığı boyunca çalışmakla yükümlüdürler. Öyle ki, feodal dönemde self ile köleyi birbirinden ayıran tek özellik selflerin toprak mülkiyetinden ayrı olarak satılamamasıdır. Yine de selfler kendi çalışma gücü piyasası ile ilgili kendi kararlarını alamamakta, toprakla

kurduğu iş gücü ilişkisini kendi dileği doğrultusunda sonlandıramamaktadır (Huberman,1971:15).

Feodalitenin zayıflayarak çökmesi çeşitli yollarla gerçekleşmiştir. Engels, Huberman, Wood, Bloch, Marx gibi düşünürler farklı açıklamalarda bulunsalar da feodal dönemin sonlanmasının önemli sebepleri olarak coğrafi keşifler, haçlı seferleri, Sanayi Devrimi ve Fransız Devrimi gösterilmektedir. Çünkü Haçlı Seferleri ile birlikte yönetici kişilerin ordularını kolluk kuvvetlerini kaybetmesi, feodaliteye olan güveni kırmış aynı zamanda ateşli silahlarda barut kullanımı feodaliteyi zayıflatmış ve coğrafi keşifler sayesinde ticaret gelişim göstermiş, tarım faaliyetlerinde gerileme başlamıştır. Feodal dönemin toprağa bağımlı ekonomik düzeni bütün bu gelişmeler ve değişimlerle birlikte sarsılmıştır. Engels 1884 yıllarının sonlarında kaleme aldığı “Feodalitenin Çöküşü ve Burjuvazinin Yükselişi” adlı makalesinde şu sözlerle kentlerin oluşumunun da feodalitenin çöküşüne katkıda bulunduğunu ileri sürer;

“İlk sermayeler toplanıyor, hem kentlerin kendi aralarında ve dünyanın geri kalan bölümü ile ticaret yapma gereksinmesi hem de yavaş yavaş, gereksinme ile birlikte, bu ticareti koruma araçları doğuyordu. Daha 15. yüzyıldan başlayarak, kent burjuvaları, toplum için, feodal soyluluktan daha vazgeçilmez bir duruma gelmiş bulunuyorlardı. Gerçi tarım, nüfusun büyük bölümünün uğraşı ve sonuç olarak, en önemli üretim kolu idi. Ama soyluluğun zorbalıklarına karşın, şurada burada varlığını sürdüren birkaç yalıtık özgür köylü, tarımda önemli olan şeyin, soylunun avarelik ve haksız vergi ödetmeleri değil, köylünün çalışması olduğunu yeterince kanıtlıyordu” (Engels, 1884).

Adam Smith ise feodalizmin çöküşü için soylularının gücünün her yerde yaşanabilecek nedenlerden dolayı sanat, ticaret, lüks düşkünlüğü gibi sebeplerle zayıfladığını belirtmiştir (aktaran Song,1997:30).

Giddens ise (2009: 296) feodalizmin de kapitalizm gibi kendi yıkımının kaynağını kendinde taşıdığını belirtir. Ona göre kapitalizm, feodal dönemin sonlanması ile birlikte gerçekleşen süreçte sanayi devrimi, kentleşme ve pazar görünümüleri artmış, sınıf kavramsallaşması da günümüzdeki görünümünü yavaş yavaş almaya başlamıştır. Kapitalizmin görünürlüğü ile birlikte birçok ekonomist ve sosyolog ekonomi politik olarak isimlendirdiğimiz analiz sistemini geliştirerek

kapitalizmi kapitalizm kılan özünü araştırmaya başlayarak, kategorize edip açıklamaya çalışmışlardır.

18. yüzyılın sonlarına gelindiğinde çoğu ülkeye göre nispeten daha çok sanayileşmiş ve tüccar sınıfını yaratmış bir ülke olan İngiltere ‘‘Tam anlamıyla kapitalist ilk toplumdur. Sonuçta bilim insanları kapitalizmin kökenleri, doğası ve gelecekteki gelişimini Adam Smith ve David Ricardo gibi birçok düşünür bu ülkeye bakarak açıklamaya çalışmışlardır’’ (akt.Tatlıcan,2015:135).

Çalışmaları ile fark yaratarak neredeyse kapitalizmi kavramsallaştırması, metodolojik hale getirmesiyle tanınan ekonomi politikçi Adam Smith, ayrıca bir ahlak felsefecisidir. 1776’da yayınlanan *Ulusların Zenginliğinin Doğası ve Nedenleri Üzerine Bir Araştırma* adlı eserinden önce, 1759’da yayınlanan ilk eseri Ahlaki Duyguların Teorisi ile karşımıza çıkmaktadır. Ona göre ‘‘Tanrı tarafından yaratılan ve tüm canlı türlerinin faydalanabileceği özelliklerde özenli ve sistemli bir dengenin ahengin var olduğu tamamen doğal bir düzen görünümünü benimsemektedir’’ (Smith, 2018). Smith’in ahlak felsefesi için var olduğunu iddia ettiği düzen ve denge, ekonomik politik duruşuna da yansımıştır. Bunu *Ulusların Zenginliğinin Doğası ve Nedenleri Üzerine Bir Araştırma* adlı çalışmasında da açıkça ortaya koymuştur. Eser öncelikle ‘piyasa yasalarını’ ardından kapitalist toplumun evrim yasalarını ve son olarak da ulusların zenginliğini analiz ederek kapitalizmi açıklamaya çalışmaktadır (Smith: 2021, 26-29). Smith’in piyasanın ekonomik yasaları ile toplumu nasıl bir arada tuttuğuna dair teorileri ‘‘insanlar toplumun diğer üyelerinin satın alacağı metalar üretirken kendi çıkarlarına göre davranırlar’’ teziyle başlamaktadır.

O, toplumsal gelişme teorisini dört aşamada kategorize etmiştir. Ona göre bir toplumun iktisadi alanda gelişmişliğini gösteren önemli unsur üretim ilişkileri ve üretim yapısının tarım ve imalat sektörü halinde ikiye bölünmüş olmasıdır (Skinner1999: 38). Smith toplumsal sınıfları üretim ilişkileri üzerine oturtmaktadır. Ona göre ‘‘Metalara kâr amaçları değişimi iş bölümü özel mülkiyet gibi faktörler belirli bir aşamaya geldiklerinde insan toplumunun temel karakteristik özelliğine dönüşmektedirler’’. Değerin ve karın kaynağı metaların değişim sürecinde gerçekleştiğini belirten Smith, ‘kullanım değeri’ ‘değişim değeri’ ayrımlarıyla Marx’a kılavuzluk eden bir görüşe ulaşır.

Smith, Marx'ın aksine kapitalist toplumsal ilişkilerin toplumsal evrenin bir ölçüde kesin değişmez ahenkli doğal yasalar olduklarını varsaymaktadır (Smith: 2021, 26-27). Smith değerın kaynağının bir ürün için harcanan emek- zaman sürecinin etkileri olduğunu savunan, emek değer teorisi geliştirmiştir. Bu teori Marx tarafından yıllar sonra sahiplenir ve geliştirilir. Smith'in değerın kaynağını beyan etmediği, açık bir şekilde görürlerken, Marx değerın kaynağına ilişkin açıklamalarında kaynağı, 'işçilerin emekleri ve çalışma kapasiteleri' ayrımı yaparak açıklamıştır. Bu bağlamda Smith in düşüncesini geliştirdiği açıkça görülmektedir (akt. Tatlıcan, 2013: 136-139).

Marx için sınıf, toplumsal yapılanmanın temel kategorisidir. Marx ve Engels'in 1848 yılında yayınladıkları Komünist Manifesto da sınıf olgusunun tarihsel dönüşümlere yön verme gücünü şu şekilde ifade etmişlerdir;

“Günümüze kadarki bütün toplumların tarihi, sınıf mücadeleleri tarihidir. Özgür insan ile köle, patrisyen ile pleb, bey ile serf, lonca ustası ile kalfa, tek sözcükle, ezen ile ezilen birbirleriyle sürekli karşı karşıya gelmişler, kesintisiz, kimi zaman örtük, kimi zaman açık bir savaş, her defasında ya toplumun tümüyle devrimci bir dönüşmesiyle ya da savaşan sınıfların birlikte mahvolmalarıyla sonuçlanan bir savaş sürdürmüşlerdir.” (Marx ve Engels, 2009: 116) ifadeleri ile açıklamışlardır.

Sınıf olgusunu toplumsal çözümleme için önemli kılan boyut ise sınıfların çatışma gruplarını yaratmasıdır. Çünkü sınıfların oluşumu ve varlığı, sınıf ilişkilerinin kurulması ve analiz edilmesi mücadeleyi tanımlamak ve yön verebilmek için önem teşkil etmektedir. Marx ücretli emek, sermaye gibi sınıfların üzerine kurulu buldukları öğeler hesaba katılmazsa bu sözcüklerin de boş sözcükler olacağını da eklemektedir (1993:237). Sınıf yapısı ile sınıf mücadelesi arasında basit ve tek yönlü değil, çok yönlü ve çok boyutlu bir neden sonuç ilişkisi bulunduğunu, toplumsal hayatın bütünlüğü kadar karşılıklı ilişkilerin de önemli olduğunu belirtmektedir. Özetle Marx, sınıf yapısı ile sınıf mücadelesi arasında diyalektik bir bağlantı olduğunu vurgulamaktadır. Ancak Smith ise sınıf tanımlamalarında Marx'ın ifade ettiği gibi devrimci bir savaşın gerçekleşmeyeceğini öne sürmektedir. Ona göre, piyasa kendi ahengi üzerinden bu dengeyi kuracaktır. Çünkü bir ‘‘görünmeyen el’’ vardır ve o bu ahengi

sağlayacaktır. Burada görünmeyen el kavramsallaştırması ile kastedilen piyasanın kendisidir.

Giddens'a göre sınıflı toplumun her görünümünde iki temel sınıf kategorisi vardır. Bu ikili sistemin iki ucu arasında mülkiyet ilişkilerinin oluşturduğu bir çizgi vardır. Üretim araçlarını denetleyen ve "üretici olmayan" azınlık yaşamlarının kaynağı olan artık ürünü üretici çoğunluktan almak için bu denetim konumunu kullanabilir. Böylece "sınıf" insan gruplarının üretim araçlarıyla ilişkilerine göre tanımlanmış olur. Temelde bu iş bölümüyle bağlantılıdır. Çünkü sınıfların oluşması için zorunlu olan artık ürünün ortaya çıkması için görece gelişmiş bir iş bölümü gerekmektedir (Giddens 2010: 297).

Marx'ın da belirttiği üzere sınıf kavramsallaştırılmasının iş bölümü içerisindeki gelir dağılımının üzerine yapılamayacağı aşikardır. Üretim araçlarının denetimine sahip olanlar siyasal denetime de sahiptirler. Bu nedenle sınıfların ikili ayrımı hem mülkiyet hem de gücün ayrımıdır. Bu sebeple sınıflar sadece sömüren ve sömürülen arasındaki değil ezenler ve ezilenler arasındaki ilişkiyi de ifade etmektedir (Giddens 2010: 297).

Weber için sınıf, toplumu farklılaştıran oluşumlardan yalnızca biridir. Weber sınıfı, 'kişilerin mal, yaşam koşulları ve kişisel yaşantılar için sahip oldukları çeşitli olanaklar' olarak tanımlamaktadır. Weber, her toplumun güç ilişkilerine dayalı bir ortaklık içerisinde olduğunu iddia etmiştir. "Gücün üç boyutu olan ekonomi, prestij ve çıplak güç sınıf, statü ve partinin temelleri olarak görür. Sınıflar, statü grupları ve partiler ile birlikte içlerinde tarihsel olarak belirleyici önemde güç mücadeleleri yer alır" (Cuff, Sharrock, Franci,2013: 57). Güç dağılımının temel unsurlarını ise statü ve parti sınıf olarak sınırlandırmaktadır. Weber'e göre çeşitli araçlarla amaçlarına ulaşmaya çalışırken sınıf, statü grubu ya da parti gibi bir grup oluşturabilen insanlar, sınıf yapısı ile bağlantılı bir çoğulculuk örneği gösterir. (Aydın,2018: 247).

Marx ise sınıf konumlarını üretim süreci içerisindeki yerlerine göre belirler (Öngen,2014: 45). Toplumsal tabakalaşma ile ilgili açıklamaları sınıfların özel mülkiyete sahip olup olmamaları ve 'ezen-ezilen' gibi kutuplaşmalar temelindedir. Onun tabakalaşma, sınıf çatışması ve değişim oluşumu modeli; malların üretimi, ihtiyaçların karşılanması, iş bölümü ve egemen değerlere dayalı

istikrarlı bir sosyal sistemi yaratmaktadır. Tabakalaşma, üretim araçlarının kontrolüne bağlıdır (Akaydın Kılıç,2021: 125).

Tabakalaşma, karşıt çıkarların bilincine varılması ve sınıfsal bağlılıkta artış, sınıfsal çatışma ortamında artış ve sonuç olarak toplumsal değişme şeklinde temellenir’’¹ Bu değişimin gücünü aldığı yer ise “sınıf bilinci” sonucunda gerçekleşen kolektif eylemlerdir. Bir olgu olarak işçi sınıfının önemi, Marx için toplumların karakteristik özelliğini yaratırken, işçilerin varlıklarını daha konforlu sürdürebilmeleri için çevreden yararlanarak üretim yapabilmeleri ve böylece tarih yapmaları durumunu gerçekleştirmeleridir. Marx’a göre toplumların tarihini işçi sınıfı belirlemektedir(Marx,2012: 455)

İşçilerin yaşam koşullarının nasıl dönüştürdüğünü ve geçim araçlarını nasıl ürettiklerini açıklamak toplumsal teorinin görevidir. Tüm toplumlarda bulunan ortak karakteristik özelliklerinden biri insanların zamanla yeni ihtiyaçlar yaratmasıdır. Üretim ve tüketim süreçleri her zaman birikimli olarak yani belirli ihtiyaçlar doyurulduğunda yenileri ortaya çıkararak ve birbirlerini besleyerek bağımlı değişken bir şekilde ilerlemektedir.

Üretim ve tüketim ilişkileri ayrı ayrı düşünülemez arz ve talep dengesi kapitalizm içerisinde önemli bir yer tutmaktadır. Her toplum kendine has ihtiyaçları, dönemin koşulları doğrultusunda üretmektedir. Bu ihtiyacı gören kapitalist pazar üretim faaliyetini başlatır. Toplumların ihtiyaç yaratması toplumsal değişim ve dönüşümlerle bizzat toplumun içinden dinamik koşullar sonucunda ortaya çıkmaktadır. Üretimin iş bölümüne dayalı olması ise toplumların üçüncü karakteristik özelliğidir. Marx’a göre iş bölümü her toplumda yapılması gereken görevlerin farklı parçalarının farklı bireyler tarafından yapılması demektir. Onun yazılarında iş bölümü, her zaman sömürü ve yabancılaşmayı içerisinde barındıran hiyerarşik bir tabakalaşma yapısını anlatır (Turner: 2010).Bütün toplumlarda bu bölünmenin sebebi ise en temelde toprak veya sermaye gibi üretim araçlarının özel mülkiyetidir. O, iş bölümünün özellikle kapitalizmde fiziksel ve zihinsel emek arasında üretim araçları sahipleri ve yaşamlarına devam edebilmek adına emeklerini ve zamanlarını satmak zorunda olanlar arasında derin, belirgin bir ayrıma yol açtığını ifade eder(

---

¹Marx’ın tabakalaşma ve sınıfsal çatışma modeli

Marx'ın kapitalizmde görünümünü şiddetli bir şekilde sürdüren iş bölümüne eleştirileri özetle şu şekilde sıralanabilmektedir;

1- İş bölümü bireyi toplumdaki doğal olmayan bir şekilde ayırır. İnsanlar kendi oldukları durum ve pozisyona odaklanır toplumsal gelişmeler ve değişimlere odaklanmaktan vazgeçer ve hatta tüm toplumla ilgilenmeyi ihmal ederek onunla mücadele içine girer.

2- Emek süreci, kendiliğinden bütünleşmesi gereken işlevlerin birbirlerinden ayrıştırılmasıyla zarar görür, üretim faaliyetleri tüketim faaliyetlerinden tamamen kopar.

3- İşçinin emeği üretim sürecinde 'sadece bir alet' seviyesine düşürülerek değersizleştirilir.

4- Her işçi ürettiği ürünün sadece küçük bir parçasına katkıda bulunarak ortaya çıkan ürünün pazarlanmasına katkıda bulunma seviyesinden koparılır.

5- Kısıtlı uzmanlaşma, işçi sınıfı için kendi gelişimini engelleyecek sadece parçalardan oluşmuş ancak asla bütünleştiremeyeceği bir bilgi yığını ile baş başa bırakır ve işçiyi bir makinenin uzantısı durumunda konumlandırarak özelliklere sahiptir (Cuff: 2013) (Ritzer:2017).

Sosyoloji açısından ilk ciddi "iş bölümü" tariflerini 18. yüzyılın sonlarına doğru İskoç Aydınlanma filozofu olan, Adam Ferguson'un (1723 - 1816) 1767 de yazdığı "Sivil Toplum Tarihi Üzerine Bir Deneme" ve Adam Smith'in (1723 - 1790) 1776 da yazdığı "Ulusların Zenginliği" adlı eserlerinde görmekteyiz. İş bölümü olgusu ise bizi sanayi devrimi sonrası toplumlarda sınıf ve sınıf bilincine sahip bir çoğunluk olarak işçi sınıfı olgusuna götürmektedir.

B. İşçi Sınıfı

18. Yüzyılın ikinci yarısında gerçekleşen sanayi devrimi ile toplumlar geri dönülemez bir şekilde değişime uğramıştır. Kol gücüne dayalı geleneksel üretim modelinin yerini makinaya dayalı yeni üretim teknolojilerinin benimsendiği sanayi tipi üretim almıştır.

Eskiden çok daha az sayıda çalışan ve işçinin bulunduğu görece az ürün çıkaran atölyelerden (manifaktür sistemden), çalışan sayısının arttığı ürün

sayısının zamanla yarıştığı fabrikalara doğru bir değişim yaşanmıştır. Manifaktür sistem yaşam alanı, iş yeri ve mağazayı aynı anda bünyesinde barındıran geleneksel tarzda çalışmayı gerekli kılan genelde aile ile birlikte yapılan usta, kalfa ve çırak ilişkisine dayanan üretim sistemidir. Sanayi devrimi ile birlikte üretimde daha hızlı ve daha çok politikası ağırlık kazanmaya başlamıştır. Bunu sağlayabilen özellik ise endüstriyelikleme ile birlikte endüstriyel işbölümüdür. Endüstriyel iş bölümünde çalışanların uzun süreli eğitim almalarına gerek kalmadan üretim sürecinin bir planında yer aldığı, genellikle işçinin ürünün bir bölümüne hakim olduğu, emeği sonucunda ortaya çıkan ürünün bütün üretim süreçlerine hakim olamasa da kendi planında yer alan üretim basamağında uzmanlaşmasıdır. Endüstriyel iş bölümü kavramını literatüre kazandıran sosyolog Emile Durkheim, bu durumun dayanışma ve örgütlenmeleri gerekli kılacağını belirtmiştir.(Durkheim, 1893)

Kapitalizm ürünlerin metalaştırıldığı emeğin de bir meta olarak alınıp satıldığı özgür pazar ekonomisine dayalı bir ekonomik sistemdir. “Kapitalist üretim kullanım değerini evrensel olarak değişim değerine dönüştüren tek üretim biçimidir” (Marx,1990: 951). Kapitalizmin kendine has bu özellikleri üretim ilişkileri ile birlikte toplumları da sınıfları da tarihsel süreç içerisinde değiştirip dönüştürmüştür. Marx’a göre bu toplumsal değişim feodalizmden sonra engellenemez bir şekilde ortaya çıkmıştır. Tarihsel değişimi yaratan feodalizmden kapitalizme geçiş özgür insanların engellenmez eylemleri ile birlikte zorunlu olarak ortaya çıkmaktadır. Bu değişim ve dönüşümler emek gücünü para karşılığında satmak zorunda kalan, elinde emeği dışında hiçbir sermayesi bulunmayan proletaryayı (işçi sınıfı) doğurmuştur. Bu sınıf, sanayi devrimi etkisiyle standardize edilmiş fabrikalarda, görece vasıfsız işlerle kendi emeklerine yabancılaşarak çalışmaktadır.

Marx’a göre kapitalist sistemde sömürülen sınıf proletaryadır. Sınıf çatışmalarını ise tam olarak bu sömürü doğurmaktadır. Burjuvazinin sahip olduğu üretim araçları, işçi emeği üzerinden sermayesine yeni sermayeler katmasını sağlayarak onun zenginleşmesini sağlamaktadır. İşçi ise fabrikadaki işinin sürekli varlık göstereceği güvencesini taşımamaktadır. Sayısal olarak işçi sınıfı varlığı toplumlarda burjuva sınıfı varlığından daha fazladır. Sayıca daha üstün olan bu sınıf Marksizm’e göre kendi çıkarlarını gözettiğinde bile bu çıkarları

genelleştirme ve evrenselleştirme gücünü sahiptir ve sömürülen ilk sınıf olması sebebi ile devrimcidir. Bunun sebebi Marks'a göre tarihte ilk kez ezilen sınıfın azınlığı değil çoğunluğu temsil etmesidir.

İşçi sınıf dayanışması için Marx, Paris halkı 1871'de Paris Komünü'nde ayaklandığında şöyle yazmıştır: “Komün'ün gerçek sırrı şuydu: Komün, özünde bir emekçi hükümeti, üretici sınıfın ürünleri gasp eden sınıfla mücadelesinin ürünü ve emeğin iktisadî kurtuluşunun gerçekleştirilmesi için nihayet keşfedilmiş siyasî biçimdi.” Bu siyasi biçim, daha sonra sömürüye dur demek adına Ekim Devrimi ve birçok sosyal değişmeyi sağlayacak işçi sınıfı mücadelelerini yaratmışlardır. İşçi sınıfının var olan düzende hak arayışları kitlesel ve örgütlü eylemlerle gerçekleştirilebilir. Bu hak arama eylemlerinden biri de işçi sınıfı için grevdir.

C. Grev

Türk Dil Kurumunda iş bırakma olarak tanımlanan “Grev, bir işyerinde bir ücret karşılığında çalışan kişilerin haklarını korumak ve/veya daha iyi haklar elde edebilmek için yaptıkları işi durdurma faaliyetidir. Bu davranış, yürürlükteki yasalara göre, “yasal” veya “yasadışı” olarak nitelendirilebilir. Fransızca kökenli grev sözcüğü “Grève” kelimesinden dilimize geçmiştir. Paris'te belediye binasının önündeki meydandan adını almıştır.

Tüm sınıflı toplumlar biri egemen ve diğeri tabi konumda uzlaşmaz çıkarlara sahip iki sınıf arasındaki temel bölünme çizgisi etrafında şekillenir, dolayısıyla sınıf zorunlu olarak bir çatışma ilişkisi içermektedir (Giddens,2009). Grev de sınıfsal düzeydeki bu çatışmanın işçi sınıfı açısından araçlarından bir tanesidir.

Sendikalar ve Toplu İş Sözleşmesi Kanunu'nda grevin hukuksal tanımı yapılmaktadır. 6356 sayılı kanuna göre “Toplu iş sözleşmesinin yapılması sırasında uyuşmazlık çıkması halinde, işçilerin ekonomik ve sosyal durumları ile çalışma şartlarını korumak veya geliştirmek amacıyla, bu kanun hükümlerine uygun olarak yapılan greve ise kanuni grev denir.” (6356 Sendikalar ve Toplu İş Sözleşmesi Kanunu Mevzuatı)

Grevin iş hukukunda belirtildiği gibi kanunlara uygun olması için grev kararının yetkili tüzel kişilerce alınmış olması ve kanuni esaslara göre uygulanıyor olması şarttır. Grev hakkı anayasa ile de güvence altına alınıp, tanımlanıp, sınırlılıkları belirlenmiştir. “Grev hakkı ve lokavt” başlıklı 54. maddenin I. fıkrasında grev hakkının anayasal koruma alanı belirtir bunlar; “Toplu iş sözleşmesinin yapılması sırasında uyuşmazlık çıkması hâlinde işçiler grev hakkına sahiptirler. Bu hakkın kullanılmasının ve işverenin lokavta başvurmasının usul ve şartları ile kapsam ve istisnaları kanunla düzenlenir”(Türkiye Cumhuriyeti Anayasası). İşçilerin grev hakkı, toplu iş sözleşmesi sırasında uyuşmazlık çıkması hâlinde, işçilerin sahip oldukları bir haktır. Anayasaca korunmakta olan grev hakkı kanunla veya başka bir yolla daraltılamaz, fakat genişletilebilir. (Sur,2009: 17)

Her toplumsal sınıf içinde bulunduğu coğrafyanın ürettiği gerçekliğin içerisinde, kendine has dinamikleri göz ardı edilmeden ve karşıt sınıf ya da sınıflarla olan ilişkileri açıklanarak analiz edilmelidir. Grev olgusu, hukuk, iktisat ve siyaset alanından bakanlar veya sosyolojik bir olgu olarak gözlemleyenler için farklı anlamlara bürünebilir. Greve bakış açılarının disiplinlere göre değişiklik göstereceği gibi grevin kendisi de toplumlara göre farklılık göstermektedir. Her toplumda grev görünümüleri de kendine has dinamiklerle gerçekleşmektedir. Marx’a göre sınıflar üretim ilişkilerinin bir boyutu olduğu için onların sadece gelir dağılımındaki eşitsizlikler olarak görülmesi sınıf çatışmasının gelirler arasındaki çelişkileri en aza indiren önlemlerle hafifletebileceği ve hatta ortadan kaldırılabileceği iddiasına yol açar. Grevin kendisinin anlaşma ve uzlaşmaya yaratma boyutunun daha devrimci gelişmeleri bir noktada yavaşlattığı düşünülebilmektedir. Yine de grev olgusunun kendisi işçilerin hak arayışı yolunda önemli bir adımdır.

D. Medya

İnsanlık tarihinin uzunca bir dönemi boyunca yegane iletişim aracı söz oldu. Konuşmanın ve düşünmenin yazıya dökülebilir ve saklanabilir hale gelmesi ise yaklaşık 3000 yıl önceydi. Modern kitle iletişimini ilk başlatan icatsa hiç kuşkusuz 15. yüzyılın ortalarında Gutenberg’in hareketli matbaasıydı. Konuşma ve düşünme yazıya dönüşebilen ve kitlelere ulaştırılabilen bir kaynağa

dönüşürken, iletişim farklı boyutlara evrilmiş oldu. Kitlelerle iletilebilen mesajlar, gazete, radyo televizyon gibi araçlarla vatandaşlara duyurulabilir hale geldi. "1930'lardan 1950'lere kadar radyonun etkili bir elektronik basın aracı olduğu görülmüştür." Özellikle bu dönemde radyo, siyasi iktidarların propaganda aracı olarak kullanılmış, 1950'lerden sonra televizyon, çok hızlı bir biçimde toplum hayatı içinde yerini almaya başlamıştır (Kocadaş 1996: 3).

20. yüzyılın sonlarında ise internet teknolojisi, telefon, dijital oyunlar ve bilgisayar oyunları hayatları dönüştürmeye devam etti. Medya kavramı da değişen dünya düzeni ile anlamını gittikçe derinleştirmeye devam etti. Bu süreçte medya kapsamı dolayısıyla tanımlanması zor bir kavrama dönüşmüştür.

Sözcüğün kökeni media "araçlar, araçlar" sözcüğünden gelmektedir. Bu sözcük Latince medium "aradaki şey, araç" sözcüğünün çoğuludur. Medya her çeşit bilginin bireylere veya topluluklara aktarılması yoluyla gerçekleşen bilgilendirme, eğitime vb. temel sorumluluklara sahip olan görsel ve işitsel araçlar bütünü olarak tanımlanmaktadır (Soydan, Alpaslan, 2014: 57). Günümüzde medya artan küreselleşme ve telekomünikasyon teknolojileri ile gündelik hayatımızın da odağı haline gelmiştir.

Medya dediğimizde aklımıza kitle iletişim araçları ile birlikte özellikle 2009'dan sonra gündelik hayatlarımıza dahil olmuş 'sosyal medya' kavramları gelmektedir. Yeni medya olarak da isimlendirilen sosyal medya, "kitle izleyicisini bireysel kullanıcı olarak da kapsayabilen, kullanıcıların içeriğe veya uygulamalara farklı zaman dilimlerinde ve etkileşim içinde erişebildikleri sistemler" olarak görülmektedir (Geray 2003: 20 akt. Zafer, C. ve Vardarlıer, P. 2019: 3579). Zamanla tek tek kişileri de toplumsal dinamiğin odağındaki olayları yorumlayabilecek özneler haline getiren, izleyicileri de aktif yorum yapabilir failleri yapan yeni medya araçları gelişti. Hem içeriğin üreticisi hem de içeriğin tüketicisi olabilen bireyler ve bunu mümkün kılan araçlar var olmuş ve bu araçlara en genel tabirle kitle iletişim araçları adı verilmiştir.

Sosyologların da ilgisini çeken medyanın, toplumları nasıl etkilediği üzerine çok sayıda araştırma yapılmıştır. İlk dönemlerde toplumu birleştirici bir etkisi olduğu, toplumda hepimizin aynı dünyayı paylaştığını hissettirmiş, yeni deneyimler sağlayarak sürekli bir bilgi akışı yaratmıştır. Ancak bu bakış açısı

daha sonralarda işlevselci yaklaşımın çıkar çatışmalarını ve var olan eşitsizlikleri devam ettirmeyi hedefleyen ideolojik üretimleri hesaba katmaması noktasında eleştirilmiştir. Ekonomi politiğe ilişkin yaklaşımların, medya araçlarının özel çıkarlara hizmet eder hale geldiğini açıklayan yanı ise iletişim bilimlerinin en önemli araştırma alanlarından biridir (Giddens, W.Sutton, akt. Esgin, 2014: 281). Medyanın propaganda işlevi ile ilgili 1920'lerde yazar Walter Lippmann, "hükümetin düzenli bir organı" halini çoktan aldığını ve medyanın gelişmesi ile propaganda işlevinin öneminin düzenli olarak arttığını savunmuştur. Edward S. Herman ve Noam Chomsky'in Rızanın İmalatı: Kitle Medyasının Ekonomi Politiği adlı kitaplarında (1988) medyanın birçok farklı işlevi ile birlikte propaganda işlevinin de çok önemli bir yer kapsadığını savunmaktadırlar. Onlara göre medya hükümetlerin ve toplumdaki egemen sınıfların ideolojisini ve bakış açılarını yansıtan bir baskı aracı olarak resmedilmektedir(Gadimov,2015: 218).

Louis Althusser İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları (2019) adlı eserinden Marx'tan aldığı yeniden üretim kavramını kullanır. Yeniden üretim, üretimin maddi koşulları arasında yer alan emek gücünün, karmaşık üretim sürecine hâkim olabilecek yeterlilikte olmasını kapsamaktadır. Üretim ilişkilerinin yeniden üretimi aynı zamanda var olan sistemin kurallarına uyumanın ve egemen ideolojiye boyun eğmenin yeniden üretimidir. Louis Althusser' e göre yeniden üretilen şey ideolojidir. İdeolojinin yeniden üretimi ile toplumsal düzenin varlığı sürdürülebilir hale gelmektedir. Çağımızda üretim ilişkilerinin yeniden üretimi okullar ve diğer ideolojik aygıtlar aracılığıyla gerçekleştirilir(akt.Abdulhakimoğulları,2019: 30). Kastedilen diğer ideolojik aygıtlardan bir tanesini medya oluşturur.

Jean Baudrillard medyanın, özellikle televizyon gibi araçların toplumsal yaşamımızın doğasını değiştirdiğini ileri sürmektedir. Ona göre televizyon yalnızca dünyayı göstermez, içinde yaşadığımız dünyanın aslında ne olduğunu da tanımlar. Yeniliği yaratır sadece olanı değil kendince olması gerekeni de dayatır. Bu sebeple gerçeklikle gösterim arasındaki sınır çökmüş; medya gösterimlerinden gerçek, gerçekten medya gösterimleri ayrılmaz hale gelmiştir. Simülarklar ve simülasyon (1998) adlı eserinde bu durumu şu cümleleri ile ifade etmektedir. "Artık siz televizyona değil, televizyon sizin nasıl yaşadığınıza bakıyor ya da siz "Paniğe Gerek Yok" u değil; "Paniğe Gerek Yok" sizi izliyor. Burada bahsi geçen

paniğe gerek yok ifadeleri bir televizyon programının adıdır”. Bu ifadeler kültürel bir dönüşümün etkilerini de vermektedir. Çünkü Baudrillard’ın dillerimize kattığı ‘etkileşim alanları’ tabiri etkinin tek taraflı kalmadığı ve bireyi karşılıklı bir dönüşüme soktuğunu ifade etmektedir. Medya gösterimleri ile ilgili sosyologlar yaptıkları araştırmada medyadaki görünümünün ayrımcılığa sebep olmadığını ancak stereotipik sunumların, sosyal gruplarla ilgili zaten hali hazırda var olan olumsuz düşünceleri pekiştirebileceğini ileri sürmektedir (Giddens, W.Suttion, akt Esgin 2014: 283).

Çalışmamız medyanın haber ve reklam ayağına radyo ve televizyon aracılığı ile görünümüne yönelmiştir. 1960’lı yıllarda teknoloji bu denli gelişmiş değilken radyo ve 1950’lerde yeni ortaya çıkmış renkli televizyon insanların hayat pratiklerine dahil olmaya başlamıştı. Medya her şeyden önce toplumların, toplumsal olanı da tüketmesi ve yaratıp dönüştürmesi için bir iletişim ve tüketim aracıydı. Halk ana haberlerle gündeme ulaşıyor, gereksinimlerini karşılamak için renkli ışığın şaşalı reklamlarını seyredip tüketim aracını seçmek noktasında reklamlardan destek alabiliyordu. Televizyonun büyük kitlelere ulaştığı reklamlar ve haberlerle kitleleri etkileyebildiği süreçlerdi.

Sosyal bilimciler ‘medyanın etkisi’ adı altında birçok araştırma yapmış kimi zaman bunu kültür, toplumsal hareketler, eğitim gibi genel konulara değindirmiş kimi zamansa ülkelerin politik duruşları ve medya arasında ilişkileri incelemiştir. Hiç kuşkusuz ki medya günümüz toplumların artık ayrılmaz bir parçasıdır. İşçi mücadelelerinin örgütlenmesi ve topluma duyurulması da medya dolayısıyla gerçekleşmektedir. Dolayısıyla işçi mücadelesini konu alan filmlerde medyanın nasıl ele alındığı da önemli bir konu haline gelmektedir.

E. Polis

Hemen hemen her toplumda bulunan, ülkelerin toplumsal iç düzenini sağlamak için devlet tarafından görevlendirilmiş güvenlik ve korunma ihtiyaçlarını sağlayan, devletlerin kolluk kuvvetleri birimine polis adı verilmektedir. Kelimenin kökü Fransızca olup *police* “1. kamu düzeni [eskimiş], 2. polis teşkilatı kelimesinden gelmektedir. Bu sözcük kökenini Latince *politia* “devlet düzeni” sözcüğünden

alıntıdır. Aynı zamanda polis kelimesi Yunanca şehir devletleri demektir. Kelime günümüzdeki anlamına 19. yüzyılda kavuşmuştur (Delice,2015: 436).

Ülkelerin iç güvenlik ihtiyacını karşılamak için var olan bu meslek grubunun tarihi devletlerin oluşması tarihi kadar eskidir. Çünkü devletlerin oluşmasını ‘Toplum Sözleşmesi’ne bağlayan yaklaşımlar devletlerin güvenlik ihtiyacını karşılamak için oluştuğunu savunurlar (Rousseau,1762).

Tarihsel süreç içerisinde polislik olgusu ve mesleği, geniş bir anlam kazanarak bütün Avrupa devletlerinde hükümet faaliyetlerini ve kamu düzenini kapsayan bir anlamda kullanılmaya başlanmıştır (Neocleous, 2008 akt. Yıldız 2015: 3). Polis olgusunun güvenlik ihtiyacını karşılaması, toplumsal düzeni koruması, iş tanımı sınırlılıkları ve yetkileri devletlerin tarihi, insanlığın gelişim aşamaları gibi durumlardan etkilenmektedir. İlk dönemlerde polis kişilerin can güvenliğini korurken, sonralarında ise mal ve can güvenliği gibi korunma alanları doğmuş ardından ise yetki ve sınırlılıkları değişmiştir. Toplumsal olanın üzerinden ilişkisel olarak ortaya çıkan suç kavramı dönem ve koşullara göre değişip dönüştükçe polislik mesleği de bu süreçten etkilenmektedir.

İngiltere’de polis teşkilatı yapılanma sistemi tek tiptir. Tüm ülke genelinde iç güvenlik sisteminin denetimi ve güvenliğin sağlanması hizmeti polis sorumluluğundadır. Bir Avrupa ülkesi olan İngiltere’de milli ve merkezi bir polis sistemi yoktur. Polisin belirli bir kişi veya kuruluşa bağımlı kalması vatandaşın hak ve özgürlüğü konusunda sakıncalı bulunmaktadır(Fındıklı,1993:82). İngiliz polis teşkilatı bu sebeple belirli bir merkeze bağlı olmamakla beraber içişleri bakanlığı yerel yönetimler ve yerel polis sorumluları tarafından birlikte yönetilmektedir(Yavuzdoğan,2012:1234).

Fransa’da, 15. yüzyılda polislik mesleği devletin amacını, devletin uygulamaları ve faaliyetlerini ifade etmek için kullanılırken Almanya’da da Jus Policia kavramı, aynı anlamı ifade etmektedir (Derbil, 1944: 474: Onar, 1966: 1476). Zamanla polis kelimesinin kullanım biçimi, her türlü devlet hizmet ve faaliyetlerinin dışına çıkarak günümüzdeki anlamını kazanmaya başlamıştır. Modern dönemde polislik mesleğini diğer meslek gruplarından ayıran en önemli özellik ise devletin suç ve suçluya müdahale edebilme hakkıdır. Bu müdahale polis kolluk kuvvetleri ile gerçekleştirilir, hukuk yoluyla ise uygulanacak caza ve

yaptırımlar belirlenmektedir. 18. Yüzyılda Almanya’da Jus Policia kelimesinin yerini Polizei sözcüğü almış, böylelikle polisin günümüzdeki anlamında kullanılmaya başlanmıştır. Dolayısıyla bu kavramın çıkış yerinin Almanya olduğu sanılmaktadır (Akıncı-Sokullu, 1990: 18).

Türkiye’de polis teşkilatlanma yapısına baktığımızda Osmanlı Devleti döneminde toplumun güvenliğini yeniçeriler ve sipahiler sağlamaktaydı. İstanbul’da yeniçeriler görevliyken diğer illerde sipahiler görevliydi. Polis olgusunun modern anlamı ile bir yapılanma gerçekleştirmesi Sultan Abdülmecit zamanında 17 maddelik Polis Nizamı adıyla 20 Mart 1845’te çıkarılmıştır. Bu nizamnameyle polislik müessesesine ilk adım atılmıştır (Mil,2014: 41).

Hiç kuşkusuz ki polis teşkilatına olan ihtiyacı güven ve güvensizlik olguları kapsamında incelemek gerekecektir. Risk kültürü güvensizlik ortamını pekiştirerek güvene olan ihtiyacı arttırıp, devletin işlevselliğini yerine getirmesine katkı sağlarken, polisin güven ihtiyacı karşılmasına da hizmet etmektedir (Beck, akt. Delibaş 2017). Bu bağlamda güvenlik ihtiyacının kendisi de kapitalist toplumlarda güvenlik endüstrisine dönüşüp bir pazar oluşturmuştur.

Devletlerin oluşumundan beri anlamı, kapsamı her ne kadar değişse de polislerin en önemli işlevi güvenlik ihtiyacını karşılamaktır. Modern dönemlerde güvenlik en temel sorunlar haline gelmiştir. Sosyolog Frank Füredi, ’Korku Kültürü: Risk Almanın Riskleri’ adlı eserinde ‘Güvenliğin Yüceltilmesi’ adlı bölümünde modernite ile birlikte değişen güven ve güvenlik ihtiyaçlarına değinir. Kurban ya da mağdur kültürünün oluştuğunu belirterek aydınlanmanın aklını kullanma cesareti göster ilkesinden kendi hayatımızı kontrol etme çabasının olumsuzlanıyor olmasına değin olan geçişe vurgu yapmaktadır. O, güvenlik ihtiyacının tekelleştirilmesinin insanın kendi bilgi ve birikimlerini de körleştireceğini iddia eder. Günümüzde ise risk alma korkusunun kahramanı değil kurbanı alkışlayan bir toplum yarattığını ifade eder.

Güvenlik kavramı, toplumu devlet tarafından yönetilen bir unsur haline getirmektedir. Hükümetlerin güvenlik olgusu ile istenen düzen anlayışına göre toplumları biçimlendirilmesi güvenlik ihtiyacının araçsal yapısını tanımlamaktadır. (Neocleous, 2007 akt. Yıldız 2015:205). Dolayısıyla devletin güvenlik ihtiyacının kapsamı ve sınırlılıklarını belirlemedeki muğlaklık ve

ideolojik ön kabuller, güvenliğin işlevsel varlığını sağlayan polis teşkilatının görev tanımına da doğrudan yansımaktadır. Devletlerin düzen politikalarını uygulayan kolluk kuvvetlerinin ve onların faaliyetlerinin, güvenliğin tanımlanma biçimine içkin olan ideolojik duruşu yansıttığı söylenebilir. Bu bağlamda örnekleme dahil edilen filmlerde polise, işçi mücadelelerinde polisin rolüne ve müdahil olma biçimlerine dair nasıl bir söylem geliştirildiği önem kazanmaktadır.

III. ‘TOUT VA BIEN’ ‘MADE IN DAGENHAM’ VE ‘ÇARK’ FİLMLERİNİN FRANSA İNGİLTERE VE TÜRKİYE’NİN 1968 SÜREÇLERİ ETKİLERİYLE İNCELENMESİ

A. Fransa, İngiltere ve Türkiye’de 1968

1967 Yılında Paris’te Nanterre Üniversitesi’nde kadın ve erkek öğrencilerin yurtları yönetmelik kararı ile ayrılmak istendi. Bu duruma karşı oluşan tepkiler Fransa’da 1968 Mayısının başlangıç fitilini ateşledi. Nanterre Üniversitesi’ndeki olaylara önlem olarak hükümet üniversiteyi kapatma kararı aldığı anda, tepkilerini yükselten öğrenciler Sorbonne Üniversitesi’nde çok daha kitlesel protestolara başlamışlardı bile. Bu esnada Paris’te bulunan Amerikan Ekspres Şubelerinde öğrenci eylemleri düzenlenmiş, eylemi düzenleyen öğrenciler tutuklanmıştır. Sorbonne Üniversitesi’ndeki eylemleri durdurmak için polisin üniversiteye girmesi de olayların büyümesini sağlamıştır. Öğrenci hareketleri olarak başlayan eylemler toplumsal cinsiyet ayrımcılığına tepki olarak doğsa da sonralarında kapitalizm, merkezîyetçilik ve otoriteye tepkiye dönüşmüştür. Bütün bu olgulara karşı bir araya gelen öğrenci ve işçi sınıfları birleşerek eylem kitlesel harekete dönüşmüştür. İşçi sınıfı grevlere başlamış, süresiz iş bırakarak meydanlardaki yerlerini almışlardır. Tarih 13 Mart 1968’i gösterdiğinde, Fransada bir milyon kişiden fazla insanın sokaklarda eylemlere destek verdiği görülmüştür. Polisin eylemlere sert müdahalelerine rağmen, grevler Mayıs ayından 1968 Haziranına kadar sürmüştür.

Tüm bu gelişmeler yaşanırken Fransa’da toplumsal durumu haber yapacak olan medya çalışanlarına 25 Mayıs tarihinde hükümet sansür uygulamak istemiş, baskıcı bir tutumla medya kuruluşlarını sınırlamaya çalışmıştır. Bu duruma tepki olarak Fransız radyo ve televizyon çalışanları da birer işçi olarak greve gitme kararı almışlardır. Hükümetin yanlış politikaları ile birlikte grevlerin ve eylemlerin boyutu değişmiştir. Öğrenci hareketleri ile başlayan süreç artık General Charles de Gaulle yönetimine karşıtlığa dönüşmüştür. Gaulle 1958

yılında yönetime gelmiştir. Cezayir savaşındaki politik duruşu ülkede farklı tarafların oluşmasına sebep olmuştur. Bu esnada Amerika Birleşik Devletleri Vietnam'da savaş halindedir. Yürütülen bu savaşa muhalefet de artmıştır. Sokaklardaki protestoların boyutu Amerikan emperyalizmine karşı da olmaya başlamıştır. Gösteriler esnasında sloganlar '10 yıl artık yeter' şeklindedir. Sürece kayıtsız kalamayan General Charles de Gaulle, 30 Mayıs'ta meclisi fes ettiğini duyurmuştur. Seçimler 23 ve 30 Haziran'da yapıldığında, partisi kazanmıştır, ancak merkezi otoritenin bölgelere dağılması referandumu yapıldığında 'Hayır' oyunun %52 ile galip gelmesi sonucu görevinden istifa etmiştir.

Yıl 1968'leri gösterdiğinde İngiltere'de ise dönemin başbakanlığını İşçi Partili Harold Wilson (1964-1970) yürütmekteydi. Amerika ve Avrupa'nın işçi sınıfı mücadeleleri ve öğrenci hareketleri ayaklanmalarının yanı sıra İngiltere işsizlik ve ekonomik krizle mücadele edilmekteydi. İşçi ayaklanmaları ve grevler ekonomik anlamda krizleri de beraberinde getirmekteydi. Avrupa'nın büyük fabrikaları İngiltere'de aktif şekilde faaliyet gösteriyordu ancak bu sırada enflasyon da önemli bir sorun haline gelmişti.

Türkiye'deki Haziran 1968 olayları da tıpkı Fransa'da olduğu gibi öğrenci hareketlerini takiben işçi sınıfı eylemlerini getirmiştir. 1962 senesindeki büyük Kavel grevi ve grevle birlikte görülen direniş sayesinde Türkiye'de grev hakkı reddedilemez bir hale gelmişti. Kavel grevi etkileşimde olduğu her sınıf için belli öğretilerde bulunmuştur. Mesela hakları için birbirleriyle dayanışma içinde olup direnmeyi işçilere; sendika mantığını, üyeliğini ve grev yapmanın çalışan için bir hak olduğunu işverenlere öğretmiştir. Grev ve toplu iş sözleşmesi hakkının resmileşmesi ise bu mücadelenin hemen ardından 274 ve 275 sayılı sendika yasalarınca gerçekleşmiştir. Hakkını arayanların 1960'larda başlayan mücadeleleri, 1968'e doğru mücadelenin yarattığı etkilerin ışığında yaşanan değişikliklerle daha da güçlenerek yoğun bir şekilde ilerlemiştir. 1968 Haziran'da ise öğrenci hareketleri olarak başlayan ama daha sonra bu kapsamda büyüüp genişleyerek işçi hareketleri olan mücadeleler yaşanmıştır.

1968 Türkiye'sinde işçi sınıfı ve kolektif mücadele bilinci yoğun olarak görülmekteydi. Üniversitelerde öğrenci kaynaklı başlayan ayaklanmalar başta İstanbul Üniversitesi ve İstanbul Teknik Üniversitesinde olmak üzere büyük bir boykot ve işgal dalgasına dönüşmüştür. "Öğrenciler yetersiz eğitim olanakları,

mezuniyet sonrası işsizlik tehlikesi ve Batı Avrupa’da da benzer olaylar sonunda dersleri boykot etmeye ve kimi kez de binaları işgale başlamışlardır.” (Kongar, 1998: 167). Temmuz’da ABD Donanması 6. Filo’ya dönük eylemler, öğrenci hareketleri ve işçi hareketleri birleşerek siyasal nitelik kazanmıştır. Eylemler o dönemin iktidarına ve Amerikan emperyalizmine yönelik olmaya başlamıştır. Ardından ise Ekim ayında ise Ortadoğu Teknik Üniversitesi’nde boykotlar gerçekleştirilmiştir. Türkiye siyasi tarihine bakıldığında bu ayaklanmalar ülkeyi 1969’daki genel seçimlere götürmüştür. Ve tüm bunlar olurken bunca siyasi arka plan kendine sinemada da yer bulmuştur.

B. İşçi Sınıfı ve Sinema

Sinema tarihi elbette ki sinematografin (Yunanca: κίνημα kīnēma, hareket ve Yunanca: γράφειν gráphein, yazmak hareket yazıcı anlamında) icadıyla başlamaktadır (Morin, 2005)

13 Şubat 1895’te *La Sortie des Usines*’te, Lumière kardeşlerin tasarlayıp patentini aldığı bu yeni aygıt bugünün sinema tarihini başlatan ilk olaydır. Temel mekanizması ve mantığı Thomas Edison’un 1891 yılında geliştirdiği kinematoskopla benzerdir ancak tek kişilik bir izleme değil birçok kişiye aynı anda ulaşabiliyor olması esasen en önemli özelliğidir.

Şekil 1. Lumiel Kardeşlerin İlk Filmi

Şekil 2. Yün Eğiren Kadınlar Filmi

Tarihin ilk sinema filmi ise 1895 yılında ‘La Ciotat’, tren garında oyuncuların yolcular olduğu “Trenin La Ciotat Garına Gelişi” adlı filmi. Birkaç farklı filmin de içinde bulunduğu filmlerin halka açık gösterimi 28 Aralık 1895’te Grand Cafe’de yapıldı. O filmlerin arasında fotoğraf malzemeleri fabrikasından çıkan 100 küsur işçinin işten çıkış anları, 45 saniye boyunca ekrana yansıtıldı. ‘Lumiere Fabrikasından Çıkan İşçiler’ adlı film tarihin ilk filmleri arasında yer alan işçi görüntüleridir. Ne ilginçtir ki benzer tarihlerde Osmanlı İmparatorluğu'nda filmciliğin ve fotoğrafçılığın gelişimine önemli katkıları bulunan Milton ve Yanaki namıdiğer Manaki Kardeşlerdir. 1905 Yılında günümüzde Yunanistan'da yer alan Avdella'daki kadınların ip eğiren hallerini 1 dakika boyunca yansıtarak Balkanların ilk sinema filmini çekmişlerdir. Burada Lumière kardeşlerle bir diğerk benzerlikleri ise bu ilk filmde işçi ve işçi emeğini beyaz perdeye taşımasıdır. Bazı kaynaklarda bu ilk filmin adı ‘ev işleri’ diye de geçmektedir.

İşçi sınıfı yapısının sinemaya yansımalarına baktığımız zaman, Sovyet sinemasının önemli bir mihenk taşı olduğu görülebilir. 1898 Doğumlu Sergey Ayzenştayn, Stalin’in liderliğindeki Sovyet Rusya’da tarihler 1924’ü gösterdiğinde işçi sınıfı filmlerinin unutulmazları arasına giren Grev’i, 1925 yılında ise Potemkin adı verilen bir savaş gemisindeki mürettebatın başkaldırısını anlattığı Potemkin Zırhlısı beyaz perdede yerini almaktadır. İşçi sınıfı ve sinemanın başlangıcına Sovyet Rusya’nın alınmasına öncülük eden bir diğerk durum ise Lenin’in sinemaya verdiği önem olabilir. 1919 Yılında Lenin

sinemanın kendileri için sanatların en önemlisi olduğunu dile getirmiştir (Mahony, akt. Odabaşı,2021:205-208).

Şekil 3. Metropolis Filmi

Sovyet Rusya'da sessiz sinema dönemi böyle devam ederken işçi sınıfı temsilleri arasında distopik sinemanın da öncüsü olan Metropolis (1927) ilk uzun metraj sesiz bilimkurgu filmi olarak seyirci ile buluşmuştur. Dönemin ekonomisi göz önüne alındığında ayrılan bütçe dikkat çekmektedir. Şehrin işvereni burjuva sınıfının önemli isimlerinden John Fredersen'dur. Oğlu Freder, in işçilerin zor koşullar altında çalıştığını fark etmesi ve onlara destek olmak istemesi üzerine, filmde işçi sınıfı ve sermayedar arasında gelişen mücadele süreci aktarılır. Alman yönetmen Fritz Lang Metropolis filmi ile sinemaya yeni bir soluk katmıştır. Film tabakalaşma sınıf çatışması gibi konulara totaliter bir rejimin odağında yoğunlaşmaktadır.

Şekil 4. Charlie Chaplin 'Modern Zamanlar'

Amerikan yapımı oyuncu ve yönetmen Charlie Chaplin'in 'Modern Zamanlar' adlı 1936 yapımı filmi de unutulmaz işçi sınıfı filmleri arasında yer almaktadır. Film dünyada çok büyük ses getirmiş, işçi sınıfının endüstriyel emek sürecindeki yabancılaşması nükteli bir şekilde aktarılmıştır. Açılış sahnesinde 'Modern zamanlar endüstri ve bireysel teşebbüsün hikayesidir. İnsanlar mutluluğu bulmanın mücadelesini veriyor.' ifadeleri ile başlamaktadır. Chaplin, filmde yönetmenlik senaristlik ve oyunculuğu üstlenmektedir. Basken elektro çelik fabrikasında somon sıkma görevli işçiyi canlandıran Chaplin, kart okuma sistemlerinden tutun da lavaboya yerleştirilmiş dev kameraya, işçilerin öğle molasını engelleyecek yeni icatlar ile çalışırken yemek yemelerini sağlayacak teknolojilere kadar işçi sınıfı denetiminin boyutlarını eleştirmektedir. Çalışma koşullarını da gözler önüne seren Fordist üretim modelinin oluşturduğu bant sisteminde çalışan işçiler, zamanla yarışarak akan bandın üzerindeki parçaları işlemeye çalışırlar. Fordizm kısaca standartlaştırılmış üretim ağının akan bir bant üzerinde ilerlemesi ile gerçekleştirilen endüstriyel üretimde hızın artması emeğin standardize edilmesini kapsayan genellikle yapılan iş için fazla bir bilgi birikimi gerektirmeyen iş disiplini ve rejiminin genel adıdır. Fordizm yabancılaştırma ve vasıfsızlaştırmayı beraberinde getirmektedir.

Fabrika içerisindeki dev ekranlarla patronun işçileri izlemesi, bandın hızını arttırmaları, çalışanların mesai saatleri bitse dahi standartlaştırılmış işlerini tekrar etmekten kendilerini alamamaları, akıl sağlığını yitirme noktasına gelmesi gibi durumlarla işçi sınıfının emek sömürsü mizahi bir yolla aktarılmaktadır.

Şekil 5. Modern Zamanlar: 'Ceketini al. Grevdeyiz.'

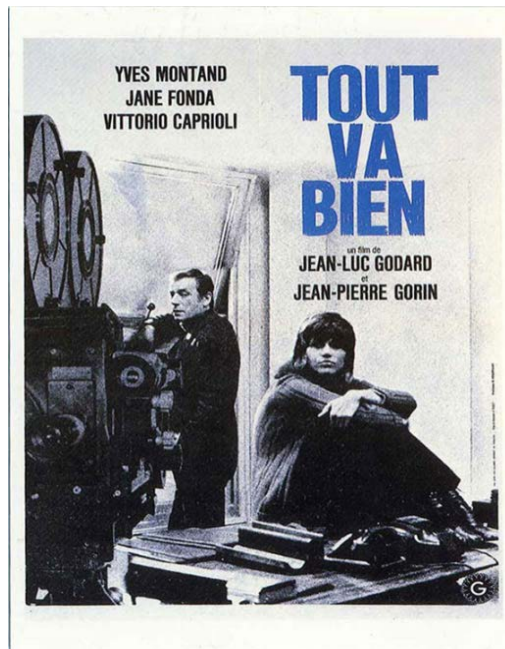
Aslen Türkiye doğumlu olan Elia Kazan'ın 1954 yılı Amerikan yapımı Oscar ödüllü filmi 'Rihtımlar Üzerinde' de işçi sınıfı mücadelesini ele alan başyapıtlardan birisidir. Aynı şekilde, 1971 İngiliz yapımı, Yönetmenliğini Elio Petri'nin yaptığı 'İşçi Sınıfı Cennete Gider' filmi işçi sınıfı sineması kategorisinde önemli örneklerdendir. Bir diğer işçi sınıfları sineması için önemli İngiliz Yönetmen ise Ken Loach'tur. 'İşçi sınıfının yönetmeni' olarak da geçen Ken Loach, 'Ayak Takımı' (1991), 'Emek ve Güller' (2000), 'Emekçiler' (2001), 'İşte Özgür Dünya' (2007) gibi filmleri işçi sınıfını yaşamından ve sınıfsal mücadele süreçlerinden kesitler sunmaktadır.

Türkiye'de ise işçi sınıfı filmleri dendiğinde akla ilk gelen film ise 1965 yapımı 'Karanlıkta(n) Uyananlar'dır. Ertem Göreç'in yönettiği filmin senaristliğini toplumsal gerçekçi edebiyatın önemli ismi Vedat Türkali üstlenmektedir. Film grev ve işçi mücadeleleri odağında ilerlemektedir. Türkiye'de grevin bir hak olarak işçiye tanınması 1963 yılında gerçekleşmiştir. Film ise 1965 yılında grev olgusunu bir boya fabrikası işçileri üzerinden işlenmiştir. Altın Portakal ödülünü de almış olan film dönemin siyasi konjonktürü içerisinde sansüre uğramaktan kurtulamamıştır. İşçi sınıfı ve dayanışmayı gözler önüne seren bir başka filmlere ise yönetmenliğini Yavuz Özkan'ın yaptığı 'Maden' (1978) ve 'Demiryol' (1979) filmleridir. Çalışmamıza da konu edilen Muzaffer Hıçdurmaz'ın ilk filmi 'Çark' (1978) ise işçilerin yaşadığı bir mahalledeki insanların ev, iş ve işsizlikle mücadele arasında geçen hayat hikayelerini konu almaktadır.

Sinema tarihi işçi sınıfı emeği ile başlamıştır. İşçi sınıfının emeğini beyazperdeye yansıtan sinema filmleri sadece işçi görünümleri temsilleri ile değil, sekiz saat çalışma düzenine geçilmesi sonrası işçilerin boş zaman aktivitesi

olarak da etkin şekilde işçilerin yaşamlarında yerini almıştır. Aynı zamanda emeğin ideolojik ve psikolojik yeniden üretimi için bir araç haline gelmiştir. Film endüstrisinin gelişimi de bir boyutta toplumun çoğunu oluşturan işçi sınıfının sinemaya olan talebi ve vakti ile doğmuştur. Günümüze kadar gelen süreçte her ne kadar sinema filmlerinde işçi sınıfının sorunlarını ve hayatlarını konu edinen filmlerin sayısı azalsa da, ne var ki sinema filminin kendisi de birçok işçi emeğinin ürünüdür.

C. Tout Va Bien Film Özeti

şekil 6. Tout Va Bien (1972)

Yayın Tarihi: 28 Nisan 1972

Yönetmenler: Jean-LucGodard, Jean-Pierre Gorin

Yapım Yeri ve Yılı: 1972/ Fransa

Süresi: 1 saat 35 dakika

Türü: Dram

Senaryo: Jean-LucGodard, Jean-Pierre Gorin

Oyuncular: Jane Fonda, Yves Montand, Vittorio Caprioli, Anne Wiazemsky

Yönetmen koltuğunda Fransız yeni dalga sinemasının önemli Yönetmenlerinden Jean-Luc Godard, ve profesör ve sinemacı Jean-Pierre Gorin bulunmaktadır. Fransız yapımı film, 1972 yılında gösterime girmiştir. Başrolleri arasında komünist lakabıyla anılan Jane Fonda ve Yves Montand bulunmaktadır.

Film neşeli bir 'la la la' sesiyle siyah ekran üzerine mavi beyaz Mayıs 1968 yazısı ile başlar. Hemen ardından siyah zemine kırmızı yazı ile Mayıs 1972 ifadelerini görürüz. Sahne 1 çekim 1 gibi ifadelerle devam eden filmde dış seslerle yönlendirmelere bol bol yer verilmektedir. 'Bir film çekmek istiyorum bunun için paraya ihtiyacım var' replikleri ile filmin açılışından itibaren kurgusu ile ilgili sesli yönlendirmeler seyirciye aktarılmaktadır. 'Dış ses artist olarak Jane Fonda ve Yves Montand'a ne dersin ancak aktörler bir işe başlamadan önce hikayeyi görmek isterler.' ifadeleri kullanır ve siyah ekran sahne doğada yürüyen Jane Fonda ve Yves Montand sahnesine böylece geçmektedir. Dış sesler ekranda görünen karakterleri yönlendirmeye başlarlar. Nerede yaşıyorlar, kimler, nasıl bir ilişkileri var gibi sorular sorarak muğlaklığı gidermeye çalışırlar. Filmde 'İşçiler olur çiftçiler, küçük burjuvalar ve burjuvalar olur kadın ve erkeğin ise onların arasında bir yeri olur' replikleri ile her sınıfın içerisinde her şey değişiyor replikleri atılır ve ilk görünümde işlerinin başındaki çiftçiler şimdi sahnede patateslerini yakarken diğer işçiler eylem yaparken görülür. Dış ses yine araya girer ve 'Sakin bir dış görünüş altında her şey değişiyor, her sınıfın içerisinde her şey değişiyor, bu değişimden kadın da adam da nasibini alıyor ve onlar da değişiyor.' ifadelerini kullandığında sahnede kadın ve adam tartışırken görülür. Film dış ses söylemlerini değişim üzerinden verirken kadın ve adamı duvarında dev bir pankart üzerinde 'Patronları hapsedin' 'süresiz grev' yazan bir fabrikaya girerken görürüz. Kadın oyuncu Jane Fonda, Suzanne Dewitt adında Amerikan radyo yayın sistemi olan ABS çalışanı bir radyocudur. Erkek karakter ise Yves Montand'ın canlandığı Jacques'tir. O ise bir reklam şirketinde reklam yapımcısı ve sinemacıdır. Hali hazırda şu an grevde olan Salomi et ve et ürünleri fabrikasında müdürle röportaj yapmak için daha önce randevu almış olan Suzanne durumdan habersizdir ona ise eşi Jacques tesadüfi bir şekilde eşlik etmektedir. Fransa'daki işverenlerin durumu ile ilgili müdürle röportaj yapacak olan Suzanne fabrikanın içinde kendini bir anda müdür ve eşi ile birlikte kapatılmış halde bulur. Patronları ve çifti hapsedmiş olan işçilerin, 'işçi sınıfı kışına tekme basacak'

replikleri arkasında Suzanne müdür Marco Guidotti'ye durumu sorar. Müdür fabrikanın bugünkü eylemi ile ilgili sendikanın her zamanki gibi sıradan bir eylem planladığını ancak işler kontrolden çıktığı için burada yaklaşık dört saattir hapsoldüğünü belirtir. Aslen İtalyan olan Marco Guidotti işçiler tarafından patron casusu olarak anılır. Fabrikayı 15 Eylül 1967'den beri yönettiğini, en son buna benzer grevleri ise Mayıs 1968'de yaşadıklarını söyler.

Suzanne röportajı için sorular sormaya başlar. Müdür ise kapatılmalarına atıfta bulunarak tüm bunların sınıf mücadelesiyle ilgisi olmadığını belirtir ve cümlesine şöyle devam eder – İktidar nedir? Geçtiğimiz 25 yılda tüketim toplumunu eleştiren birçok Marksist filozofunun umutları boşa çıkmıştır. ‘Sovyetler Birliği ve halk demokrasisine bakın, ben devrim kelimesinin artık bir anlamı olduğunu düşünmüyorum.’ der ve bu durumu bağladığı nokta ise sanayileşme ile birlikte ülkelerin son 25 yıl içerisinde genel ve kişi başına düşen gelirlerinin 1902’lerden 1945’lere kadarki süreçten daha fazla artmasıdır. Alım gücündeki değişikliklerden hiç bahsetmeyen müdür işçilerin bir sınıf olarak hareket etmediklerinde ya da dışlayıcı olmadıklarında daha önemli roller oynadıklarını iddia eder. Ona göre sınıfların ilerleyebilmek için kentsel endüstriyel bir toplum inşa etmek için hevesli bir şekilde birbirleriyle iş birliği yapıyorlar ve gündelik ihtiyaçlardan aptalca inançların doğurduğu şeylere boyun eğmekten kapitalizm sayesinde kurtulmuş oluyorlar. Toplumun kusurlu olduğunu da reddetmeyen müdür, Guidotti sıkı çalışma ve hırsın verimliliği arttırdığını ancak beraberinde insanlıktan çıkma riski olduğunu ve mala mülke sahip olma arzusunun hayal kırıklığına yol açabildiğini, aşırı zenginliğin ise düşkünlüğü beraberinde getirebileceğini söylüyor. Ona göre insanların denge ve uyumu bulmada doğal bir eğilimi var. Bütün bunları ifade ederken kendisinden emin masası başında purosunu içerken rahat tavırlar sergilediği de sahnede dikkate değerdir. Ayrıca müdürün monolog konuşması seyirciye dördüncü duvar kaldırılmış bir şekilde sunulmaktadır. Müdür ‘Neden benimle bugünkü olaylar hakkında konuşuyorsunuz? Bu olay saman alevinden farksız bir şey. Sendikalar burada olduğum için sinirlenecekler ancak benim baskı altında da olsa konuşmadığımı biliyorlar. Her şey normale dönecektir’ der ve Jacques artık dayanamadığını belli eden bir tavırla eşi Suzanne’a döner ve ‘Bütün patronlar daima geri zekalı mı olacaklar?’ söylemi ile müdürün konuşmasını böler.

Film yan odadaki işçi görünümleri ile devam eder. Sahnelerde fabrikanın çalışma alanları ve bant sistemleri etrafında grev işçilerinin çalışmayan görünümleri ile devam eder. O esnada CGT adı verilen sendikanın temsilcisi Stacquet fabrikaya girmeye çalışır işçiler onu da müdürü tartakladıkları gibi tartaklamaya başlarlar. Ellerinden kurtulan Stacquet in monolog şeklinde kameraya dönük konuşmasında bu şekilde başlamış olur. İşçilerin yaptığı eylemin sendikanın eylem yapma tarzına ve kurallarına uymadığı için sendika tarafından onaylanmadığını, eylemleri kınadığını söyler. Kendisi de 7 yıldır Solemi et ve et ürünleri fabrikasının bir çalışanıdır. Hem fabrika çalışanı hem de sendika temsilcisi olan Stacquet grev yapan arkadaşlarının daha önce de onların dikkatini çektiklerini ve işten çıkarılmaları için gerekli evrakları hali hazırda zaten sunduklarını belirtip grevi çıkaran iş arkadaşları için ‘onlar çıbanın başı’ ifadelerini kullanır. Konuşmasına gıda endüstrisinin sorunlarına atıfta bulunarak dev şirketlere üretimin verimliliği ve yoğunluğu artarken maaşların artmamasının sebebini tekelleşmeye bağladığını belirtir. 1968 Kazanımlarına dem vuran ifadeleriyle Mayıs 1968 kazanımlarına rağmen gıda sektörü çalışanlarının ulusal ortalama içerisinde en düşük oranlarda maaşlar aldığını, gıda çalışanlarının sektör patronları ve CEO’ları tarafından sömürüldüğünü ve vasıflı işçi, vasıfsız işçi veyahut yarı vasıflı işçi tanımlarının içerisinde hem vasıfsız geçmekte hem de en düşük ücreti almakta olduklarını belirtir.

Sendika üyesi ve işçi Stacquet mevcut sistem içerisinde birkaç kapitalistin teknelci karlarının hukukunu uyguladıkları bir yerde işçilerin umutlarını ve hayallerini gerçekleştirebilecekleri bir çözümün mümkün olmadığını işçilerin var olabilmesi için ülkede halkın yararına bir sosyal politikaya, gerçek bir demokrasiye, işçi gücünün birleşmesine ihtiyaç duyduklarını çözümün ise ortak endüstriyel birlikle mümkün olabileceğini söyler. Bu ifadeleri kullandığı sahnede ses duyulur ancak Stacquet ’in dudakları oynamaz. Hemen ardından işçilerle aynı ortamda tekrar arbede esnasında görülür ve sendikanın grevlerini onaylamadığını grevi sonlandırmaları gerektiğini söylerken işçiler tarafından fabrikadan kovulur.

Olayla ilgili görüş bildiren işçilerden bir tanesi sendikaların hayaletlerle savaştığını söyleyerek fabrikasının ve kendisinin bağlı olduğu sendikayı eleştirir. Sendika üstünlüğünü tanımayan işçilerden birisi ise şu ifadeleri kameraya dönük bir şekilde kullanır. ‘‘Bir fabrikanın nasıl bir ayaklanma başlattığını görmemiz

gerekiyor. Çok zorlanırsınız ve sonra bir şeyler kopar. Bir adam bağırılmaya başlar. Sonra ise etrafındakiler bazıları neden bağırdıklarını bile bilmezler’’ der.

Bir başka işçi ise giden sendika üyesinin ardından sendikaların işçiler yerine düşündüğünü, dışarı çıktığında işçi değil vatandaş olduğunu ama o zamanda partinin onun yerine düşündüğünü sanki sadece günde sekiz saat var olduğunu ifade eder. İşçiler toplandıkları odada bu sohbetleri yaparken röportaj için gelen çifti bırakmama kararı alırlar ve grev tüm hızıyla devam eder. Grevin süresinin uzayacağı belli olduğunda kadın işçilerden birini eşiyle telefonda görüşürken görürüz. Bir kerecik çocuklara bakıp onu idare etmesini rica eder. Eşine ‘Sizin fabrikada grev olduğunda ben böyle yaygara koparmamıştım akşam yemeğin de hazır sadece ocakta ısıtman gerekiyor’ ifadelerini kullanır ve telefonun diğer ucundaki eşi fabrikada grevde erkek işçilerin de kalıp kalmadığını sorduğu anlaşılır. Kadın işçi ‘Tabi ki kalıyor hepimiz işçiyiz.’ ifadelerini kullanır.

Sahne değişir ve kapatılan müdür işçiler gözünde patron casusu olan Guidotti’nin lavaboya gitmek için işçilerden izin almaya çalıştığı görülür. İşçiler ustabaşlarının onlara yaptığı gibi Guidotti’ye beş dakika süre verirler ve müdür bu sürede lavaboya yetişemeyince onu geri kapattıkları müdür odasına yollarlar. Buna isyan eden müdüre işçilerden birisi ‘anlamadın mı bunlar kurallar ve bu kuralları biz koymadık bunlar senin kuralların’ der.

Suzanne ise müdürle röportajı sonrası işçilerle de konuşmaya karar vermiş ve onların buldukları alana geçmiştir. Kadın işçilerle görüşen Suzanne’a Georgette adlı işçi vardiya öncesi ev işi, vardiya sonrası ev işi ikilisinde sıkışıp kaldıklarını, 1968’den sonra sendikalarının onlardan sabırlı olmalarını istediklerini ama artık ne sınıfları ne de mülkiyetleri istediklerini, daha fazla bölünmek istemediklerini, montaj hattı üzerinde herkesin bir olduğunu, mücadele hakkında hiç konuşmasalar da artık uyandıklarını ve işlerin nasıl gideceğine işçilerin karar vereceğini ifade eder.

Salomi fabrikasının müdür yardımcısı Laffont, müdürü kurtarmak için fabrikaya giriş yapar. Zar zor işçileri geçerek müdürün odasına girer bu esnada müdür Laffont ile yalnız konuşmak istediğinden Suzanne ve Jacques işçilerin yanına geçerler. O esnada işçiler çalışma şartlarından, montaj hattından bahsederler. Sahnede işçilerin iş yerleri ve koşulları geçerken aktörlerimiz işçi

görünümleri ile fabrikadaki işçiler gibi yansıtılmışlardır. Bir işçinin ‘bizi anlamak için biz gibi çalışmalısınız’ replikleri ile durumun sebebi anlaşılır.

Müdürün yanından ayrılan müdür yardımcısı Laffont’un ardından müdür Guidotti’ye bir telefon gelir telefondaki ses ise ona kovulduğunu söyler. Daha önce her şey normale dönecek diyen müdürün şaşkınlığı mimiklerinden okunmaktadır.

Çalışanlar Suzanne’a yaptığı röportajı yayınlaması hususunda dikkatli davranması gerektiğini, medyanın işçileri şeytani varlıklar gibi gösterdiğini söyler. Suzanne ise röportajı yayınlamak için uğraşacağını söyler. Suzanne ve eşi Jacques’in kısa süreli işçiler tarafından alı koyulması ise bu şekilde sonlanmış olur. Kendi hayatlarına geri dönen çiftimizi bu sefer çalışma koşulları esnasında sahnede görülür. Reklamcı olan Jacques işinin yozlaştığını ve aptalca bulunduğunu belirtir. Aktivist bir yanı olduğunu belirten Jacques Mayıs 1968 den Çekoslovakya’ya her bir eylemde fazlaca bulunduğunu Odeon’dan Sorbonne’a yürüyenler arasında da yerini aldığını belirtir. Mayıstan üç yıl sonra da bir fabrikaya girip sorunlarını görmek istemiştik ki işte payımı da aldım der ve kameraya dönük monolog şeklinde devam eden sohbetinden sonra Suzanne’ın fabrika için yaptığı röportajın radyo tarafından reddedildiğini haberini aldığı sahneye geçeriz.

1968’de ‘son sanmıştı meğer başlangıçmış’ replikleri ile polis ve işçilerin arbede yaşadığı sahneye geçiş yapılmaktadır. Arbede sırasında ölen bir öğrenci gölde görüldüğü sahnede arkadaşlarından biri adının Gilles olduğunu söyler ve devam eder: Onlar sana bir ajitatör olarak ölmeyi hak ettiğini söyleyecekler bense sana senin yanında savaşmış biri olarak isim bulunamayacağını. Ağlama kardeşim biz devam edeceğiz.

Filmin sonlarına doğru ise elinde bir defter kalemle araştırma yapan Suzanne’ı bir süpermarkette görürüz. Fransız komünist partisi propagandası yapan bir eylemci reyonda kitaplarını satmaya çalışmaktadır. ‘Fransa doğal ve insan kaynakları bakımından zengin bir ülkedir. Halkının özgürlüğü için verdiği mücadeleler insanlığın ilerleme tarihine katkıda bulunmuştur.’ ifadelerini kullanarak propagandasını gerçekleştirir. O esnada kadın süpermarketlerin hem satışın yapıldığı hem de sosyal bir etkinliği barındırdığını belirtir ve ekler

‘fabrikanın dışı da fabrikadır’ der ve bir grup öğrenci süpermarketi yağmalamaya başlar. Demin sepetleri ile sıra bekleyen halkı da ödeme yapmadan kasalardan geçmeye çalışırken görürüz. Polis müdahalesi ile süpermarket sahnesi bittiğinde ‘Her şeyi değiştirmeye nereden başlarsın?’ sorusu filmin başında da eşlik eden dış sestten duyulur cevap ise siyah ekran üzerinde ‘her yerden’ şeklindeki yazı ile verilmektedir. Film kapanışı da 1968’den 1972’ye ibarelerini görmemizle gerçekleşmektedir.

D. Tout Va Bien Film Analizi

Sinema filmleri çok fazla emeğin sonucunda seyirci ile buluşan eserlerdir. Bir film analiz edilirken yönetmen kullandığı imgeler ve söylemlerle seyirciye vermek istediği mesajı iletmektedir. Tout Va Bien, Türkçeye Her Şey Yolunda olarak çevrilen sinema filmini bu bağlamda eleştirel söylem analizi yöntemiyle açıklamak amaçlanmıştır.

Yönetmenliğini Jean-Pierre Gorin, ve Jean-Luc Godard’ ın üstlendiği film 1968 sonrası etkilerin yansımalarını konu almaktadır. Film dış sesler tarafından yönlendirilir ve kamera açıları seyirciyi de içerisine alacak şekilde kurgulanmış replikler kameraya bakılarak seyirciye aktarılmıştır. Böylece seyirci bir film izlediğini unutmayacak şekilde filmin içerisine çekilmeye çalışılır. İşçiler tarafından, işçi sınıfı sorunları doğrudan seyirciye aktarılmaktadır. Brecht’çi bir yaklaşım belirleyen film de öykünün kendisi önemli bir unsurdur. Brecht’çi yaklaşım dramatik bir yapıyı, temel varlığı öykü anlatımı olan bir ana yapıya bağımlı kılınmasını, oynanan tüm sahnelerin birer “alıntı” olarak hissedilmesini, alıntılanan anlatım ile alıntılanan drama arasındaki mesafenin yaratacağı yadırgatıcı ya da uzaklaştırıcı etkinin izleyiciyi kendi adına eleştirme sürecine açık olmasını kapsamaktadır (Sarıkartal, 2010: 67).

1. İşçi Sınıfı Nasıl Yansıtılmıştır?

Salomi sosis fabrikasında röportajı olan muhabir Suzanne, reklam Yönetmeni eşi Jacques ile birlikte fabrikaya gittikleri esnada fabrikanın greve gittiğini ve müdürü esir aldıkları sahnelerle film işçi sınıfı ve toplumsal ilişkileri gözler önüne sermektedir. Filmde işçi sınıfının uğradığı sömürü farklı sahnelerle aktarılmaya çalışılmıştır. Müdüre ‘patron casusu’ diyen işçiler; müdür, Suzanne

ve eşini müdür odasına kapatmışlardır. İşçi sınıfı sendikal haklarını kullanmak istemiş ama sendika temsilcisi tarafından da yaptıkları eylemin hukuka uygun olmadığı konusunda eleştirilmişlerdir. Suzanne ile röportajları sırasında işçiler sorunlarını aktarmıştır. Bir işçi ellerine ve üzerine sinen et kokusunun uzun süre çıkmadığını ve bu kokuyu giderebilmek için parfümlere bir servet yatırdığını söyler. Ücret karşılığında sattığı emeği ile ürün yaratırken, maruz kaldığı koşulları gidermek için harcamalar yapmaktadır. Bu söylem kapitalizmin yeniden tükettirme ve tüketim nesnesini yaratma işlevine göndermelerde bulunmaktadır. Özetinde de aktarılan bir diğer sahnede ise işçi sınıfında lavaboya gitmek için odadan çıkarılmak isteyen müdüre işçiler süre tutarlar. Tutulan sürede yetişemeyen müdür Guidotti sızlandığında işçiler ‘Anlamadın mı bunlar kurallar ve bu kuralları biz koymadık; bunlar senin kuralların’ ifadelerini kullanır. İnsani koşullar altında çalışmadıklarını yansıtmaya çalışan işçiler müdürün süreci kavramasını amaçlarlar. Filmde işçiler maruz kaldığı zor koşulları anlatırken baş karakterlerimiz Suzanne ve eşi Jacques’ in fabrika çalışanı gibi temsil edilerek filmde sahnelerin yansıtılması da bu anlamda tesadüf değildir. Muhabir Suzanne’nin müdür Guidotti ve işçilerle yaptığı görüşmelerin yer aldığı sahneler filmin kimliğini ortaya çıkarmak adına önemlidir. İşçi marşları ile grevlerine devam eden işçilerin sınıf görünüşleri ile ilgili müdürün yorumu ise farklıdır. O grev yapan işçilerine ‘uyumsuz insanlar’ der ve eylem yapan işçilerin psikolojik problemleri olduğunu iddia eder. ‘Tüm bunlarla sınıf mücadelesinin ne ilgisi var?’ diye sorar.’’ Marx ve Engels’in zamanında yapılan yolsuzlukların ve haksızlıkların sona erdiğini söyler’’ Bu söylem Guidotti’nin küçük burjuva olarak eşitsizliklere yönelik tavrını belli etmektedir. Hisse sahibi olmayan bir noktada çalışanları yönetebilme hakkına müdür olduğu için erişen aslında onları yönetmek ve fabrika işlerini planlamak adına emeğini satan Guidotti üretim eksenindeki konumu ve alım gücü ile küçük burjuvadır. O günümüzde işçi sınıfı problemlerinin sona erdiğini belirtir ve eylem yapan işçileri şımarık bulur. İşçi sınıfı görünüşleri filmde genel hatları ile nasıl sömürdükleri çalışma koşulları bağlamında verilmiş, ardından talep ettikleri haklar aktarılmıştır.

2. Grev Nasıl Yansıtılmıştır?

Müdür Marco Guidotti grev ilk başladığında odasında telaşsız sakin bir şekilde purosunu içerken görülür bir noktada bu hali grevi önemsemediğini aktarmaktadır. İlerleyen saatlerde grevin ciddiyetini fark eder ve yaklaşık beş gün müdür odasında kalır. Grev bittiğinde ise çoktan patronları tarafından kovulmuştur. Grevin boyutu ile ilgili ‘sendikaların düzenlediği her zamanki gibi bir grev olacaktı ama işler çığırından çıktı’ söyleminde bulunur. Sendikalaşma süreci, bir ülkedeki sendikal hareketin örgütlenme fırsatı bulmasıyla başlar; örgütlenmenin mevcudiyeti ile devam eder (Mahiroğulları,2001: 162).

Şekil 7. Afiş Asmış Grevdeki Çalışanlar

Sendikalaşma kapitalist ekonomik yapılarda var olur. İşçiler greve gittiklerinde sendika grev fonundan işçilerin ekonomik olarak gündelik hayatlarına devam edebilmeleri için küçük de olsa katkı sağlamaktadır. Her zamanki gibi bir grev olacaktı söylemi kısa süreli ve derin sonuçlar yaratmayacak bir etkiyi içermektedir.

Bir çalışan ‘Bir fabrikanın nasıl birdenbire ayaklanma başlattığını görmemiz gerekiyor.’ İfadelerini kameraya dönük bir şekilde kullanır ve devamında ‘Yöneticiler koşarak gelirler çünkü para kaybediyorlardır’ der. İşçiler grev haklarını kullanırken sermaye sahipleri tarafından durumun bu şekilde algılandığını düşünmektedirler. Kapitalist sistem zamanla yarış halindedir. Bir fabrikada üretimin terk edilmesi sermayedar için büyük bir sorundur. İşçi sınıfının uzun süreli iş bırakması ve kitlesel eylem yaratması ekonomik temelli bir sorunken daha sonraları siyasal ve ideolojik eylemlerle de birleşip biçimsel

farklılıklara dönüşebilmektedir (Prezewoski, 1977: 372). Bu durumun örnekleri ise 1968 yılında görülmüştür. Tout Va Bien (Her Şey Yolunda) filminde grev sahnelerine “her sınıfın içerisinde her şey değişiyor” replikleri ile geçiş yapılır. Film biterken ‘Her şeyi değiştirmeye nereden başlarsın?’ sorusu sorulur. Filmde işçilerin grev haklarını kullanmasının önemine ve bunun değişimi beraberinde getireceğine inanan Marksist bir bakış söz konusudur.

3. Polis nasıl yansımıştır ?

Salomi sosis fabrikasında grev polis müdahalesi ile sonlanmıştır. Filmde bu durum radyodan haber olarak duyurulur. Gündelik hayatlarına dönen Suzanne ve Jacques dışarda oldukları sırada sokakta eylem yapan işçi ve halk görünümünün hemen arkasından polis görüntüleri gelir. İşçilerin bir adım gerisinde kalabalık bir grup halinde beklemektedirler. Bu esnada işçiler ve polis arasında arbede çıkar ve bir öğrencinin cansız bedeni gölde bulunur. Filmde polisin öğrenciye ateş ettiği ya da gole attığı bir sahne bulunmamaktadır ancak kamera hemen ardından polisler yöneltmektedir.

Bir başka sahnede ise eylem yapan insanlar ellerinde copla onları takip eden polisten kaçmaktadır. O esnada farklı yollara dağılırlar ve bir polis memuru yalnız kalır. Eylemciler ise bu durumu fırsat bilerek polise saldırmaya başlarlar. Polisin de bir işçi olduğu değil, hükümet yanlısı bir duruş sergilediği işçiler için işçi sınıfı mensubu sayılmadığı aktarılmaktadır.

Filmin son sahnelerinde Suzanne fabrika çalışanları ile yaptığı röportajı yayınlamasa da işçi sınıfı ve emek arasındaki ilişkiselliği araştırmaktan vazgeçmez bu esnada gezdiği süpermarkette fabrikanın dışı da fabrika der ve bir grup protestocu marketi yağmalamaya başlar. Bu duruma polis müdahalesi ise gecikmez. Polisin halka olan müdahalesinin sınırları yasal yollarla çizilmiştir. Hukuk kurallarına karşı hareket eden kamu nizamını bozan kişiler veya gruplara karşı orantılı olmak şartıyla güç kullanma yetkisine sahip olan polisin bu yetkisini yerine getirirken etkin, verimli, profesyonel ve yasal mevzuatlara uyumlu olacak şekilde hareket etmesi modern hukuk devletlerinin özellikleri arasında yer almaktadır (Kavıracı,2018: 1853) Yetki ve sınırlılıkları çerçevesinin dışına çıkan polis kuvvetleri film de önce gölde ölü bulunan eylemci sahnesinde ardından süpermarketteki eylemcilere yönelik müdahaleler esnasında yansıtılmaktadır.

4. Medya Nasıl Yansıtılmıştır?

Ana karakterlerimizin her ikide medya çalışanlarıdır. Suzanne Dewitt Amerikan radyo yayın sistemi olan ABS çalışanı bir radyocu ve muhabirdir. Jacques Dewitt ise bir reklam şirketinde reklam yapımcısı ve sinemacıdır. Filmde karakterlerimiz kendi kişisel hayatlarına döndüklerinde Jacques reklam çekimleri esnasında yönetmenlik yaparken görülür. Kameraya dönük monolog şeklindeki repliklerinde “reklam çekimleri ile kirayı ödemek zorundayım” der. Reklam sektöründe olma sebebinin geçinmek olduğu belirtir. “Mayıs 1968 öncesinde sanat filmleri yapmaktan yorulmuştum, hiçbir yere gidemiyordum. Mayısın bana vurmasına hazırlanmıştım ve öyle de oldu. Mayısın bir parçası mıydım? Hem evet hem hayır, herkes gibi...” ifadeleri ile de içinde bulunduğu sıkışmış sektörü aktarmaktadır. “Hala sistemin izin verdiği kadarıyla neler yapabileceğimi düşünüyorum” der ve bu cümlesi de içinde bulunduğu kapatılmayı aktarır niteliktedir.

Suzanne ise radyoda istediği şekilde röportajlarını yayınlamayabilir. İşçilerin fabrikadaki grevleri esnasında burada olanları anlat söylemlerini gerçekleştiremez o da bu anlamda dayatılan bir ideolojiyi aktarmaktadır. Medyanın birçok farklı işlevi bulunmaktadır. Medyanın işlevi görev ve sorumlulukları belli ilkesel doğrulara bağlanmıştır. Demokratik hukuk devletlerinde medya kamunun odağı haline gelmiş, ortak konu ve durumları ele alıp incelemesi gerektiğinde ise bu konularla ilgili kamuoyunu bilgilendirerek uzlaşmayı sağlaması beklenmektedir. Medya günümüzde kamusal alandaki dördüncü güç sayılmaktadır, ancak var olan değişimler etkisinin giderek arttığını geleneksel tanımın dışında artık neredeyse toplumlarda birinci güç olarak karşımıza çıktığını gösterir niteliktedir (Gezgin,2012: 13-15)

Sanat filmleri çekmeyi bıraktığını ifade eden Jacques, politik filmler yapmakla ilgili repliklerde iktidar baskısının sanat yapıtları alanında da yaşandığını belirtir. 1968 Yılında Fransa’da medya çalışanları da eylemlerde yer almışlardır.

Fabrikada işçilerden biri medyanın eylemde olan işçileri yansıtma biçiminin rahatsız edici olduğu sanki onları birer suçlu gibi yansıttıkları konusunda Suzanne’a sitem etmektedir. Bu durumun hemen ardından Suzanne röportajı

yayınlamaya çalışacağını söylese de başarısız olmuştur. Bu bağlamda filmde medya bir iktidar aracı olarak resmedilmektedir.

E. Made in Dagenham Film Özeti

Şekil 8. Made in Dagenham (2010)

Yayın Tarihi: 24 Haziran 2010

Yönetmen: Nigel Cole

Yapım Yılı ve Yeri: 2010 İngiltere

Süresi: 1 saat 53 dakika

Türü: Dram-Tarih

Senaryo: William Ivory

Oyuncular: Andrea Riseborough, Jaime Winstone, Lorraine Stanley, Sally Hawkins

Made in Dagenham 113 dakikalık bir biyografi filmidir. Film 24 Haziran 2010'da seyirci ile buluşmuştur. Çalışmamıza seçilen İngiliz yapımı bu film, Rita Connie'nin kadın hakları ve emeğinin kapitalist sektöre yansımadaki hak arayışını konu edinmektedir. Açılış sahnesi fabrikadan çıkan işçi kadınların gündelik halleriyle başlar. 1895 Yapımı çalışmamızda daha önce de bahsettiğimiz

ilk filmler arasında geçen Lumiere fabrikasından çıkan işçiler adlı filme gönderme olacak şekilde bir giriş sahnesi bulunmaktadır.

Film haber sahnesiyle devam eder. Londra Thomas nehri yakınlarındaki otomobil endüstrisinden ve Ford'dan bahsetmektedir. Her gün 3000 otomobil üretildiğini belirtir. Ford Avrupa'nın en büyük dünyanın ise dördüncü büyük otomobil firmasıdır. 5 Avrupa ülkesinde bulunan Ford fabrikaları 18 milyon metrekare alana yayılabilir büyüklüktedir. 1968 Yılında Dagenham'daki fabrikada 55.000 erkek ve 187 kadın çalışmaktadır.

River fabrikası dikiş makinecileri 28 Mayıs 1968 sahnesi ile kadın çalışanların Ford'un otomobillerinin koltuk döşemelerini diktiğini görürüz. Kadınlar daha önce sendika görevlileri Albert'e işlerinin vasıfsız eleman değerlendirmesine tabi olmasına karşı oldukları şikayet dilekçelerini sunmuşlardır. Şikayet dilekçesinin süresi dolmasının üzerine Albert bir günlük iş bırakma eylemi yapmaları gerektiğini söyler. Kadınların hepsi 29 Mayıs'ta bir günlük iş bırakma eylemini kabul eder, bu ise kadın işçilerin ilk grevidir. Bir günlük iş bırakma eylemi Ford'un Worley'deki genel merkezine taşınır. Toplantıya katılan Rita Connie'nin yanında getirdiği kumaş parçalarını Ford görevlilerine uzatarak parçaları birleştirmek için bir şablonları olmadığı ve kendilerinin vasıfsız sayılmayacağını anlattığı sahne, filmde hak mücadelesinin ilk adımlarıdır. Toplantıdan istedikleri gibi bir dönüş alamayan River fabrikasının dikiş ekibi çalışanları, toplantı dönüşü Rita'nın kadın çalışanlara "herkes dışarı" diyerek grevi duyurması ile devam eder. Toplantıdan hakkını alamayan kadınlar için bu grev işlerinin vasıfsız olarak tanımlanmasına karşıdır. Ancak grevden bir gün sonra Rita, eşit ücret ve eşit haklar talebiyle grevi başka bir boyuta taşır.

Dönemin Çalışma Bakanı Barbara Castle grevin gücünün farkındadır. Birleşik Krallıkta 26000 grev olmuş ve 5 milyon iş günü kaybedilmiştir. Bu sahnelerin ardından filmde sendika yönetimi ve kadınların destekçisi Albert arasında kritik bir sahne geçmektedir. Sendika müdürü Karl Marx'tan alıntı yaparak şu sözleri kullanır "Bir sendika olarak önceliğin kimde olduğunu unutmamamız gerekir. Komünist parti ve bizzat Karl Marx der ki "insanoğlu kendi tarihini yazar" buradaki oğul "erkek" ifadelerini kullanır. Albert ise cevap olarak "o kişi ayrıca 'gelişim kadınların konumuyla ölçülebilir' dememiş miydi?", yoksa başka bir Marx mıydı o, yoksa Groucho muydu bunu diyen"

ifadelerini kullanır. Burada bahsi geçen Groucho dönemin ünlü Amerikan komedyeni Groucho Marx (1890-1977)'tır. Bu sahne filmin bakışıcısını ve Marksist perspektifteki hak arayışını gözler önüne serer niteliktedir. Artık sendika ve kadınların hak arayışı arasında da büyük patronların duruşu belli olmuş, kadınlar desteklerini diğer işçi kadınlarla birleştirmek zorunda kalmış ve Liverpool'daki fabrikaya gidip diğer dikiş ekibi kadınlardan da eyleme destek almayı başarmışlardır. Koltuk döşemeleri stokları bitmiş, fabrikalarda neredeyse herkes için işler durma noktasına gelmiştir. Rita ile yolda karşılaşılan bir fabrika çalışanı erkek, bu durum üzerine ona "fabrikayı kapattın aferin sana" repliklerini kullanır. İhracattan kazanılacak milyonlarca poundun kaybedildiği, yönetimin çözüm bulana kadar fabrika kapılarının bütün iş kollarına süresiz kapatıldığı duyurulur. Bu durum kadınların sözde "küçük grevinin" nerelere varabileceğinin kanıtı olarak artık Ford yönetiminin üst rütbelilerindekileri, hatta dönemin Başbakanını dahi ilgilendirir hale gelir. Başbakanına Ford fabrikasının ileri gelenlerinden grevi bastırması çağrısı devam ederken Ford çalışan ve yetkilisi Robert Tooley'ın Dagenham'a yollanması ile devam eder. Sendika ve makineciler arasındaki durumu çözmeye çalışan Robert, kadınların bir noktada grev kırıcılığını üstlenir. O esnada kadınlar ise sendikalarını kendileri ile aynı duruşu sergilemek için ikna etmeye çalışır. Rita'nın eşi Eddie'nin ev işlerini üstlenmeye çalıştığı ve Rita'nın yokluğunda çocukların bakımını üstlendiği sahnelerdeyse çok kez "siz greve gittiğinizde biz size destek olduk" replikleri duyulur. Ancak Rita'nın sendika toplantısına gittiği gün Eddie'nin artık dayanamadığını ifade ettiği kavga sahnesi can alıcıdır. Eddie kumar, alkol, kötü alışkanlık ve benzeri hiçbir durumunun olmadığını ama artık dayanamadığını vurgularken, Rita ona "bunlar olması gereken, Eddie haklar ayrıcalık değildir, bu kadar basit" replikleri, bütün hak arayışının oturduğu doğallık zeminini vurgular.

Rita büyük sendika toplantısı ve oylaması için Eastbourne'deki toplantıya katılmak üzere yola çıkar. Rita sendika toplantısında konuşması için kürsüye çağrıldığında ise "bizler erkeği ile kadınıyla işçi sınıfıyız" repliklerini kullanarak, farklılıklara değil benzerliklere yönelmek istediğini ve ne olursa olsun sınıfın aynılığına değinmiştir. Rita'nın konuşmasından sonra delege oyları kadınları destekleyen 79 karşı oysa 48 olacak şekilde açıklanmış ve öneri Dagenham makinecileri lehine kabul edilmiştir.

Sendika desteğini de arkasına alan kadınların Çalışma Bakanı Barbara Castel'e görüşme isteğini duymaları ile davalarına olan inançları iyice artar. Castel çalışanlarına kadınlarla toplantı istediğini söylemesi üzerine çalışanları bu durumun kadınların grevlerine olan inançlarını arttıracaklarını söylemleri üzerine Castel, "onların davasına inandırıcılık mı katacağım? Tanrım, onların davaları inandırıcı zaten. Eşit ücret bu, eşit ücret sıradan bir haktır" sözleri ile toplantıyı ayarlamaları konusundaki keskin duruşunu belli eder. Bakanın kadınlarla toplantı talebi Ford yetkililerine İngiliz hükûmetine milyonlarca pound getiri sağladığını hatırlatması ile devam eder. Başbakan, Henry Ford'u hükümetin grevcilerin yanında olmadığına ikna etmeye çalışır. Çalışma Bakanı Castel ise Ford yetkilisi Tooley ile Ford'un İngiltere'deki fabrikalarının istihdam oranı üzerinden görüşür. Toole Bakana 40.000 insanın işinden olmasını engellemeye çalıştığını söyleyerek bir noktada durması gereken yeri hatırlatır. Bakan Castel, durumun farkındadır ancak kadınlarla toplantısını ertelemeyecektir. Rita ve diğerleri Castel'in odasına geldiğinde ise Rita'nın Bakana "biz politikacı kadınlar değiliz işçi kadınlarız, siz de öyle" repliği ile ortak paydanın yine "işçi" olmak "işçi sınıfında olmak" olduğunu hatırlattığı replikleri kritiktir. Bakanla yapılan toplantı sonrasında hep birlikte medyanın karşısına çıkarlar ve Barbara Castel gazeteciler ve halka "Ford'un 187 kadın çalışanının 1 Temmuz'da işlerine döneceklerini bildirmekten mutluluk duyuyorum. Makineciler saatlik ücretlerine 7 penilik artışı hemen alacaklar böylece erkeklerin ücretlerinin yüzde 92'sine yükselmiş olacaklar. Ancak hepsi bu kadar değil. Görüşmelerimiz sonrasında hükümetin eşit ücret yasanın çıkarılmasına tam destek verdiğini teyit edebilirim. Sonbahara kadar ise yasanın kanunlaşmasını sağlayacak mevzuatın sözünü veriyorum. Teşekkürler." ifadelerine yer verdiği basın açıklamasını yapar. Kadın zaferini bu şekilde duyuran sahnenin ardından kadınları ve erkekleri birlikte fabrikalarına girerken gördüğümüz sahneye geçiş yapılır.

1970'te bütün bu olaylardan tam 2 sene sonra eşit ücret yasası kanunlaşır. Benzer kanunlar endüstriyelmiş ülkelerin çoğunda hızlıca çıkarılır. Ford motor şirketi değişimi iş uygulamalarına yansıtır. Bu değişim iyi iş veren uygulamasına örnek olarak gösterilmektedir.

F. Made in Dagenham Film Analizi

İngiliz yönetmen Nigel Cole'nin 2010 yapımı Made in Dagenham kadın işçilerin hak arayışlarını konu almaktadır. İşçi sınıfı analizinde bir sorun olarak nitelendirilen sınıf konumunun genellikle eve ekmek parası getiren kişi üzerinden temellendirilmesi işçi sınıfı ve cinsiyet kavramsallaştırılması konusunda yetersiz kalmaktadır. Günümüzde kadın emeğinin ev içerisinde karşılığı ödenmeyen yapısı ve iş gücü piyasasındaki emekçi varlığı kanıksanamayacak haldedir. Yarı belgesel niteliği taşıyan film, 2010 yapımı olsa da 1968'i konu almaktadır. Film, kadınların eşit hak ve eşit ücret taleplerini toplumsal cinsiyet normları ve dayatmalarını göz ardı etmeden ancak ortak işçi sınıfı paydasını da vurgulayarak ele almaktadır. Ford arabaları için koltuk döşemeleri dikim departmanında bulunmaları da yine tanımlanmış cinsiyet rolleri üzerinden kurgulanmış bir iştir. Bu bağlamda kadınlar onlara tanımlanmış sınırlar içerisinde fabrikada çalışma alanları bulmuşlardır. Ancak bütün bunlara rağmen, her çalışan yetişkin bireyin cinsiyetin önemsiz olduğu ortak sınıfı yani "işçi sınıfı" içerisinde olduklarının bilincindedirler. Çünkü sınıflar kategorisi içerisinde öğrenciler, kadınlar, işsizler vb. gruplandırmalar yapmak işçi sınıfını da kendi içinde asimile etmeyi doğurur. Bu asimilasyon eksik ve kısmi bir şema yaratır (akt.Esgin,2014: 181).

Made in Dagenham Film adlı filmi Türkçe'ye "Kadının Fendi" olarak çevrilmiştir. Film çevirisindeki bu anlam sapması bir noktada kadın emeğinin medya da yansıtılma biçimi ile ilgili bakış açısı sunmaktadır. Film orijinal adı ile kadınların eşit hak eşit ücret yasanının nereden üretilip yayıldığına gönderme yapmak istediğini düşündürmektedir. 197'li Yıllarda İngiltere'den sonra çoğu Avrupa ülkesi kanunları ile kadın ve erkek emeğini yasal düzlemde eşitleme yoluna gitmiştir. Bu durumun çıkış noktası ise Dagenham fabrikasındaki Rita ve iş arkadaşlarıdır. Filmin Türkçe çevirisi tarihsel süreç içerisinde yeterli anlamı vermemektedir.

1. İşçi Sınıfı Nasıl Yansıtılmıştır?

İşçi sınıfı görünümleri filmde başlangıç sahnesi itibari ile aktarılmaktadır. Kadınıyla erkeği ile fabrikalara giden işçiler görülmektedir. Filmde bol bol rastlanılan Rita'nın çokça söylediği 'biz kadınıyla erkeği ile işçi sınıfıyız' duruşu benimsenmektedir. "Makineleşmenin her alana girmesi, İkinci Dünya Savaşı ve

sonraki toplumsal süreçler, kadın emeğinin işçi olarak kullanıldığı meslek ve iş türlerinin sayısının da artmasını sağlamıştır. Böylece kadınlar da erkekler gibi fabrikalarda, atölyelerde çalışarak kapitalist sisteme kâr sağlayan birer işçi haline gelmişlerdir (Luxemburg, 2013: 361) Rita Condillac ve çalışma arkadaşları Ford otomobillerinin koltuk döşemelerini üretmektedirler. Vasıfsız işçi statüsünde olan işleri, koltuk döşemesi için verilen parçaların bir araya getirilmesini kapsamaktadır. Rita'nın 'parçaların nasıl birleştirileceğine kafa yormamız gerekiyor. Nasıl birleştirileceğine dair bir şablon yok? Bu parçaları alıp dikip el emeği ile tam bir ürüne dönüştürmemiz gerekiyor. Bu bize tanımladığımız vasıfsız bir iş değil'' replikleri önem teşkil etmektedir. Vasıflı iş tanımlanması ideolojik bir alt yapı taşımaktadır. Barret'e göre erkekler ücreti daha yüksek olan iş kollarını kendileri için ayırmış ve kadınların evcimenliklerini yansıtır güçlendirecek işlerde çalıştırılmaları sağlanmıştır (Brenner ve Ramas, 2012: 52). Filmde kadınların otomobil fabrikasında çalışma koşulları kadına özgü atfedilen dikiş kısmında olması bu bağlamda analiz edilmelidir. Erkeklerin vasıfsız atfettikleri işler aslında beceri ve algı gerektiren önemli ve değerli işlerdir (Redfern ve Aune, 2012: 155-156).

Filmde işçi sınıfı yapısının sınıf bilincine sahip olduğu sendikanın patronlarla görüşmeye giderken eşlik edecek işçileri, işçilerin arasından demokratik bir seçimle seçtiği sahnelerde verilmektedir. Sendika temsilcisi olan Albert Passingham, kadın işçilere sınıf bilincinin farkında ve destek verir nitelikte yaklaşmaktadır. Monty Taylor ise sendikanın bir diğer üyesidir. Kadınların eylemlerini geçiştirmeye çalışmıştır.

İşçi sınıfının çalışma koşulları fabrikanın zemin katında olduğu için basık ve sıcak olduğu görülmektedir. Yağmur yağdığında içerisi su almakta, tavanda çatlaklar bulunmaktadır. Yetkililere iletiildiği halde bir düzenleme veya tadilat yapılmamıştır.

2. Grev nasıl yansıtılmıştır ?

İngiltere'de 1968 Mayıs ayına kadar hiçbir kadın işçi grev yapmamıştır. Sendikaya bildirdikleri şartlar kabul edilmediğinde greve gidebileceklerini duyurmuşlardır. Toplantıda talepleri kabul edilmediğinde Rita 'Yapacağız

dediğimizi yaparız. Fazla mesaiye gidilmeyecek ve derhal 24 saatliğine iş bırakılacak” replikleri ile grev başlangıcını sendikaya ve müdürlere duyurmuştur.

Greve gideceklerini sendika ve patronların talep ettikleri hakları sağlamadıklarını işçi arkadaşlarına duyurması gerekmektedir. Rita fabrikaya geri döndüğünde bir sandalyenin üzerine çıkıp “herkes dışarı” repliklerini kullanır bu replik kadınların söyledikleri gibi istekleri yerine getirilmezse greve gidebileceğinin göstergesidir.

Şekil 9. Made in Dagenham Filminde Rita'nın 'Herkes Dışarı' Deddiği Sahne

Kadınların heyecanı ve kolektif hareketleri Rita'yı bir lider olarak benimseyip sorgulamamaları sahneye yansır. Bu kadınların grevinin birinci günüdür. Filmin ilerleyen sahnelerinde kadınlar grevi büyütürler. Sermayedarların gözünde görünür olmak adına diğer Ford fabrikalarındaki dikiş bölümü kadın çalışanları da grevlerine katılmaya davet ederler. Diğer işçi kadınların da greve destek vermesiyle grevin boyut Dagenham fabrikasını aşmıştır. Grev üç hafta sürer. Ford fabrikalarında işler devam etse de koltuk döşemeleri stok miktarı azalmış bütün fabrikalar durma noktasına gelmiştir. Dagenham'daki Ford fabrikası süresiz kapatılmıştır. Fabrikaya doğru yürüyen Rita'yı gören bir erkek işçi fabrikanın kapanması ile ilgili Rita'yı suçlamaktadır. Endüstriyel üretim modelinde üretim birbirine dayalı farklı uzmanlaşma alanlarının bir araya gelmesi sonucu ortaya çıkmakta, kolektif bir çabayı gerekli kılmaktadır.

Grev esnasında kadınlar hayatlarını paylaştıkları erkeklerden destek beklerler. Rita'nın eşi Eddie'ye biz siz grev yaparken her zaman sizi destekledik replikleri beklentisini ortaya koymaktadır. Grevle beraber daha önce çok kere

grev yapmış ve onlara destek olmuş kadınların aynı fabrikada çalıştıkları komşu akraba ve benzeri ilişkilerde buldukları erkekler tarafındansa farklı şekillerde yorumlanmıştır. Bazıları kadınları suçlar nitelikte davranmış bazıları ise grevlerine tam destek vermiştir. Kadınların ise işçi sınıfı içerisinde kendilerine yer aradıkları görünümünün kabul edilmesini istedikleri aşıkardır. Rita bu bağlamda kendi içerisinde bulunduğu 187 kadınlı işçinin içerisinde kendiliğinden doğmuş bir liderdir.

Kadın emeğinin ev içindeki görünümü Rita'nın sendikal mücadelesi sırasında ev işleri ile ilgilenememesi gibi sahneler grev sırasında erkeğin ev işlerini yapması gibi sahnelerle verilmiştir. Marksist feministlere göre kadına ev içerisinde tanımlanmış işler erkek egemenliğini yüceltirken, endüstriyel çalışma koşullarında erkek egemenliğinin refah seviyesini artırıp ertesini gün iş yaşamına dinç gitmesini sağlamak adına dayatılmıştır. Üstelik bu durum sadece işçi erkeklerin eşleri için geçerli sayılmamaktadır. Burjuva sınıfı kadınların da aynı dayatmayı yaşadığı belirtilmektedir. Engels, Ailenin, Özel Mülkiyetin ve Devletin Kökeni'nde, kadının ikincil konumunu kabul etmiş ve bu durumu özel mülkiyet kurumuna atfetmiştir. Engels, burjuva sınıfına mensup ailelerde de, patronlarına eşlerine hizmet ederek, tek eşli olmak zorunda olduklarını ve ailenin var olanı malını ve oluşacak mirası korumasını bütün bu sermayeyi artırmaya devam edecek çocuklar doğurmak zorunda olduklarını öne sürer (Hartman,2006: 2).

Dönemin Çalışma Bakanı Barbara Castle grevin boyutunun farkındadır. Grev süreci ile ilgili kadınları görüşmeye çağırdığında Rita 'siz de bizim gibi işçisiniz' replikleri ile statü farkı olmaksızın herkesin işçi sınıfı mensubu olduğunu aktarmaktadır. Rita'nın sendika toplantısındaki "Bizler kadınıyla erkeğiyle işçi sınıfıyız" cümlesi cinsiyetten bağımsız işçi sınıfının sınıf bilinci ve sınıf aidiyeti birleştirmesi yaratımını yansıtır. Bakan Barbara'nın eylemleri dinlemek için kadınları toplantıya çağırması grevin gücünü farkında olan yaklaşımı göstermektedir. Castel "onların davasına inandırıcılık mı katacağım? Tanırım, onların davaları inandırıcı zaten. Eşit ücret bu, eşit ücret sıradan bir hak" sözleri bakanın süreçle ilgili duruşunu yansıtmaktadır.

Filmde üretici güce sahip olan sermayedarın fabrikaları geri çekme tehdidi, hükümet yetkilileri ile yarışabilir nitelikteki kapitalist gücü de gözler önüne serer.

Bakan, hem işlerin tekrar başlamasını sağlamalı hem de Ford fabrikalarının ülkelerine sunduğu istihdamın devam etmesini istemektedir. Ekonomik temelli olarak sorun çözümüne yaklaşan Bakan, kadınlara daha keskin olmayan cevaplarla çözüme gidileceğini açıklamıştır. Bunun üzerine ‘siz de bizim gibi işçisiniz’ diyen Rita ise işçi olmayı statüsel boyutundan bağımsız, Marx’ın çalışma (iş) tanımı gibi değerlendirmektedir. Burada söz konusu olan statüden bağımsız Marx’ın, işinin işinin içeriği için vurguladığı amacı ve teknik niteliği düşünülmesinin üzerinde çalıştığı nesneye, harcamış olduğu belli emek miktarı ile yeni bir değer kattığını, harcanan emeğin ise soyut ve genel toplumsal bir emek olduğu görüşüdür. Üretim gücü ilişkileri değişiklik gösterdiğinde üretim tarzı da değişmektedir. Her yeni üretim gücü ilişkisi ona uygun olan ve kapsayan yeni sınıf ilişkilerini yaratmaktadır. Bu güç dağılımı sınıf ilişkilerini tarihsel ve toplumsal görünümde odağında şekillendirmektedir (Turan,2017: 175). Kadınların grevleri iş gücü piyasasındaki varlıklarının görünür kılınmasını sağlamış sınıf ve statü alanlarında yeni belirlemeler yaratmıştır.

Grev sürecinde sendikalarını ikna etmeleri gereken kadınlar sendika toplantısına gittiklerinde, kadınlar adına sendika temsilcileri değil Rita kürsüye davet edilir. Orada yaptığı konuşmasında işçi sınıfı mensubu olma durumuna atıfta bulunur. Oylama sonucu grevlerine devam etme noktasında sendikanın desteğini alırlar. Grev sonucunda talepler yerine getirilirse çatışmalar azalır ve düzen yeniden sağlanır. Grev bu anlamda işçilerin hak arayışlarına cevap vermiştir. İşçilerin grevleri sayesinde haklarına ulaşmış olması iş koşullarının iyileşmesini düzenlenmesini sağlamıştır bu anlamda grev başarılı sonuçlanmıştır. Marx a göre işçiler için kısmi olarak olumlu sonuçlanan grevler, tam olarak bir devrimi yaratacak çatışma ve ayaklanmaların engellenmesine sebebiyet vermektedir. Bu durum kısa vadede kötü iş koşulları ve hak sorunlarının çözülmüş gibi görünmesine neden olsa da aslında uzun vadede işçiler için devrime giden yolda bir engel teşkil etmektedir.

3. Polis Nasıl Yansıtılmıştır?

İşçilerin grevleri sırasında kolluk kuvvetleri bir müdahalede bulunmamışlardır. Grev hakkı hükmet tarafından tanınmış ve korunmuştur. Polis görünümüleri ara ara yer alsada kadınlar meydanlarda özgürce eylemlerini

yapabilmişlerdir. Bu anlamda modern toplumlarda grev bir haktır ve bu bağlamda otoriteler tarafından kısıtlama getirilmez, çünkü grevin kendisi var olan haksızlığın giderilmesi için bir araç niteliğindedir.

4. Medya nasıl yansıtılmıştır ?

Grevin ilk günlerinde kadınların eylemleri destek görmez ancak filmin ilerleyen sahnelerinde grevin kitlesel eyleme dönüşmesi ve kadınların ilk grevi olması nedeniyle medyada kendine yer bulabilmiştir. Eylemleri esnasında kadınlara mankenlik teklifi gelse kabul eder misiniz gibi sorular yönetilerek medya tarafından kadınların grevi magazinleştirilmeye çalışılır. Rita ise ” greve odaklanılsın isterim” replikleri ile asıl amaçlarını tekrar belirtir.

Ford araba reklamlarında bolca karşılaşılan kadınların eylemde olması bu anlamda medyanın da dikkatini çekmiştir. Ford çalışanları kadınların eylemliğini baltalamak adına Dagenham fabrikası çalışanlarından biri olan işçiye reklam filminde oynaması için teklifte bulunur, ancak bu durumun sebebinin de fark eden kadın işçi reklam filmi çekimine bedenine eşit ücret yazarak çıkar ve fabrika yetkilileri planlanan sonuca böylece yine ulaşamamış olurlar.

Filmde gerçekleştirilen bir diğer medya görünümü ise Eddie'nin, Rita'nın yaptığı konuşmayı televizyon haberlerinde izlediği sahnedir. Bar televizyonunda eşini gören Eddie, öfkeli bir görünüm sergilemektedir.

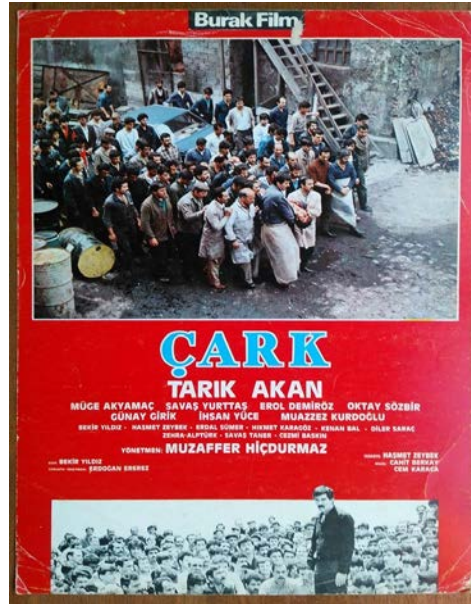
Üretimin neredeyse durması her zaman her yerde olabileceği gibi ekonomik sonuçları beraberinde getirmiştir. Filmde bu durum bir gazete haberi olarak, ihracattan kazanılacak gelirin kaybedildiği yöndeki haberle duyurulur. Grev kitlesel bir eyleme dönüşmek zorunda kalmıştır. Çünkü kadınların vasıfsız görünen üretimlerinin önemi fark edilmiştir. “ Çözüm bulunana kadar fabrikalar süresiz kapanmıştır” replikleri de söylemi onaylar niteliktedir.

Henry Ford' un Başbakan ile yaptığı telefon konuşması sahnesinde, grev sözcüsü Rita'nın komünist olup olmadığı sorusu yönetilir. Tout Va Bien filmindeki başkarakterini canlandıran Jane Fonda'dan bahsediliyordu. “Fondaya benzese de umurumda değil, neden böyle bir eylem yapmak istediğini öğrenmek istiyorum” replikleri halka bir komünist olarak mal olmuş Jane Fonda'ya gönderme yaparak, medyatik işlevi de aktarmaktadır. Rita karakterinin parti, grup vb. bir oluşumun içinde olup olmadığını sorgulandığını bildirir niteliktedir. Eşit

hak, eşit ücret isteği olan bir kadının komünizmle birleştirilmesi ve ‘Komünist mi?’ Sorusunun yönlendirilmesi ise o dönem için oldukça ‘normal’dir. 1968’lerde içinde bulunulan toplumsal yapıda komünist olmak kötü, yanlış, suç gibi lanse edilmiş, hak, adalet, eşitlik gibi kavramları kullanan insanlar komünist adı ile etiketlenmiştir. Medyanın bu anlamdaki etkisi de yoğun bir şekilde görülmektedir.

Son olarak filmdeki bir diğer medya görünümü, Rita ve Çalışma Bakanı Barbara’nın işçi kadınlarla birlikte bekleyen muhabirlere görüşme sonuçlarını aktarıp, kadınların haklarını aldıklarını ilan ettiği sahnedir. Burada medya kuruluşlarının haber yaparak kamuoyunu bilgilendirme işlevini yerine getirdiği görülmektedir.

G. Çark Film Özeti

Şekil 10. Çark Filmi (1987)

Yönetmen: Muzaffer Hıçdurmaz

Yapım Yılı ve Yeri: 1987 - Türkiye

Süresi: 1 saat 29 dakika

Türü: Dram- Politik

Senaryo: Haşmet Zeybek

Oyuncular: Tarık Akan, Müge Akyamaç, Savaş Yurttaş, Erol Demiröz

Yönetmenliğini Muzaffer Hiçdurmaz'ın üstlendiği film 1987 yapımıdır. Türkiye sinemasında karanlıkta uyananlar filminden sonra toplumsal gerçekçi bir bakışla çekilen Türk filmlerinden biri olan Çark 12 Eylül sonrası işsizlik, çalışma yasasını ve 1970'lerde değişen düzenle işçi sınıfı sorunlarına değinmektedir. Başrollerinde Tarık Akan Müge Akyamaç bulunmaktadır. Tarık Akan, Rauf adında usta bir cam fabrikası çalışanıdır. Müge Akyamaç ise Rauf'un uzun soluklu nişanlısı Leman rolünü canlandırmaktadır. Filmin ilerleyen sahnelerinde Leman'ın üniversite sınavını kazanamaması üzerine Leman ve Rauf evlenirler. Bu ilişki odağında aynı mahallede yaşayan işçilerin hayat hikayeleri filmde aktarılmaya başlanır. Beş çocuk babası bir işçi hasta babası ve annesi ile kalan Ali, babası Recep'in Almanya'dan dönmesini bekleyen lise çağındaki işçi Kerim'in hayat hikâyeleri aktarılır.

Hepsi cam fabrikasında çalışmaktadırlar. Filmin fabrika sahnesinde müdür plastiğin artık işlerini baltaladığını söyleyip hünerli Rauf'u yanına çağırır ve ona dört adamın artık yeteceğini söyler. 'Siz bana yetersiniz gerisi ıvır zıvır, altınla yılan bir olmaz. Yakma kendini, size abi gibi davrandım karşılığı bu mu?' repliklerini kullanan cam fabrikası patronu Rauf, Kerim Ali'nin kalmasını ister ancak arkadaşları işten çıkıyorsa onlarda kalmayacaklarını belirtip fabrikayı terk ederler. Ali babasının hastalığı ve ameliyatı için içeriye borçlanmış ameliyatta başarılı olamamış ve babasını kaybetmiştir ancak borcu için çalışmaya devam etmeyi düşünse de fabrikadan çıkan tüm arkadaşlarını görür ve onların arasına katılır. Bazı çalışanlar müdürle konuşmayı teklif ederler Rauf ise buna karşı çıkar ve 'konuşsak mı, niçin konuşacağız alın terinin karşılığı yalvararak alınmaz arkadaşlar ama yine de siz bilirsiniz atölye benim için hep birlikte vardı ya hep beraber ya hiç' der. Böylece cam fabrikası işçilerinin iş arayışları başlamış olur.

Rauf'un eşi Leman eve destek olmak ister tüketiyorum öyleyse üretmeliyim diyerek iş arayışlarına başlar bir kursa kabul edilir kısa bir süre eğitim gördükten sonra ise polis memuru olur. Rauf'a sürpriz yapmış mesleğini saklamıştır. Rauf polis memuriyetini başta sıcak karşılamış iş arayışına koyulmuştur bile çünkü patronun bir kapısı varsa işçinin bin kapısı vardır der ancak işsizlik meselesini hesaba katmaz uzun süre iş arayışı devam eder bir gün bir haber gelir ve bir fabrikaya topluca çalışmaya giderler. Tuzla da ki gemi tersanesinde işlere koyulurken fabrikanın aslında grevde olduğunu fark ederler. Grevde olan işçiler

ve sonradan gelen Rauf ve arkadaşları arasında bir anlaşmazlık olur. Rauf ve arkadaşları istemeden grev kırıcı olmuşlardır. Grev kırıcı, grev olan bir fabrikaya dışarıdan getirilen çalışandır. Grev sözcüsü ise bu duruma karşı çıkarak işçi arkadaşlarına seslenir: ‘İşçi kardeşler ekmeğimizle oynamayın bu tersanede grev vardır. Bizim de çoluğumuz çocuğumuz var, hakkımızı arıyoruz. Bizi bize kırdırmak istiyorlar’ der. Dışarıdan tersaneye getirilen işçilerin hepsi bu sözler üzerine iş bırakırlar. Grev sözcüsü grevlerinin 12 Eylül sonrası ilk yasal grev olduğunu sıkı yönetimden izin aldıklarını belirtir. Rauf ve arkadaşları ise yeni işçi yasalarını bilmemektedirler. Neler olduğunu anlamaya başladıkları sırada polis yasadışı işçi çalıştırdıkları şikayetleri üzerine patronu görmek ister. Ancak işe başlarken imzaladıkları sözleşmelerin aslı ortaya çıkar ve haklılıklarını kanıtlayamadan polisler tarafından fabrika dışına atılırlar.

Eve giden Rauf işten gelecek olanı karısını beklerken annesi ile dertleşmeye başlar ve şu cümleleri kullanır ‘‘Şaşkınım anne. Herkes birbirinin kuyusunu kazmakta, iki lokma ekmek için birbirimize girmekteyiz. Kim haksız şaşırır oldum. Atölyeyi gözler cehennem ateşini özler Leman’ın yollarını gözler oldum’’ der. Rauf artık iş aramaktan işsiz kalmaktan yorulmuş olduğunu bildirirken Leman işten döner eve gelir. Başta karısının polis olmasına şaşırsa da sıcak karşılayan Rauf polis memurları tarafından arbeye yaşadığını ve nasıl fabrikadan atıldığını karısının polis üniformalı halini görünce tekrar hatırlar ve adeta öfkesini eşine yönlendirir. Artık onların ilişkisi eskisi değildir. Eşi ile grev sırasında gördüğü polisleri bir tutmaya başlamıştır.

İş arayışı devam ederken Rauf’un kayınpederi Kazlıçeşme’de çok fazla eleman arandığını söyler dayanabilerseniz gelin der ve ertesi gün Kazlıçeşme’deki deri fabrikası için yola çıkarlar. Kerimin Almanya’dan gelecek olan babası namıdiğer ‘Alaman Recep’ ülkeye dönerken trafik kazası geçirmiş ve bir bacağını kaybetmiştir. Almanya’da iş koşullarının güzelliğinden bahsetmektedir. Ancak kazayı tatil esnasında seyahatleyken geçirdiği için iş kazasından sayılmaz ve beklediği sigorta ikramiyesini alamaz sigorta ikramiyesini almak için engel puanını yetmediğini söyler. Almanya’da insanların her uzuv kaybının puanı olduğunu ve puanı tutturamazsa emekli sayılamayacağını kahvedeki arkadaşlarına anlatır. Alaman Recep’in yeni lakabı artık Puantör Recep’tir. Tüm bu koşullar

onun da iş bulup çalışmasını gerektirir bu yüzden o da oğlu Kerim’le beraber Kazlıçeşme’deki deri fabrikasının yolunu tutar.

Deri fabrikasının çalışma koşullarının zorluğu, işçilerin makinelerdeki halleri sahnede görülmeye başlar. Ustabaşı, ‘çavuş’ olarak da adlandırılan kişi gelen çalışanları sırası ile içeri almaya başlar. Recep geldiğinde sakat olduğu için ona göre iş olmadığını söylese de diğer işçilerin de ricasıyla Recep’i de işe alır. Rauf çalışma koşullarında haksızlığı fark ettiğinde müdahale etmeye başlar. Öğle yemeği sırasında çalışanlarla sohbetinde yemek molasının yarım saat olmasından kokudan yakınır bu esnada bazı insanlar da rahatsızlanıp hastaneye kaldırılmaktadırlar. Patronlara geri bildirim veren çavuş, Rauf’un ortalığı galeyana verdiğini iddia eder ve bunu patronlara bildirince Rauf patronlar tarafından çağrılır. Kovarsak kahraman olur diyen patronlar Rauf’u işlerinin başına yollarlar. Maaş günü geldiğinde ise onları bir sürpriz beklemektedir. Kerim çocuk, Recep de sakat olduğu için ikisine tek maaş verilir. Ustabaşının üzerine yürüseler de patronlara haber vereceğini söyleyip durumu sakinleştirir.

Rauf için evde işler iyi gitmemekte Leman’ın polis olması ona yaşadığı şiddetleri hatırlatmaya devam etmektedir. Leman, Rauf’un iş yerlerinde olay çıkarttığını düşünüp ‘herkesin sevdiğini patronlar sevmez kimin sevgisi önemli kiminkisi şer hala anlamadın mı?’ diyerek Rauf’un hak arayışlarının ekonomilerine zarar verdiğini söyler. Artık Rauf için iş evde de çekilmez bir hal almıştır. Ertesi gün fabrikada işler yoğundur. Kerim ve Recep birlikte çalışmaktadırlar. Kerim’in kolunu makinaya sıkıştırması ölmesine sebep olur. Kerim’in cansız bedenini sırtlayan Rauf fabrikadan çıkar ve diğer işçiler de ona eşlik ederler. Yürümeye başlayan işçileri sokağın bitişinde polis beklemektedir. ‘İşçiler bu yaptığımız yasal değildir, lütfen fabrikalarınıza geri dönün. İşçiler iş yerini toplu terk etmek yasaktır, suçtur.’ anonsları geçmektedir. Bu sefer diğer sokağa doğru yürümeye başlarlar ancak orası da polisler tarafından çevrilmiştir. Ve polislerin arasında Rauf’un eşi Leman da vardır. Ne yapacaklarını şaşırılmış ve sıkıştırılmış işçiler Rauf’un kerimin cansız bedenini yere bırakıp üzerine işçi tulumunu atması üzerine aynısını yapmaya başlarlar. İşçi tulumlarını çıkaran işçiler Kerim’in cansız bedeninin önünde oturmaya başlarlar. Film bütün bu olaylarda yirmi gün sonra Kazlıçeşme’deki deri işçilerinin greve gittiğini duyurarak son bulmaktadır.

H. Çark Film Analizi

Türkiye de 1960-1965’li yıllar arasında çekilen filmlerde 27 Mayıs darbesinin etkileriyle toplumsal gerçekçi yaklaşımın izleri görülmektedir. 1980’li yıllara gelindiğinde ise video olgusu sektörü değiştirip dönüştürmüştür. 1980 askeri darbesinin etkileri sinemada gözlemlenmektedir(Öztürk,2017: 457-469). Muzaffer Hiçdurmaz’ın 1987 yapımı Çark filmi bütün bu etkilerin içerisinde ortaya çıkmıştır. Film toplumsal gerçekçi bir perspektifle dönemin koşullarına değinmektedir. 1985 yılında Turgut Özal Japon iş adamlarını Türkiye’ye yatırım yapmaya davet etmiş, gazetelere yansıyan haberlerde işçilerin emeklerinin ve memurların gelir yetersizliğine vurgu yapılarak ek iş yapma mecburiyetlerinden bahsedilmiştir (Karanfil,2021: 175).

Çark filminde aktarılan işsizlik ve grev olguları 1968 döneminin etkilerini yansıtmaktadır. Film ‘‘Grev öncesi bu filmin çekiminde bizden yardımını esirgemeyen Deri- İş Sendikasına ve tüm deri işçilerine teşekkür ederiz’’ yazısı ile başlamaktadır. Bir kolektif emeğin ürünü olan sinema filmlerinde, işçi sınıfı mücadelesini anlatışındaki bu teşekkür önemlidir. Film çekimlerinden sonra kazlı çeşme deri fabrikası çalışanları greve başlamışlardır.

1. İşçi Sınıfı Nasıl Yansıtılmıştır ?

Filmde usta bir cam zanaatkârı olan Rauf ve arkadaşları aynı mahallede ve aynı fabrikada çalışmaktadırlar. Bir nokta da fabrika henüz endüstriyelleşme boyutlarını tam anlamıyla gerçekleştirmemiş zanaata dayalı usta kalfa çırak ilişkisini mecburi kılan bir yapıya sahiptir. Fabrikanın kapitalist sistemdeki üretim modelleri ile yarışamadığı patronun ‘plastik bizi bitirdi cam da iş yok ki artık’ replikleri ile verilmektedir. İşçi sınıfın iş arama sürecinin başlayacağı fabrikalarının kapitalizmle rekabet edemediği bu şekilde aktarılmıştır.

İşçiler zor koşullar altında sigortasız çalışmaktadırlar. Cam fabrikası işçilerinden biri olan Ali babasının rahatsızlanması sebebiyle hastaneye gittiği sahnede bu durum aktarılmaktadır. ‘‘Babam ameleymdi sigortası yok’’ cümleleri ile filmde sigortasız çalışma ile ilgili sorunların ilk yansıması görülmektedir. Devlet hastanesi doktoru ‘‘burası sigorta hastanesi uğraşacak vaktimiz yok alın bunları dışarı’’ replikleri ile işçiyi ve hasta babasını kovar. Özel hastanede babasının ameliyatını yaptırmaya yetecek gücü olamayan Ali’ye maddi destek iş

arkadaşları tarafından sağlanır. Bu anlamda işçi sınıfı dayanışma içerisinde bulunmuştur. Doktorun statüsel anlamındaki konumundan dolayı kendini işçi sınıfı içerisinde tanımlamadığı filmde aktarılmaktadır. Meslek grubu örgütlenmeleri ve meslek farklılıklarının yarattığı statü grupları, statüye ve gelir dağılımında eşitsizliklere dayalı sınıf farklılıklarını da yaratmaktadır. Bu bağlamda toplumsal yapılanma yaklaşımı toplumu gerçekte işlediği biçimiyle nasıl örgütlendiği ile değerlendirmektedir. Toplumsal yapılanma yaklaşımı sosyal sistemin inşası için kaynakların ve yasaların uygulanmasını amaçlayan sonuçlar ortamında etkileşim içerisinde üretildiği ve yeniden üretilmesini sağlayan yaklaşımdır (Giddens, 1979: 66). Filmde işçi sınıfı olgusu üzerinden bu tabakalaşma yansıtılmaktadır.

Filmde işçi sınıfı iş arama süreçleri ve işsizlikle mücadelesi görünümüne sıkça rastlanmaktadır. Film boyunca cam fabrikası çalışanlarının iş aradıkları farklı işleri deneyimledikleri aktarılmaktadır. Cam fabrikasında çalıştıkları sırada fazla mesai yapan ancak az ücret alan işçiler maaşlarına zam isteyeceklerdir fakat bunu duyan patron işçilerden önce davranarak zor durumda olduğunu fabrikada dört kişi olsa ona yeteceğini söyler. Patron Rauf'u onunla fabrikada kalmaya ikna etmeye çalışsa da arkadaşları olmadan fabrikada olamayacağını söyleyen Rauf diğer işçi arkadaşları ile birlikte fabrikayı terk eder. Bu sahnelerde işçi sınıfı bilinci ile birlikte dayanışma unsurları görülmektedir. Ertesi gün fabrikanın kapısına gidip grev yapma kararı alan işçiler fabrikaya gittiklerinde kilitli olduğunu görürler. İş arama süreçleri böylece başlamış olur.

İşçi sınıfı görünümünden bir diğeri ise grev de olan tuzla da bir gemi tersanesine grev kırıcı olarak gittiklerinden habersiz oldukları sahnedir. Tersane de çalışmaya başlamadan önce bir kâğıt imzalatılan işçiler sanki uzun süredir orada çalışılıyormuş gibi gösterilerek çalışmalarını yasalara uygun hale getirilmektedir. Bu duruma şaşırان işçiler kendi aralarında sürtüşme yaşasalar da sonrasında 'bizi birbirimize düşürmeye çalışıyorlar yapmayın arkadaşlar' diyen grev sözcüsüne kulak veririler. İşçi sınıfı sınıf bilinci doğrultusunda hareket ederken bu tersanede grev var cümleleri duyulduğunda hepsi hep birlikte işlerini bırakmışlardır.

İş arama süreçleri devam eden dört arkadaş bu sefer kazlı çeşmedeki deri fabrikasının yolunu tutarlar. Fabrika da çok fazla iş vardır. Çalışma koşullarının

zorluğu gelen işçilerin çalışmaya dayanamaması gibi koşullar her gün yeni işçi alımlarını doğurmaktadır. İşçiler kapıda dış görünüşleri fiziki özelliklerine göre seçilmekte ve anında iş güçlerini kullanmaya başlamaktadır. Sigorta ya da sözleşme gibi hiçbir yasal yaptırım bulunmamaktadır. Rauf ve arkadaşları deri fabrikasına gittiklerinde Almanya'dan gelirken kaza yapan Recep de onlara eşlik etmektedir. İş hayatı dışındayken kaza yaptığı için sigortası hastane masraflarını karşılanamayan Recep bacaklarını kaybetmiş, güvencesiz bir şekilde yaşamını sürdürmeye çalışmaktadır. İnsan uzuvlarına puan veren sistemle engellilik oranı puanını da tutturamadığında Almanya'dan gelecek yardımda tamamen geri çekilmiş olur. Alaman Recep, Puantör Recep olarak anılmaya başladığında deri fabrikası işçileri arasına katılmıştır.

Deri fabrikasında çalışma şartlarının zorluğu sigortasız işçilik ve sendikal hakların olmayışı ilk sahnelerden yansıtılır. Yarım saat öğle molaları evden getirilen yemeklerle geçirilir. Fabrikada iş koşullarından bayılanlar kokudan hastalananlar bulunur. İnsani koşulların olmadığı belirten Rauf'a 'beğenmiyorsan kapı orda' diyerek iş gücünde ki emeğinin yerinin hemen doldurulabileceği belirtilir. Ustabaşılar "memnuniyetsiz" işçileri Rauf'un doldurduğunu düşünerek patronlara şikayet ederler. Patronlar ise Rauf'u önce işten kovar, sonra ise işe geri alarak şimdilik affettik derler. Rauf'un kovulmasının onun kahraman ilan edilmesine sebep olacağını düşünürler. İşçilerin bir araya gelerek duruş sergilemesine sebebiyet verecek durumları önlemeye çalışan burjuva sınıfı burada gözlemlenmektedir. Maaş almak için sırada bekledikleri sahnede Puantör Recep sakat olduğu onun oğlu Kerim ise küçük olduğu için "İkinize bir maaş sen yarım o çocuk ikinize bir maaş" ifadelerini kullanarak eksik maaş verilir. Bunun üzerine ustabaşılarının üzerine yürüyen işçiler ustabaşının durumu patronlara iletceğini elinden bir şey gelmediğini söylemesi üzerine sakinleştirilir. İşçilerin hiçbir güvencesi yoktur o esnada maaşlarını alamasalar bile bu durumu hukuki yollarla halletmelerini sağlayacak hiçbir yaptırımda bulunmadığı belirtilmektedir. Çark filminde işçiler genel olarak bu şekilde resmedilmiştir.

2. Grev Nasıl Yansıtılmıştır?

İş için gittikleri tersanene de grev olduğunu fark ettiklerinde, grev sözcüsünün "Arkadaşlar aldanmayın, sizi bize karşı kullanıyorlar bu iş yerinde

grev vardır. Patronun oyununa gelmeyin bugün bize yapılan yarın size de yapılır” sözleri ile öğrenilir. ‘Grev kırıcı’ olarak adlandırılan Rauf ve arkadaşları durumdan habersizdir. Rauf’un “bu iş yerinde grev varmış niye, söylemiyorsunuz?” cümleleri ile onları kamyonla işyerine getiren ustabaşlarına tepki gösterir bunun üzerine Ustabaşı “İsteyen çalışır isteyen çalışmaz. Şimdiki yasalar böyle artık, her şey özgürce” der. Değişen düzeni açıklayan bu sözler ustabaşı için önemli olanın işin devam etmesi olduğu görülmektedir.

Şekil 11. 'Bu iş yerinde grev vardır' yazılı pankart

Grev kırıcılığı en genel anlamda grev olan fabrikada yasadışı şekilde işçi çalıştırılmasıdır. İşsiz sayısının fazla olması, yapılacak işlerin kol gücüne dayalı olup eğitim veyahut vasıf gerektirmemesi grev kırıcılığının yaşanmasını sağlayan etkilerdendir. Burada fabrikaların asıl işçilerine bir gözdağı verilirken, aynı zamanda ülkedeki işsizlikte gözler önüne serilir. Rauf ve arkadaşlarının grev kırıcı söyleminden sonra işi bırakmaları, grev yapan diğer işçileri de kendi sınıflarının bir üyesi olarak görmelerinden kaynaklanır. Ancak söylemlerden işçilerin birbirleri ile kavgaları polislerin işçileri fabrikadan atması ile film devam eder.

3. Medya Nasıl Yansıtılmıştır?

Filmde medya araçlarında radyo ve gazete yer verilmektedir. Medya işçilerin maruz kaldığı işsizliğe dair haber yapmaz ancak filmde iş arama süreçleri gazete ilanları aracılığıyla gerçekleştirilir. Mahallelinin sürekli

buluştuğu kahvehanede masalarda gazeteler bulunmaktadır. Radyo ise işsiz konusunun dışında haberlerle karşımıza çıkar. Genelde yemek sahnelerinde açık olan televizyonda dizi sahneleri veya eğlence programları yer almakta işsizlikle mücadele eden sınıfla ilgili bir görünüm bulunmamaktadır.

4. Filmde Polis Nasıl Yansıtılmıştır?

Rauf'un eşi Leman evlendikten sonraki süreçte iş aramaya başlar 'nasıl tüketiyorum öyleyse üretmeliyim de' der. Birkaç sınav sonrası polis olur ve Rauf'a sürpriz yapar başlarda bu durum Rauf için sorun teşkil etmemektedir. Rauf'un "Sen şimdi kadın polissin ha" sorusuna Leman "Evet kadın polisim, evde karınım" cümleleri ile kadının çalışma hayatındaki varlığının yeni temsillerine, alışık olmayan halk yansıtılırken, ilerleyen sahnelerde üniformanın Rauf karakterine onları grevden kovan polisleri hatırlatması ile eşinin mesleğinin onda temsil ettiği süreç belirtilir. Eşinin üniformasının işçi Rauf'a rahatsız edici gediği onu o üniforma içerisinde kolluk gücü görevlisi olarak gördüğü uykudan uyanarak korktuğu sahnelerde seyirciye aktarılır.

Kamusal alanda, hizmet sektöründe çalışan işçilerden çoğu devlet adına çalışırlar. Ücretlerini sermayedardan değil, devlet gelirlerinde vergilerden sağlanır. "Meta üretimine yönelik olmayan bir devlet işletmesinde sınıf konumlarını belirleyen üretim süreci içindeki ilişkilerdir. Çünkü böyle bir işletmede çalışmanın saf kapitalist üretim biçimi düzeyinde çözümlenmesi oldukça güçtür" (Öngen,2014: 225). Bu anlamda kamusla alan işçilerinin sınıf temsilleri ile ilgili farklı yaklaşımlar bulunur. Filmde Rauf karakterinin devletin kolluk güçlerinden biri olan polisleri eşinden hareketle işçi sınıfının içerisinde görmediği "seninkiler durup dururken iteklediler beni" replikleri ile verilir.

Şekil 12. Kerim'in Cansız Bedeni Etrafında Grev Yapan İşçiler

Bilmeyerek grev kırıcı olarak konumlandıkları tuzla tersanesin de polisler tarafından kovulmuşlardır. Filmin son sahnesinde ise çocuk işçi olan kerim iş makinasına kolunu kaptırarak hayatını kaybeder. Bunun üzerine Rauf Kerim'in cansız bedeni ile fabrikadan çıkıp yürümeye başlar ve diğer işçi arkadaşları da ona eşlik eder. Sokakta ise polisler barikat kurmuş oradan geçemeyeceklerini belirtmektedir. Polisler topluca fabrikadan çıkmannın yasak olduğunu işlerinin başına dönmelerini gerektiğini söylediğinde sokaklar polisler tarafından kapatılmıştır. Filmin son sahnesinde sokakları kapatan polislerin arasında Rauf'un eşi Leman da bulunmaktadır.

IV.ÖRNEKLEME SEÇİLEN FİMLERİN MEDYA POLİS GREV OLGULARI KAPSAMINDA KARŞILAŞTIRILMASI

Çalışma için örnekleme oluşturan işçi sınıfının temsilini ana çerçevesine yerleştiren filmlerde, işçi sınıfı, grev, medya ve polis olgularının ele alış biçimleri kapsamında karşılaştırılmıştır.

Tout Va Bien filminde fabrika çalışanları grevi biranda başlatmış kısa süreli olacağı düşünülen planlanmamış bir şekilde uzamıştır. Grev kolluk güçlerinin müdahalesi ile sonlanırken müdürün işine son verilmesi dışında bir sonuç yaratmamıştır. Made in Dagenham filminde ise grev süreci iş gücü süreci içerisinde gelişip dönüşmüş grev sendika ile planlanmıştır. Grev sonucunda kadınlar taleplerine ulaşmış grev başarılı sonuçlanmıştır. Çark filminde ise işlerinden çıkartılan işçiler grev yapmak için fabrikalarına gittiklerinde fabrikalarını kapalı bulmuşlardır. Bir başka fabrikada işe başladıklarını sanarken grev kırıcı konumunda oldukları konumlar görülmüştür. Benzer dönemlerde benzer siyasi koşullardan geçen bu filmlerde grevlerin sonuçları ülkelerin siyasi politikalarını da yansıtır niteliktedir.

Grev yapan işçilerin Tout Va Bien filminde talepleri çalışma süreçlerinin düzenlenmesi çalışma koşullarının iyileştirilmesi, insani ihtiyaçların giderilmesi için verilen sürelerin arttırılmasıdır. Made in Dagenham ve Çark filminde ise grev zam talebi ile başlamaktadır. Made in Dagenham'daki zam talebi kadın/erkek eşit hak ve vasıflı/vasıfsız işçiler eşit ücret olmak üzerine yoğunlaştırılırken, Çark filminde zam talebi dönemin enflasyonunun etkileri işsizlik gibi geçim koşullarının değişimine gönderme yapılarak talep edilmektedir. Devletin kolluk gücü olan polislerin filmdeki görünüşleri Tout Va Bien ve Çark filminde benzerlik göstermektedir. Her iki filmde de polis işçilerin eylemliliğine yoğun bir şekilde müdahale etmektedir. Made in Dagenham filminde de polis işçilerin eylemleri esnasında müdahalede bulunmamıştır.

Şekil 13. Made in Dagenham Filmi Basın Açıklaması Sahnesi

Polis memurlarının işçiler tarafından işçi sınıfı içerisinde konumlandırılmadıkları Tout Va Bien ve Çark filmlerinde gözlemlenmektedir. Kamusal alanda çalışan devlet memurlarının işçi sınıfı olarak temsili Made in Dagenham'da Bakan Barbara'ya siz de işçisiniz denilerek temsil edilmiştir. Kamusal alan çalışanlarının işçi sınıfı olup olmadığına dair akademik alanda da tam bir uzlaşma olmadığı bilinmektedir.

Şekil 14. Çark Filmi Rauf ve Leman Polis Misin Karım Mı Sahnesi

Hem bir bakır çelik ustası hem de gazeteci olan Harry Braverman'a göre hemen hemen tüm nüfus ister özel firmalarda, isterse onun temsil ettiği devlet kesiminde olsun sermayeye tabi duruma gelmektedir. Ona göre bu sınıflar tekelci kapitalizm kar peşinde koşarken vasıfsızlaşır ve tamamen proleterleşmektedir. Emek sürecinin kontrolünü yeni makineler ve teknolojinin almasının nüfus

sürecindeki vasıfsızlaştırmayı derinleştireceğini ve sonuçta bu yoğun kontrolsüz değersizleştirme baskısının isyan koşullarını yaratılacağını savunmaktadır. İşçi sınıfının nüfus yoğunluğu ve kapsamının ilerleyen süreçteki bu kontrolsüzlüğün büyük isyanları beraberinde getireceğini dile getirmektedir. İddia edilenin aksine Braverman kapitalizmin işçilere yeni vasıflı işler yaratacağı noktasına inanmaz, aksine bu durumun işçi sınıfını bölerek sınıf bilincini ortadan kaldırmaya araç olduğunu iddia etmektedir(Braverman,2014: 353-357). Tartışmalar bakış açıları farklılık göstermektedir. Bu durum filmlere de yansıtılmıştır.

Medyanın toplumsal gündemi aktaran haber yapma ve halkı bilinçlendirme işlevi Tout Va Bien filminde birkaç sahnede verilir ancak karakterin işçilerle yaptığı röportajının sansürlenmesi medyada hangi habere ne kadar yer verileceği ile ilgili ideolojik bir tutum sergilemektedir. Made In Dagenham filminde ise kadınların eylemi ile medya yakından ilgilenmekte durum hem magazinsel hem de haber niteliği taşımaktadır. Çark filminde işçi sınıfı eylemliliği ve hak arayışları medyaya yansımamış bunun yerine medyanın haber yapma işlevinin işçi sınıfını kapsamadığı bir noktada görünmez olduklarını niteler durumda aktarılmıştır.

Şekil 15. Made in Dagenham Kadın İşçi Manken Sahnesi

İşçilerin işyerlerinde yaşadıkları problemler sosyal hayatlarına da yansımıştır. Tout Va Bien ve Made in Dagenham filmlerinde kadın işçiler benzer sorunları yaşayarak grev esnasında eşlerinden destek beklemekte ancak bu konuda eşlerinin tahammülsüz olduğu görülmektedir. Kadının iş ve ev arasında

geçen yaşamında evde ürettiği emeğin yoksunluğu eşleri tarafından fark edilmiş ve kadınlara atfedilen işleri, eşleri gerçekleştirmekte zorlanmıştır. Her iki filmde de kadınlar 'yemek hazır sadece ısıtman gerekecek' diyerek evde ürettikleri emeğin boyutu gözler önüne serilmektedir. Made in Dagenham filminde kadınlara mankenlik tekliflerinin gelmesi ya da medyanın haberleri magazinsel bir boyuta taşımaya çalışması toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin boyutlarını aktarmaktadır.

Grev işsizlik ve geçim koşullarının değişmesi ekonomik temelli sorunları beraberinde getirmiş ve bu sorunlar işçi kadınlar perspektifinden de aktarılmıştır. Çark filminde hayatlarını ikame edecek karınlarını doyuracak kadar maaşa razı gelen işçiler yeter ki işsiz kalmayalım mantığının kötü koşullarda da olsa çalışmayı kabul ederken Made in Dagenham filmin kadınlar sendikasının yolladığı grev harcını bölüşmüş geçinmeye çalışmışlardır. Made in Dagenham filminde Rita karakterinin evindeki buzdolabına çalışmadıkları sürede el konulmuş Çark filminde ise sofrada sadece çorba olan sahnelere yer verilmiştir.

Şekil 16. Tout va Bien Süpermarket Sahnesi

Tout Va Bien filminde ise çalışma koşullarının yarattığı sorunlardan biri olarak parfüm kıyafet gibi ürünlerin satın alınması gerektiğinden bahsedilerek kapitalizmin işçiyi tüketici konumuna getiren yapısına göndermede bulunulmuştur. Örnekleme seçilen üç filmde de kapitalizmin kendini tekrar tekrar yaratan ve 'sözde ihtiyaçlar' doğuran yapısına göndermeler bulunmaktadır. Tout va Bien filminin son sahneleri süper markette geçmekte ve kapitalizmin gündelik

hayatın bütün dinamiklerinde var olduğuna gönderme yaparak ‘her şeyi değiştirmek için nereden başlamalı’ sorusunu sormaktadır.

Örnekleme seçilen filmlerde işçi sınıfı yansımaları analiz edilirken grev polis ve medya eksenindeki benzerlik ve farklılıkları karşılaştırılmıştır. Bu durumu tabloda özetlemek amaçlanmıştır.

A. Filmlerde İşçi Sınıfı Yansımalarının Grev Polis Medya Olguları Ekseninde Karşılaştırılması

	Grev	Polis	Medya
Tout Va Bien	Grev sonrası beklenen sonuca ulaşamamıştır	Grevlere polis müdahalesi olmuştur.	Grevler medyada yer almıştır
Made in Dagenham	Grev sonrası beklenen sonuca ulaşılmıştır.	Grevlere polis müdahalesi olmamıştır.	Grevler medyada yer almıştır
Çark	Grev sonrası beklenen sonuca ulaşamamıştır	Grevlere polis müdahalesi olmuştur.	Grevler medyada yer almamıştır.

Şekil 17. Her Üç Filmin de ‘Grev, Polis ve Medya’ Olgularınca Kıyaslanması

V.SONUÇ

Michel Foucault'a göre güçle bilgi yakından ilişkili olmakla kalmayıp birbirlerinden ayrılmaları imkansız olgulardır. Ona göre gücü elinde tutanlar bilgiyi de kontrol etmektedirler. Modern devletlerin güçlerinin arttırırken, kendi sınırları içerisinde bulunan toplumsal grupları tanımlamak, kontrol etmek veya hareketlerini planlamak için yeni bilgi tipleri yeni söylemler yaratmakta, bu söylem biçimlerini geliştirip dönüştürmeye çalışmaktadır (akt.Tatlıcan,2014: 477). Çalışmamızda işçi sınıfı olgusu üzerinden filmlerde yansıtılan söylem analiz edilmek amaçlanmıştır. Söylem ortak varsayımlar aracılığı ile belirli bir konu hakkında insanların anlayış ve eylemlerini biçimlendirmeye hizmet eden düşünme ve konuşma çerçevesidir (Giddens,2014: 15).

İşçi sınıfı olgusu, toplumsal hayatta görünüşleri ve grevin benzer dönemlerde farklı ülkelerin sinemalarındaki yansımaları, toplumsal olguları 'şeyler' gibi ele almak gerektirdiğini belirten Durkheim'dan hareketle grev, polis, medya olguları çerçevesinde incelenmiştir. Toplumsal olguların şeyler olarak alınabilmeleri için, onların felsefi değil aksine ampirik olarak araştırılabilmeleri gerekmektedir (1986:47). Sınıf, işçi sınıfı grev gibi olgular Karl Marx, Max Weber gibi sosyologların ifadelerine değinilerek açıklanmıştır. Bu bağlamda filmlerde aktarılan söylemler analiz edilmiştir.

Sınıf bilinci ve sınıf mücadelesinin bir ürünü olan grevlerin benzerlik ve farklılıkları çalışmada örnekleme seçilen filmler kapsamında incelenirken, 1968 yılının Dünya tarihinde sosyal ve siyasi sonuçlarının sosyal yapıyı nasıl değiştirdiğine değinilmesi önemlidir. Sosyal yapı dinamik ve organik bir sürecin ürünüdür. Sınıf mücadelesinin yoğun bir şekilde yaşandığı bu yıllarda çekilmiş filmler, kolektif bir hareket olarak işçi sınıfı varlığını gözler önüne sermekte, sosyal yapıdaki değişimini ve varlığını aktarmaktadır. Filmlerde işçiler ezilen ötekileştirilen bir sınıf olarak karşımıza çıkmaktadır.

Her toplumsal sınıfın varlığı içinde bulunduğu coğrafyanın kendi ülkesinin gerçekliğinde ve karşıt sınıf ya da sınıflarla olan ilişkisinde aranmalıdır. Tout Va Bien, Made in Dagenham ve Çark filmleri bu bağlamdan hareketle içerisinde buldukları ülkelerin siyasi ve sosyal süreçleri tarihsel arka plana eklenerek aktarılmıştır. Tekelci kapitalizmin varlığını yoğun bir şekilde gösterdiği bu dönemde endüstriyelleşme ve sanayi devrimi yansımalarının farklı ülke sinemalarında işçi sınıfı ekseninde benzer özellikler gösterdiği görülmektedir. Üç filmde de grev bir hak arama ihtiyacının ürünü olarak, emek sömürsüne karşı zorunlu olarak doğmuştur. Teun Van Dijk'in eleştirel söylem analizi modeli söylemin bağlamını incelemeyi gerekli kılmaktadır. Örneklemimize seçilen filmlerde grev sahneleri söylemlerin ideolojik yapılanmalarına vurgu yapmaktadır. Tout Va Bien filminde 'patronların düzeni son bulacak' ifadeleri yer alan pankart açılmış 'her sınıfın içinde her şey değişiyor' replikleri ile grevin nihai amacının işçi sınıfının hak arayışı olduğu verilmiştir. Made in Dagenham filminde 'saygı istiyoruz' 'eşit hak eşit ücret' pankartları ise kadınların neden grev yaptığını özetlemekte kamuoyuna neden grev yapıyoruz sorusunun cevabını vermektedir. Çark filminde ise yapılan grev sıkı yönetim hükümetinden sonra yapılan ilk yasal eylem olması adına önemlidir. Burada işçiler grevde olduklarını fabrikanın girişinde bulunan demirlere astıkları 'bu fabrikada grev vardır' pankartı ile duyurmaktadırlar. Amaca hizmet eden söylemler işçi eylemleri aracılığıyla kitlelere iletilmektedir.

İşçi eylemlerine kuramsal çevrede bakıldığında örgütsel gücün; işçiler tarafından oluşturulan en önemlileri sendikalar ve partiler olan kolektif örgütlenmelerden doğan güç biçimleri olduğu görülür. Bu ise en genel anlamda ekonomik konumlarından kaynaklanan güçtür (Wright,2000: 926). Erik Orin Wright'ın örgütsel güç ilişkileri kavramsallaştırmasında yapısal güç kendi içerisinde piyasa pazarlık gücü ve iş yeri pazarlık gücü olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Piyasa pazarlık gücü, işçinin doğrudan sisteme bağlı sıkı emek gücü piyasasını kapsarken, iş yeri pazarlık gücü, işçinin sanayi sektöründeki emeğinin stratejik konumunu kapsamaktadır. Piyasa pazarlık gücünün üç farklı biçimi bulunmaktadır. Öncelikle bunlardan ilki piyasa tarafından az bulunan, talep edilen becerilere sahip olmaktır.

Çalışmamızda örnekleme seçilmiş olan Çark filminde Rauf karakterinin hünnerli bir cam zanaatkarı olması işçi olarak onu bu sınıflandırmaya dahil etmektedir. Filmde patron tarafından Rauf'a söylenen 'sen bana yetersin' 'diğerleri fasa fiso' 'kendini de beni de yakma işi bırakma' gibi ifadeler bu durumu kanıtlamaktadır. Made in Dagenham filmindeki işçi kadınların vasıfsız olmadıklarını fabrika yöneticileri ve sendika yetkilileri ile görüştikleri sahnede 'bu parçaları birleştirmek için bir taslak yok' ifadeleri onların beceri temelli bir hizmet sunduklarını aktarmaktadır. Bu durumlar piyasa pazarlık gücünün ilk aşamasında yer alan tanıma uymakta, işçilerin örgütsel güçlerini nereden aldıkları ile ilgili fikir vermektedir. Wright'ın aktardığı bir diğer piyasa pazarlık biçimi, düşük işsizliktir. Eğer iş gücü piyasası içerisinde yeteri kadar işsiz birey yoksa sermayedar var olan emek gücünü elinde tutmak adına stratejik adımlar izlemek zorunda kalır.

Tout Va Bien ve Çark filmlerinde işsizlik olgusu büyük bir sorun olarak işlenmiş, grev hakkına rağmen geçimini sağlamak adına grev yapmaktan çekinen ve hatta yanlışlıkla grev kırıcı olan işçilerin görünümüne yer verilmiştir. Örnekleme seçilen bu filmlerde işçilerin düşük işsizliğe dayalı örgütsel güç modelini toplumsal dinamiklerin karşılamaması sebebi ile uyum sağlamadıkları görülmemektedir. Piyasa pazarlık gücünün son biçimi ise işçilerin ücret dışı gelir kaynaklarının, emek gücü piyasasından çekilmeleri halinde bile yaşamlarını devam ettirebilmelerini sağlamasıdır. İşçilerin iş gücü piyasasında emeğini kullanılmalarına gerek kalmadan hayatlarını devam ettirebilme yetisine sahip olabilmeleri, onları sermayedar karşısında güvenli bir konuma iterken piyasada pazarlık gücü sağlamaktadır. Bu durum çalışmamızda Tout Va Bien filmindeki Suzanne ve Jacques karakterlerinin iş gücü piyasasındaki ekonomik konumlarının onları ara ara çalışmadan yaşayabilir gördüğümüz sahnelerde az da olsa verilmiştir.

İş yeri pazarlık gücünün biçimleri ise üretimin herhangi bir alanında gerçekleştirilen grevin üretim sürecinin genelinde çok daha kapsamlı üretim aksaklıklarına sebebiyet vermesidir. Bu durum çoğunlukla Fordist üretim modelini benimseyen fabrikalarda görülmektedir. Montaj hattına bağımlı işletmelerde zaman ve üretim arasındaki denge, grev sayesinde kırılmakta, bu durum işçiye sermayedar karşısında avantaj sağlayarak işin devamlılığı adına işçi

ve işveren arasındaki anlaşmazlıklar için çözüme gidilmesini gerekli kılabilmektedir. Bu örgütsel güç durumunun örneğine ise Made in Dagenham filmde rastlanır. Greve giden kadınların Ford fabrikalarında arabalara dönecek koltuk kılıflarının kalmaması neredeyse fabrikaları durma noktasına getirmiş, hatta Dagenham'daki fabrika kapatılmıştır. Bu durum dönemin Başbakanına Ford yöneticileri tarafından telefon açılarak eylem konusunda destek beklemelerini sağlamış ve eğer hükümet eylemci kadınların yanında yer alıyorsa fabrikalarının İngiltere'den çekilebileceği gibi söylemlerde bulunulmuştur. Burada yaratılan ima hükümetin bir saf tutmasını beklemektedir ve fabrika yöneticilerini buna iten süreç ise işçi emeğinin durdurulmasının üretime vurduğu kettir. Bakan Castle'ın ise kadınlar lehine yanıt vermesi grevlerinin üretim dengelerini bozması bağlamında analiz edilebilmektedir.

Günümüzde işçi emeğinin piyasadaki yoğun varlığı, iş yeri pazarlık gücünü neredeyse ortadan kaldıran bir sorun yaratmıştır. Montaj hattına bağlı işlerin standartlaştırılarak vasıfsızlaştırılması 'yerine yenisi konulabilir işçi' tanımlamasını yaratmış ve piyasada işçi bağlamında arz fazlasını oluşturmuştur. İşsizlik sorununu yaratmıştır. Bu durumun örnekleri ise Çark filminde Kazlıçeşme'deki deri fabrikasına çalışmaya giden işçilerin kokudan rahatsız olmaları üzerine ustabaşlarının 'beğenmiyorsan kapı orada' demesi ile aktarılmıştır.

Filmlerde iş yerlerinde maruz kalınan kötü koşullar endüstriyel makinaların kullanım alanlarının aktarıldığı sahnelerde yansıtılmaktadır. İş sağlığı ve güvenliği kapsamında görece daha gelişkin olan Tout Va Bien filminde Salomi Sosis fabrikasında çalışan işçiler kötü kokuların kıyafetlerine sindiğini belirtmekte. Çark filminde ise deri fabrikasında çalıştıkları esnada kokudan rahatsızlanmaktadırlar. İş sağlığı güvenliği düzenlemelerinde işçinin güvenliğinden ve negatif sonuçlardan işi yaptıranın sorumlu olduğu bilinmektedir (Çiçek,Öçal,2016: 111). Çalışmamıza seçilen filmlerde 1968'li yıllara gelindiğinde işçi ve iş gücü güvenliğinin sağlanmaması sermayedarlar için oluşacak negatif sonuçlardan çok yeni giderlerin yaratılması olarak betimlenmiştir.

Burada işçinin güvenliğinin sağlanmaması işçiyi değersizleştirirken, yasalarla güvence altında olmadıklarını gözler önüne serer. Bu anlamda

sermayedarların ideolojik olarak işçileri korumamayı seçtikleri görülmektedir. Bu duruma örnek olarak ise Çark filminde çocuk işçi Kerim'in kolunu endüstriyel deri makinasına kaptırarak iş kazası sonucu hayatını kaybetmesi verilebilir. İş sağlığı ve güvenliği ile ilgili yasaların kar amacına ters düştüğü düşünülerek örgütlü bir itiraz gelmediği sürece dikkate alınmadığı görülmektedir (Narin,2015: 14). Çark filminde işçiler iş kazası sonucu kaybettikleri Kerim için eylem yapmış ancak toplu işten çıkma yasağı olduğu için polisler tarafından fabrikalarına dönmeleri istenmiştir. Çark filminin son sahnesinde ise film çekimlerinden yirmi gün sonra deri fabrikası çalışanlarının greve gittiği duyurulmaktadır. Bu anlamda film işçilerin emek sömürsünü can güvenliği eksikliği üzerinden de aktararak örgütlü bir eylemin başladığının da haberini vermektedir.

Ortak amaçları doğrultusunda bir araya gelen insanlar, toplumsal hareketliliğin düzen için önemli bir 'tehdit' olabileceği düşüncesini güçlendirmektedir. Bu sebeple toplumsal hareketler ve kolektif bilinç ürünü eylemler zamanla kriminalize edilmiştir (Subaşı,2018: 122). Karl Marx polisin işlevinin; kırdan kente göç edip kapitalizmin etkisiyle özgürleşen ve yoksullaşan insanların cinayet, hırsızlık, sarhoşluk, gasp, dilencilik gibi hareketleri topluma zararlı ve üretken olmayan davranış kalıpları olarak nitelendirip bu davranış kalıplarını şekillendirme çabası olduğunu belirtmiştir (Marx,2011:Neocleous,2000).

Günümüz toplumlarında ise değişen dünya düzeni ile birlikte polisin suçu önleyici işlevi ön plana çıkmaktadır. Polisin amacı bazı davranışları teşvik edip onaylarken bazı davranışların gerçekleştirilmesini engellemek ve böylece toplumsal düzene katkıda bulunmaktır (Subaşı,2018,122). Tout Va Bien ve Çark filmlerinde işçi sınıfı eylemleri sırasında polis müdahaleleri görülmektedir. Grev hakkını kullanan işçilere polis müdahalesi, polisin suçu önleyici işlevi kapsamında değil, toplumsal hareketlerin kriminalize edilmesi bağlamında incelenmelidir. Tout Va Bien filminde gölde öldürülmüş bulunan eylemci, polisin halk karşısında güç ve yetkilerini orantısız bir şekilde kullanmaktan çekinmediğini göstermektedir.

Çark filminde sokakları kapatıp, grev sahnesinde işçileri tartaklayarak fabrika dışına atan polis, Tout Va Bien filminin de süpermarket sahnesinde eylemcileri kovalamakta ve cop kullanırken görülmektedir. Bu durum polis

görevlilerinin meslek tanımlarında sürekliliğinden sorumlu oldukları düzen ilişkisi bağlamında analiz edilse de burada tarif edilen düzen asla tarafsız değildir (Jobard, Maillard,2015). Siyasal nitelikler taşıyan bu düzenin inşa aşamaları polis kuvvetlerinin varlığını elinde bulunduran hükümet tarafından denetim altında tutulmak istenmektedir.

Polis ve medya iktidar doğrultusunda eylem ve söylem yaratan birer araç olarak kurgulanmıştır. Medyanın kapitalizmin yeniden üretme işlevine katkıları aktarılmıştır. Polisin grev yapan işçilere müdahalesi hak talep eden eylemcileri darp etmesi gibi sahneler belirli bir ideoloji çerçevesinde yönetilen polisin işlevini açıklamaktadır. Ancak örnekleme seçilen filmlerde yanlı medya işçilerin haklı mücadelelerini yeterli miktarda ve yeterince doğru yansıtmaması söz konusudur.

Kellner ve Ryan'a göre filmler toplumsal yaşamın söylemini kendi sinemasal kurgularıyla topluma sinemasal anlatılar biçiminde sunmaktadırlar. 'Filmlerde kullanılan temsili anlamak için toplumsal yaşamın filmlerde nasıl şekillendiğine bakmak gerekmektedir.' (1997: 35). Filmde sınıflar arasındaki karşıtlıklar ve eşitsizlikler net bir şekilde ifade edilmiş, işçi sınıfın çektiği yoksunluklar yine sınıfsal bir perspektifte aktarılmıştır.

Sanayileşmenin toplumsal hayatı değiştirip dönüştürmesi, hayatlarımızı da geri dönülemez bir şekilde dönüştürmüştür. Sanayi devrimi, kapitalist devrim gibi ifadelerle devrim kelimesinin sistemi dönüştüren ağırlığı ön plana çıkarılmıştır. İşçi sınıfının hak eşitlik adalet arayışlarının komünist hareketle bağlanması da bu anlamda yaratılan söylemin etkisidir. İşçilerin var olan nüfusta vasıfsızlaştırılması, kaybolan emek güçlerinin yerine hemen yenisinin eklenilebilmesi işçiyi değersizleştirirken eşitlik ve hak arayışlarında bulunma sürecini zorlaştırmaktadır.

Toplum değişip dönüşmeye devam etmektedir. Geleceğin teknolojisinin iş gücü piyasasına katacağı yeni araçlar, yeni iş kollarının yaratılmasını sağlarken ‘işsizliği derinleştirecek, eşitsizliği yeniden üretecek midir?’ gibi sorular sorarak yeni tartışmaları yaratabilmektedir. Post-endüstriyel toplumlarda işçi sınıfının yeni gelişen bilgi ve otomasyon teknolojileri karşısındaki konumu şimdiden merak konusu olmaktadır.

21. Yüzyılın yeni işçi sınıfı olarak adlandırılan prekaryanın dikkat edilmesi gereken bir sınıf olduğu iddia edilmektedir (Standing,2017: 26). Güncel sinema filmlerinde prekarya söyleminin nasıl aktarıldığı, teknolojik gelişme ve robotik kodlama devrimlerinin işçi sınıfına etkilerinin sinemaya ve daha genel olarak popüler kültürdeki temsillere nasıl yansıdığı yeni tartışmalara yol açabilir niteliktedir ve bu konularda yeni araştırmalara ihtiyaç vardır.

VI. KAYNAKÇA

KİTAPLAR

ARİF, M. (2015). **Ludizm ve Teknoloji Düşmanlığı**, Retrieved from 09.19.2020.

AYDANOĞLU, E. (2015). **Sınıf Mücadelesinde Sendikalar**, Evrensel Basım Yayın.

AYZENŞTAYN S., O'MAHONY M., (2021). **Runik Kitap**, Çev. S. Odabaşı

BAŞARAN, A, (2017). **Sınıf Kavramının Kökeni ve Politik Ekonomik Bir Mukayese**, Erzurum Yayıncılık.

BAŞ, T. & AKTURAN U. (2008). **Nitel Araştırma Yöntemleri: Nvivo ile Nitel Analizi, Örnekleme, Analiz, Yorum**, Seçkin Yayıncılık

BAUDRİLLARD, J. (1998). **Simülakrlar ve Simülasyon**, Dokuz Eylül Yayınları.

BRENNER J. ve RAMAS M. “**Kadına Uygulanan Baskıyı Yeniden Düşünmek**”, **Sınıf Siyaseti ve Kadın**, D. Yeşilsu, (Çev.), J. Brenner (Haz.). İstanbul, Kalkedon Yayıncılık, 2012, ss 22-74.

CANPOLAT, N. (2003). **Bilginin Arkeologu Michel Foucault**”, **Kadife Karanlık** (Ed: N. Rigel ve G. Batuş), Su Yayınları, İstanbul.

CUFF,E.C, W.W. SHARROCK, D.W, FRANCİS. (2013), **Sosyolojide Perspektifler**, çev. Ü. Tatlıcan , Say Yayınları.

DELİBAŞ, K. (2017). **Risk Toplumu**. Ayrıntı Yayınları, İstanbul.

FAİRCLOUGH N., (2003)., **Söylem ve İdeoloji**, “**Dil ve İdeoloji**”, Çev. B. Çoban, Haz: B. Çoban ,Z. Özarslan , İstanbul: Su Yayınları.

FAİRCLOUGH N., (2003)., **Söylem ve İdeoloji**, “**Söylemin Diyalektiği**”, Çev. B. Çoban, Haz: B. Çoban, Z. Özarslan, İstanbul: Su Yayınları.

FINDIKLI, R. (1993). **İngiliz Polis Teşkilatı**. Ankara: Akid Yayıncılık.

- GIDDENS, A. (2009). **Kapitalizm ve Modern Sosyal Teori**. İletişim Yayıncılık, İstanbul.
- GIDDENS, A., & Sutton, P. W. (2014). **Sosyolojide Temel Kavramlar**. Phoenix Yayınevi.
- GÜLBAY, A. (2017). **12 Mart'tan 12 Eylül'e Türkiye'de Seçimler ve Sonuçları**.
- HASAN O. (2010), **Küresel Kapitalizmin Tarihsel Sınırı ve İşçi Sınıfının Anatomisi**, Scala Yayıncılık, İstanbul
- HUBERMAN, L. (1974). **Feodal Toplumdan Yirminci Yüzyıla**, Çev. M. Belge, İstanbul: Bilim Yayınları.
- KOLUACIK I. & KULA N., (2016) **Türk Sinemasında İşçi Temsili: 1960lı Yıllara Sosyolojik ve İdeolojik Bir Bakış**
- LORDON F., (2014) **Kapitalizm, Arzu ve Kölelik Marx ve Spinoza'nın İşbirliği**, Çev. A. Terzi, Metis Yayınları, İstanbul.
- MORIN E. (2005). **The Cinema or The Imaginary Man**, Minneapolis: University of Minnesota Press.
- MARX, K. (2011). **Kapital I.Cilt**. (M. Selik & N. Satlıgan, Çev.). İstanbul: Yordam Kitap.
- MARX, K., & ENGELS, F. (2014). **Komunist Manifesto**. Can Yayınları.
- MORVA KABLAMACI, A. D. (2011). **Bu Fabrika Bizim: Karanlıkta(n) Uyananlar Filminde İşçi Sınıfının Temsili**.
- ORUM, A. M., & DALE, J. G. (2016). **Siyaset Sosyolojisi: Günümüz Dünyasında İktidar ve Katılım**. Çev. İ. Kaya, Ankara: Say Yayınları.
- ÖNGEN T. (2014), **Prometheus'un Sönmeyen Ateşi Günümüzde İşçi Sınıfı**, Yordam Kitap, İstanbul.
- RİTZER, G. & STEPNIŠKY, J. (2017). **Sosyolojik Teori**. Adaçayı yayınları.
- ROUSSEAU, J. J., (2007). **Toplum Sözleşmesi**, Çev. V. Günyol. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

- RYAN, M., KELLNER, D., (2010). **Politik Kamera: Çağdaş Hollywood Sinemasının İdeolojisi ve Politikası**. Çev. E. Özsayar, Ayrıntı Yayınları.
- SKINNER, AS (1993). **Aydınlanmada Ekonomi Politikasının Şekillenmesi: Adam Smith'te: Uluslararası Perspektifler**, Palgrave Macmillan, Londra.
- SMITH, A. (2018). **Ahlaki Duygular Kuramı**, çev. Derman Kızılay. İstanbul: Pinhan Yayınları.
- SMITH, A. (2021). **Ulusların (Milletlerin) Zenginliği**. Çev H. Bayrak.
- SOKULLU-AKINCI, R. F. (1990). **Polis: Toplumsal Bir Kurum Olarak Gelişmesi, Polis Alt-kültürü Ve İnsan Hakları**. RF Sokullu-Akinci.
- SÖZEN, E. (1999). **Söylem: Belirsizlik, Mücadele, Bilgi/Güç ve Refleksivite**. Paradigma Yayınları
- SÖZEN, S. (2004). **Polis ve Profesyonellik**.
- STRANDİNG, GUY, **Prekarya Bildirgesi Hakların Kısılmasından Yurtdaşığa**, Çev. S. Demiralp, S. Çınar, İletişim Yayınları, 2017, İstanbul.
- TILLY, CHARLES (2008) **Toplumsal Hareketler 1768-2004**, Çev. O. Düz,
- TURAN, V. (2017). **Karl Marx'ta Bölüşüm. Politik Ekonomik Kuram**, 1(2), 143-167.
- TURNER, J. H., BEEGHLEY, L., POWERS, C. H. (2013). **Sosyolojik Teorinin Oluşumu**, Çev. Ü. Tatlıcan, Sentez Yayıncılık.
- YILDIZ, S. (2015). **Türkiye'de Polis Siyaset İlişkisine Dönemsel Bir Bakış: 12 Mart 1971-12 Eylül 1980 Arası Türk Polis Teşkilatı**

MAKALELER

- AYDIN, K. (2018). "Max Weber, Eşitsizlik ve Toplumsal Tabakalaşma". **Journal of Economy Culture and Society**, (57), 245-267.
- BOTTOMORE, T., & GÜRİZ A. "Modern Cemiyette Sosyal Sınıflar". **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, 18(1).

- ÇELİK, H., & EKŞİ H. (2008). "Söylem Analizi". **Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi**, 27(27), 99-117.
- ÇİÇEK, Ö., & ÖÇAL, M. (2016). "Dünyada ve Türkiye'de İş Sağlığı ve İş Güvenliğinin Tarihsel Gelişimi", **Hak İş Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi**, 5(11), 106-129.
- DELİCE, M. (2015). "Polis Teşkilatlanmasının Farklı Ülkelerden Örneklerle Karşılaştırılması". **Türk İdare Dergisi**, 481, 433-476.
- DERBİL. S. (1944). "Polis Kavramı" **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**. No. IV .ss. 473-485.
- GEZGİN, S. (2012). Medyanın Toplumsal İşlevi ve Kamuoyu Oluşumu. **İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi| (Istanbul University Faculty Of Communication Journal)**, 1(12).
- GÜLTEKİN, A. (2021). "Yapay Zekânın Luditleri Kimler Olacak?" **OPUS International Journal of Society Researches**, 18(44), 8432-8454.
- İNCE M: (2017). "Toplumsal Tabakalaşma ve Eşitsizlik". **Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, 19(1), 294-319.
- KARADUMAN, S. (2017). "Eleştirel Söylem Çözümlemesinin Eleştirel Haber Araştırmalarına Katkısı ve Sunduğu Perspektif.". **Maltepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi**, 4(2), 31-46.
- KAVSIRACI, O. (2018). "Polis Faaliyetlerinde Gri Alanlar ve Etik". **OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi**, 9(16), 1851-1882.
- KOCADAŞ, B. (2005). "Kültür ve Medya". **Bilig**, (34), 1-13.
- MAHIROĞULLARI, A. (2001). "Türkiye'de Sendikalaşma Evreleri ve Sendikalaşmayı Etkileyen Unsurlar." **CÜ İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi**, 2(1), 161-189.
- NARİN, Ö. (2014). "Sermayenin Denetimi mi? İşçinin Yönetimi mi?" **TTB Mesleki Sağlık ve Güvenlik Dergisi**, 15(54), 14-26.
- NEOCLEOUS, M. (2000). "The fabrication of social order: A critical theory of police power", **London: Pluto Press**.

- PRZEWORSKI, A. (1977). "Proletariat Into A Class: The Process Of Class Formation From Karl Kautsky's The Class Struggle To Recent Controversies." **Politics & Society**, 7(4), 343-401. MIL, H. İ. (2014). "Türkiye'de İç Güvenlik Teşkilatları ve Özellikleri." **Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi**, 5(11), 40-61.
- SARIKARTAL, Ç. (2010). "Klasik Dramatik Metinleri Bugün Buradan Anlatmak". **Tiyatro Araştırmaları Dergisi**, 29(29), 67-79.
- SONG, HH (1997). "Adam Smith'in Toplumsal Üretim İlişkileri Anlayışı". **İktisadi Düşünce Tarihi Dergisi**, 4 (1), 23-42.
- SOYDAN, E. VE ALPASLAN, N. (2014). "Medyanın Doğal Afetlerdeki İşlevi", **İstanbul Sosyal Bilimler Dergisi**, (7), 53-64
- SUBAŞI, E. (2018). "Kapitalizmin Şafağında: Kent, Polis ve Güvenlik", **İdealkent** , 9 (23) , 113-133
- VARDARLIER, P., & ZAFER, C. (2019). "Medya ve Toplum". **Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi**, 22(2), 355-361.
- YAVUZDOĞAN, S. (2010). "İngiltere'de Bağımsız Kolluk Şikayet Sistemi ve Türkiye'de Uygulanabilirliği" **Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, 12, 1231-1256.
- YILDIRIM, E. (1999). "Anthony Giddens'ın Yapılanma Teorisi". **Bilgi Sosyal Bilimler Dergisi**, (1), 25-44.

ELEKTRONİK KAYNAKLAR

- ARSLAN, E. "Direnişten Greve: Kavel'den Bugüne İşçi Mücadeleleri"
<http://bianet.org/bianet/sanat/204947-direnisten-greve-kavel-den-bugune-isci-mucadeleleri> (Erişim Tarihi: 21.01.2020)
- BASGUNEY, H. "Langois Olayı ve Emek Sineması"
<https://haber.sol.org.tr/kultur-sanat/langlois-olayi-ve-emek-sineması-haberi-71182/> (Erişim Tarihi: 18.01.2020)

- ENGELS “Feodalitenin Çöküşü ve Burjuvazinin Yükselişi”
<https://www.gazetenisan.net/1884/01/feodalitenin-cokusu-ve-burjuvazinin-yukselisi/> (Erişim Tarihi: 20.02.2021)
- EVREN, B. “Balkanların ve Türk Sinemasının İlk Yönetmenlerinden: Manaki Kardeşler” <https://www.tsa.org.tr/tr/yazi/yazidetay/17/balkanlarin-ve-turk-sinemasinin-ilk-yonetmenlerinden--manaki-kardesler> (Erişim Tarihi: 25.03.2022)
- GURATA, A. “Sinema ve Emek” <http://karsiaci.blogspot.com/2010/05/sinema-ve-emek.html> (Erişim Tarihi: 25.03.2022)
- HARTMAN, H. (2006). Marksizm ve Feminizmin Mutsuz Evliliği. Çeviren, Aytül Kantarcı
<http://www.mediafire.com/download/cogvxwwuo9oo449/Marksizm+ve+Feminizmin+Mutsuz+Evlili%C4%9Fi.pdf> (Erişim Tarihi: 01.10.2021)
- JOHANSSON, M. “Marx'ın Kavramları: Sınıf Mücadelesi”
<https://dsip.org.tr/index.php/yayinlar/91-altust/1164-marx-in-kavramlari-sinif-mucadelesi> (Erişim Tarihi: 21.01.2020)
- KAZANÇ, I; DABAN, G. “Sinema Tarihine 'Işık' Tutan İsimler: Lumiere Kardeşler) <https://www.trthaber.com/haber/kultur-sanat/sinema-tarihine-isik-tutan-isimler-lumiere-kardesler-399284.html> (Erişim Tarihi: 25.03.2022)
- YEKSAN, E. “Harranlılar: İşçi Sınıfı ve Popüler Sinema”
<https://baslangicdergi.org/harranlilar-isci-sinifi-ve-populer-sinema-emre-yeksan/> (Erişim Tarihi: 21.01.2020)
- URL – 1 “Sınıf, Tabakalaşma ve Eşitsizlik”
<https://acikders.ankara.edu.tr/mod/resource/view.php?id=55493>
(Erişim Tarihi: 02.06.2022)
- URL - 2 “Ludizm ve Teknoloji Düşmanlığı” <http://www.tufeyli.com/ludizm-ve-teknolojidusmanligi/> (Erişim Tarihi: 22.06.2022)

- URL – 3 “Grev Nedir, Hangi Durumda Grev Yapılır?”
<https://www.iscihaber.net/haber/grev-nedir-hangi-durumda-grev-yapilir/1005> (Erişim Tarihi: 20.01.2020)
- URL – 4 “Bir Olay: Paris Komünü” <https://www.evrensel.net/haber/348245/bir-olay-paris-komunu> (Erişim Tarihi: 20.01.2020)
- URL – 5 “Paris’te 1968 Mayıs’ı” <https://www.ntv.com.tr/video/dunya/50-yil-once-fransa-sokaklarinda-ne-yasanmisti-pariste-1968-mayisi,vhpPqmFgHE-5lSl5BVRrlQ> (Erişim Tarihi: 21.01.2020)
- URL – 6 “Polis” <https://www.nisanyansozluk.com/kelime/polis> (Erişim Tarihi: 02.07.2022)
- URL – 7 “Medya” <https://www.nisanyansozluk.com/kelime/medya> (Erişim Tarihi: 29.06.2022)

ÖZGEÇMİŞ

Ad-Soyad : Ceren KILIÇ

Öğrenim Durumu

Yüksek Lisans: : İstanbul Aydın Üniversitesi

Lisans: : Adnan Menderes Üniversitesi
Fen Edebiyat Fakültesi , Sosyoloji Bölümü

Ön Lisans: : Anadolu Üniversitesi
İletişim Fakültesi, Medya ve İletişim Bölümü

Mesleki Deneyim

Adnan Menderes Üniversitesi : Sosyolojik Açılımlar Topluluğu Başkanlığı
2014- 2015

Adnan Menderes Üniversitesi: Sosyoloji Öğrencilerinin Geleceği Kongresi
Moderetörlüğü-2015

Yayınlar

Toplumsal Hareketler ve Sinema, Kitabı Sinema Temsilleri Üzerinden 1968 Sonrası İşçi Sınıfı Yapısı Ve Grev Olgusunun Sinemaya Yansımaları; ‘Çark’, ‘Made In Dagenham’ Ve ‘Tout Va Bien’, Filmleri Üzerinden Karşılaştırmalı Bir İnceleme